

TARTU ÜLIKOOL USUTEADUSKOND

Kaija-Liisa Jaadla

WALDORFPEDAGOOGILISE SÜNNIPÄEVALOO ANTROPOSOOFILINE
TAUST JA LASTEAIÄÕPETAJATE INTERPRETATSIOONID

Magistritöö

Juhendaja: Olga Schihalejev, PhD.

Tartu 2020

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Metoodika	13
1.1. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	13
1.2. Uuritavad.....	13
1.3. Meetod	15
1.4. Andmete kogumise etapid ja protsess.....	16
1.5. Andmete analüüs.....	20
2. Erinevad lood	22
2.1. Struktuurielemendid.....	22
2.2. Sümbolid ja motiivid	23
2.3. Lugude liigid.....	29
3. Lugude interpretatsioonid	31
3.1. Rõhuasetused loo tervikus	31
3.2. Sümbolite interpretatsioonid.....	42
4. Rudolf Steineri maailmatunnetuslikud põhiideed	62
4.1. Vaimuteaduslik vaade	62
4.2. Vaimuteaduslik käsitus inimesest.....	64
4.3. Lapse areng ja vaimuteadusest lähtuv kasvatus.....	69
5. Rudolf Steineri elemendid sünnipäevaloo kontekstis	73
5.1. Sünnieelne maailm.....	73
5.2. Sündi ootav inimene	75
5.3. Otsesed abistajad.....	76
5.4. Suhted sünnieelses maailmas.....	79
5.5. Tegevused sünnieelses elus.....	80

5.6. Sünnipaiga ja vanemate valimine	81
5.7. Sünnieelse maailma piiritähis	82
5.8. Muutused sündiva inimesega.....	84
5.9. Maine sünd: eluküünal, sünniküünal	86
5.10. Lapse areng maal	87
Kokkuvõte.....	91
Kasutatud allikad ja kirjandus.....	95
Summary.....	102
Lisa 1. Intervjuu küsimused	106
Lisa 2. Õpetajate religioosne enesemääratlus, isiklikud rituaalid ja suhetumine antroposofia ning kristlusega	109

Sissejuhatus

Käesoleva töö keskmes on rituaalselt jutustatav lugu, selle loo usulis-ideoloogiline taust ja jutustajate tõlgendused. Täpsemalt on tegu waldorfpedagoogikas kasutatava sünnipäevalooga, mida vahel nimetatakse sünnipäevamuinasjutuks. Lugu räägib sünnipäevalapsele tema sünnieelsest elust ja saabumisest maale.

Erinevad päeva-, nädala- ja hooaja rituaalid on waldorfpedagoogika õppekavades kesksel kohal. Nende hulka kuulub ka lugude jutustamine. Lugusid esitatakse kindlatel aegadel, vahel korratakse pikema perioodi vältel. Jutustamise hetkel on loodud sobiv meeleoluline miljöö, kogunetakse ringi, süüdatakse küünlal. (Stehlik 2019, lk 140) Lugude jutustamine ja teised rituaalsed tegevused haaravad waldorfpedagoogika väärtuste kogumit, mis tugineb austusel iseenda ja vaimse maailma vastu. (*Ibid*, lk 62) Teemat valides pakkuski mulle esmalt huvi sünnipäevarituaal tervikuna: ülesehitus, sümbolid, rituaalsed vahendid, läbiviimist suunavad pedagoogilised printsiibid ja eesmärk. Materjali kogudes sai aga selgeks, et rituaali keskmes oleva sünnipäevaloo antroposoofiline taust on juba iseenesest väga rikkalik ja eraldi uurimisainest pakkuv. Teiseks muutusid üha domineerivamateks aspektideks lugu jutustava õpetaja usuline tunnetus ning jutustamise kontekst.

Kuna antroposoofilise maailmapildi üheks tunnuseks on hinge vaba valiku ideed, milles iga inimene teeb valikud vastavalt oma äratundmisele, on waldorfõpetajate suhestumine waldorfpedagoogika põhialustesse väga erinev. Õpetajad loovad küll teadlikult seose oma töö inspiratsiooniallikaks oleva antroposoofilise mõtlemise ja ideedega, aga see on loodud läbi enda kogemuse, isiklikul pinnal. (Goldshmidt 2017) Kuna waldorfpedagoogika on kujunenud üheks levinumaks alternatiivpedagoogika vormiks maailmas (Stehlik 2019), integreeritakse selle elemente teiste meetoditega. Leidub ka mitmeid waldorfpedagoogikast inspireeritud avalikke koole (Friedlaender, Beckham, Zheng, Darling-Hammond

2015). Seega võivad antroposoofilised ideed leida väga laia kasutuspinna ja erineva konteksti ning meetodit rakendavad õpetajad ei pruugi lähtuda ainult antroposoofilistest kaalutlustest.

Samuti puutusin mina sünnipäevarituaaliga kokku kristlikku väärtuskasvatust ja waldorfpedagoogika elemente kombineerivas luterlikus lasteaias. Kuigi antroposoofial on Steineri hinnangul traditsioonilise kristlusega arvestatav ühisosa (Steiner 1914), esineb antroposoofilises maailmapildis mitmeid olulisi vastuolusid (reinkarnatsiooni, erinevad kehalised vormid jms). Sellest tulenevalt kerkisid kristliku lasteaia kontekstis loo läbiviimist jälgides üha enam esile küsimused: kas ja millised on sünnipäevaloo antroposoofilised elemendid; kas kristlikus lasteaias esitatud lood erinevad oma sümboolikas ainult waldorfmetoodikat kasutava lasteaia õpetajate lugudest; milliseid tähendusi omistavad sümbolitele erineva usulise taustaga õpetajad?

Teema valikul lähtusin esmalt isiklikust erialasest huvist. Laiemas plaanis põhjendab antud teemale keskendumist see, et Eestis on waldorfpedagoogilise õpetus- ja kasvatusmetoodika uurimise keskmes olnud selle üldisem rakendamine ja õpetajate pedagoogilised arusaamad, kuid seni pole minu teada käsitletud nende usulisi veendumusi ja rituaalset tegevust eelkoolieas.

Sellest tulenevalt kujunes töö eesmärgiks kirjeldada waldorfpedagoogikas kasutatava sünnipäevaloo sümbolite interpretatsioone erineva usulise taustaga lasteaiaõpetajate hulgas ja võrrelda neid Rudolf Steineri poolt antud tähendustega. Eesmärgi saavutamiseks lähtun töös kolmest uurimisküsimusest:

1. Millised on Eestis¹ levinud waldorfpedagoogilise taustaga sünnipäevaloo struktuuri ja sümbolite variatsioonid?

¹ Määratlus Eesti tuleneb sellest, et loo tekstivariante (kokku 8) kogusin õpetajatelt üle Eesti, ka neilt, kellega intervjuusid ei teinud. Tekstide hulgas on väljavõtted waldorfseminari konspektidest ja Ulla Laxeni (2002) raamatus *Laul, mis leidis sõnad* avaldatud näidis.

2. Millised on sünnipäevalugudes esinevate sümbolite interpretatsioonid erineva usulise taustaga õpetajate hulgas kolme waldorfmetsodikat kasutava lasteaia näitel?
3. Kuidas on lugudes kasutatud sümbolid seotud Rudolf Steineri õpetusega?

Käesoleva töö puhul on tegu kvalitatiivse fenomenoloogilise uurimusega. Fenomenoloogiline lähenemisviis uurib nähtuste olemust ja tähendust, inimeste kontseptsioone ja kogemusi. Minu töö fookuses on sünnipäevaloo sümbolite tõlgendused ja nende seos Steineri teooriaga. Tulemusteni jõudmiseks töötasin nelja liiki allikatega: intervjuude transkriptsioonid, vaatlustel kogutud sünnipäevalugude transkriptsioonid, õpetajate kasutuses olevate lugude tekstid ja Rudolf Steineri arhiivi- ja loengumaterjalid.

Rudolf Steineri loengu materjale otsisin Eesti Antroposoofilise Seltsi ja kirjastuse PreMark poolt avaldatud Steineri loengukogumikest. Suur osa Steineri materjalidest on pärit ülemaailmsest veebiarhiivist Rudolf Steiner Archive & e.Lib, mis koondab süsteemselt tema esseesid, artikleid ja üle 6000 loengu. Arhiiv andis võimaluse märksõnaotsingu käigus saada hea ülevaade omavahel seotud temadest, oli aluseks mõistete ja sümbolelementide täpsustamisel, viidates teistele sama teemat käsitlevatele materjalidele.

Andmete kogumist alustasin sünnipäevaringide vaatluse ja intervjuudega. Vaatlustel saadud infot kasutasin intervjuuküsimuste konkretiseerimiseks. Põhiliseks andmekogumisvahendiks oli poolstruktureeritud intervjuu, kuna antud meetod võimaldab esitada lisaküsimusi ja olla intervjuu tegemisel paindlik.

Intervjuude analüüsimiseks kasutasin induktiivset sisuanalüüsi, tuletades koodid ja kategooriad andmetest. Intervjuudes märkisin ära korduvad või isikupärasemad mainingud ja tuletasin nende põhjal koodid ja kategooriad. Sisuanalüüsi tulemusel eristasin kaks suuremat kategooriat: õpetajate lähenemised loole tervikuna ja otseselt sümbolite valikut ning tõlgendusi puudutavad kategooriad (vt ptk 3).

Erinevate sünnipäevalugude analüüsimiseks kasutasin samuti induktiivse sisuanalüüsi meetodit. Koondasin vaatlusel saadud lood ja lugude kirjaliku pärimuse. Lugudest üldpildi loomiseks ja variatsioonide välja toomiseks otsisin

kogutud tekstides korduvaid sümbolmotive ja struktuurielemente. Koostasin lugude tervikstruktuuri ja võrdlesin nende ülesehitust ning sümbolikasutust (vt ptk 2).

Steineri õpetuste kogumise ja analüüsi teostasin pärast intervjuude ja vaatluste läbiviimist. Filosoofilise materjali puhul kasutasin summeerivat sisuanalüüsi, mille puhul alustasin vajalike märksõnade, koodide määratlemisega, eesmärgiga avada nende kontekstilist kasutust. Steineri materjali käsitlemisel lähtusin sünnipäevaloo temaatikast ja sümbolitest, jättes kõrvale sünnieelset elu ja inimese sünni mitte puudutavad teemaarendused. Saadud materjali jaotasin suurematesse teemadesse. Nende esitlemisel kõrvutasin kujunenud kategooriaid õpetajate interpretatsioonide ning lugude sümbolikasutusega (vt ptk 5).

Antud töö ainesega kattuvad uurimused käsitlevad rituaali eelkoolieas ja waldorfpedagoogikas, õpetajate isiklikku suhestumist tööalaste praktikatega ja Rudolf Steineri antroposoofiliste ideede mõju waldorfpedagoogikale. Järgnevalt esitan mõned olulisemad antud teemasid käsitletud tööd.

Lasteaias läbiviidavaid rituaale on uurinud Carmel Maloney (2000). Maloney määratleb rituaale lasteaias ja koolis laiahaardeliselt, sinna kuuluvad kõik kindla struktuuri ja ajastusega õpetaja poolt juhitud tegevused, millel on kas sümboolne või pedagoogiline eesmärk (hommikutervitused, erinevad päeva-, nädala-, aastarütmi hõlmavad ajakavad, pidustused). Maloney kategoriseerib laias laastus rituaalid muutumatuteks ja teisenevateks. Muutumatuks rituaalidele on omane kindel toimingute järgnevus, neis on vähe muutusi ja need on kõigi rühmade õpetajate poolt aktsepteeritud. Muutumatud rituaalid on asutuse osaks kujunenud traditsioonilised sündmused, mida kinnistavad lapsevanemate ja kogukonna ootused. Teisenevad rituaalid on läbi viidud isiklikumal tasandil. Nendes esineb käitumise variatsioone ja läbi nende esitatakse uusi sõnumeid. Juba olemasolevat rituaalset struktuuri kohandatakse vastavalt olukorrale, tihti pedagoogilistel eesmärkidel. Maloney sõnul on oht, et rituaalid kujunevad nii muutumatuks, et nende eesmärk pole pelgalt stabiilse raamistikku pakkumine, vaid need võivad kujuneda mõttetuteks protseduurideks. Teisenevad rituaalid pakuvad õpetajale paindlikumat raamistikku ja isikupärasemat õppevormi. Õpetajad peaksid

oskuslikult rituaale kohandama. Oluline on rituaali mõtestada, et see ei muutuks tuimaks soorituseks. Ühe alajaotusena toob Maloney välja ka kõrge tasandi ja madala tasandi rituaalid. Kõrge tasandi rituaalid kuuluvad muutumatute rituaalide kategooria alla – pidustused, tähtpäevad. Madala tasandi rituaalid kujutavad endast rutiinseid tegevusi. Nendeks on igapäeva rutiinid nagu käe tõstmine rääkimise märguandena. Rutiin võib olla rituaalne, juhul kui selles on midagi sümboolset, mis jääb väljapoole kogemust.

Kõrge tasandi rituaalide määratlust on kasutanud ka Judith Kapferer (1981). Tema järgi on kõrge tasandi rituaalid formaalsed (kooliaasta algus ja lõpetamine, religioossed riitused ning kogukonda tervikuna kaasavad pühad), mis pakuvad eesmärgistatud, kollektiivset suhtlusvormi. Uuritud sünnipäevalugu on selle määratluse järgi seotud kõrgema tasandi rituaaliga.

Õpetajate, laste ja lapsevanemate omavahelist suhestumist läbi rituaalide on käsitlenud Patricia Scully ja Jacqueline Howell (2008). Töö keskendub rituaali loomisele tugevama kogukonnatunde saavutamise eesmärgil. Rituaalid ja traditsioonid annavad igapäevasele rutiinile tähenduse ja ülesehituse, muutes selle eriliseks ning püsivaid mälestusi loovaks. Lapsed veedavad suurema osa elust lasteaia- ja koolikeskkonnas, seetõttu kujunevad nende mälestused vanematest eraldi. Kutsudes vanemaid osa võtma kooli traditsioonidest ja rituaalidest, luuakse ühiseid mälestusi, mis võivad kesta terve elu. Sarnaselt eeltoodule kutsutakse vahel lapsevanemaid ka sünnipäevarituaalis osalema, enam kaasatakse neid aga kaudselt, nimelt nende jagatud info põhjal vormib õpetaja loo.

Rituaalide tähendust ja funktsiooni waldorfpedagoogikas on käsitlenud oma mahukas waldorfkoolide arengule keskenduv kogumikus Tomas Stehlik (2019). Olnud waldorfkooliga seotud läbi lapsevanemarolli, selgitab ta, et rituaalid on waldorfõppekava üheks iseloomulikuks aluseks. Tema sõnutsi on rituaalid enamiku organisatsioonide osaks. Rituaalide ülesandeks on toetada organisatsiooni väärtuste kogumit. Rituaalid pakuvad võimalust ühiste väärtuste ja tähenduste edastamiseks ning liikmete sotsialiseerumiseks. (Stehlik 2019, lk 60) Stehlik vastandub süüdistustele, mis peavad waldorfpedagoogikas kasutatavaid rituaale usulisteks. Kui võrreldakse waldorflasteaedades olevat aastaegade lauda altariga ning

õpetajale omistatakse preestri roll, on toimuvat tõlgendatud valesti. Kuigi Steiner on öelnud, et õpetajal peavad olema preestri tunnused, põhjendab Stehlik seda ütlust eelkõige aukartusega laste hingelis-vaimse olemuse ees, see ei tähenda tema sõnul religioosset positsiooni. Pigem on aukartus waldorfpedagoogilise konteksti oluline osa, mis avaldub üldise austusena loodusmaailma ja inimkonna vastu. Tegu on seega kultuurilise väärtustamisega, rituaalil on sümboolne staatus. Waldorfrituaalide juures on oluline ka pedagoogiline aspekt, näiteks laste tähelepanu koondamine. Samuti tunnevad lapsed end kindlamini, kui nende lähiümbruses on etteaimatavust ja järjepidevust. Sellest tulenevalt näeb Stehlik rituaali ühisosana kodu ja kooli vahel. Vanemad saavad kooli ja lasteaia poolt loodud turvalist tunnet ka kodus toetada, sooritades samu väikseid rituaale (laulud, salmid kindlatel aegadel) (*Ibid*, lk 141-142).

Stehlik'iga sarnastele järeldustele on jõudnud oma uurimusega tava- ja waldorfkooli rituaalide võrdlevas analüüsis ka Mary Henry (1992). Ta rõhutab rituaalide sümboolset olemust, mille eesmärgiks on edastada konkreetset maailmapilti. Rituaalide all peab Henry silmas sümboolseid toiminguid, mis edastavad ning kinnitavad tähenduste süsteemi ja aitavad määratleda kogukonda.

Samuti peab Henry rituaale omaseks kõigile koolitüüpidele. Rituaalide ehk sümboolsete sündmuste kaudu edastatakse tema sõnul õppeasutuse aluseks olevaid väärtusi. Koolirituaalid kajastavad kooli eesmärke ja tuletavad osalejatele meelde, mida nad peaksid hindama ja kuidas ümbritsevasse suhtuma. Oluline on jagatud tähendus, mis aitab kinnistada ühiseid väärtusi.

Erinevalt Henryst ja Stehlik'ist on Karen Astley ja Peter Jackson (2000) avaldanud aga kahtlust rituaalsete toimingute sümboolse mõistmise ja jagatud tähenduse osas. Antud töös tuuakse välja ka mitme waldorflasteaia rituaali kirjeldused, sealhulgas käsitletakse lugude jutustamist rituaalses vormis. Jõutakse järeldusele, et antroposoofilise taustata inimesel võivad rituaalis osaledes tekkida hoopis teised seosed. Samuti ei saa eeldada, et laste poolt rituaalis õpitu on kattuv kooli filosoofia või alusväärtustega. Ülimalt sümboolse rituaali puhul ei saa olla kindel, et lapsed haaravad, vähemalt teadlikul tasandil, rituaalile omistatud tähendusi.

Steineri isikule on keskendunud mitmed autorid. Bo Dahlin (2017) on koondanud Steineri filosoofilised ja antroposoofilised haridusalased mõtted ja nende kriitika. Oma raamatus käsitleb ta ka Steineri seost kristlusega, mis ulatub Steineri lapsepõlve, ning sellest tulenevat isiklikku vastuolu ja sisemisi katsumusi. Lapseeas avaldasid katoliku missa rituaalid Steinerile küll sügavat muljet, aga preestrite antud juhised jätsid teda külmaks ja tekitasid kahtlusi. Hiljem Steiner leppis kristlike ideedega, aga tema kahtlused vormusid eetiliseks individualismiks, mis põhineb moraalse ja eetilise vabaduse kontseptsioonil ning on Dahlin'i hinnangul vastuolus traditsiooniliste Aabrahami usunditega, kus eetilisi väärtusi annab inimesele väline allikas. Seevastu Steiner nägi väärtusi ja ideaale inimvaimu arengus ja avanemises, mis leiab aset ainult vabaduses ja ilmneb seetõttu väga erineval moel. (Dahlin 2017, lk 30)

Tänapäevaseid waldorfkoole analüüsid keskendutakse palju Steineri isikule, tema ideede jätkusuutlikkusele ja muutumatusele ajas. Bruce Uhrmacher (1995) toob oma töö ühe osana välja Max Weberi sotsioloogilise karismaanalüüsi, Neil Postmani suure narratiivi loomise idee ja Morris Bermani kehalisi tunnetusi keskmesse seadvate hereetiliste liikumiste olulisuse lääne kultuuris, et põhjendada Steineri olemust ja mõtete edasikandumist ajas.

Steinerit võib Uhrmacheri hinnangul kujutada Max Weberi sotsioloogilisele analüüsile tuginevalt kui rasketel aegadel esile kerkinud usujuhti. Weberi teooria kohaselt on karismaatiline juht traditsioonilistest struktuuridest ja tavadest vaba. Oluline on ka tema karismaatiliste järgijate roll, kes pärast juhi lahkumist tööd jätkavad ja õpetusi edasi kannavad. Antroposoofias on see tugevalt esindatud.

Waldorfpedagoogika algse vormi säilimine ja ajas muutumatus on olnud keskmes ka Ida Obermani (1997) uurimuses, milles ta analüüsib semiootilisest vaatepunktist waldorfpedagoogika kohanemisvõimet eri sotsiaalmajanduslikes ja kultuurilistes kontekstides. Uurides waldorfpedagoogikas kasutatud sümboleid ja rituaalset käitumist, toob ta välja waldorfpedagoogikale omase karisma, mis seisneb mineviku sakraalses taastootmises ja tulevikujuhiste andmises. Kahe olulise tegurina toob ta välja sümbolite ja rituaalsete tegevuste kasutamist erinevates valdkondades (tants, luule, pidustused) ning toetumist Steineri tekstidele. Steineri

tekstide austamine seob Obermani sõnul ka waldorfpedagoogika ainulaadsel viisil antroposoofilise maailmavaatega. Seetõttu on oluline ka käesolevas töös õpetajate lugusid ja interpretatsioone kõrvutada Steineri tekstilise pärandiga.

Obermani artiklis leiab kinnitust Steineri poolt öeldu, et waldorfkoolides antroposoofiat ei õpetata, vaid praktiseeritakse. Samale järeldusele on jõudnud ka Gilad Goldshmidt (2017), kes keskendub oma artiklis waldorfpedagoogikaga seotud täiskasvanutele (õpetajatele ja lapsevanematele). Tema töös ilmneb, et õpetajad hoiduvad õpilaste mõjutamisest kindlas usulises või vaimses suunas. Samuti ei tunneta õpilased antroposoofia osakaalu õppetegevustes.

Eestis on üliõpilastöödena tehtud uurimusi alternatiivpedagoogika kasutamisest (Loodus-Timmi 2013; Säde 2013), sealhulgas Rudolf Steineri meeleõpetuse rakendamisest waldorflasteaias (Indlo, 2015). Waldorfõpetajatele keskendunud tööd käsitlevad nende erialaste oskuste omandamist (Piibar 2017), õpetaja professionaalset ja personaalset identiteeti (Nelke 2014). Mitmeid uurimusi on tehtud õpetajate ning lastevanemate arusaamadest steinerpedagoogika osas (Odajärv 2019; Rabi 2017; Vilisaar 2013; Metsalu 2013). Lisaks on võimalik leida uurimusi waldorfkooli identiteedist (Raie 2016) ja waldorflasteaia eripärast (Hiielaid 2007; Tagel 2013).

Käesolev töö on jaotatud viieks peatükiks. Esimeses peatükis tutvustan metoodikat, uurimuses osalenud õpetajaid, intervjuus käsitlevate teemavaldkondade määratlemist, andmete kogumise etappe ja andmete analüüsi.

Teise peatüki eesmärk on tutvustada töö keskmes oleva sünnipäevaloo erinevaid variatsioone. Peatükis vastan esimesele uurimisküsimusele, andes ülevaate sünnipäevalugude ülesehitusest, olulisematest struktuurielementidest ja sümboolikast.

Kolmas peatükk keskendub intervjuude käigus kogutud materjalile ehk õpetajate tõlgendustele. Selles peatükis vastan teisele uurimisküsimusele, tuginedes õpetajate intervjuudele. Tutvustan õpetajate arusaamu loo olemusest, vaatlen, milliseid sümboleid nad lugudes kasutavad ning milliseid tähendusi neile omistavad.

Neljanda peatüki eesmärk on anda eelteavet töö viimase osa paremaks mõistmiseks. Selles peatükis selgitan ülevaاتlikult Rudolf Steineri vaimuteaduslikku kontseptsiooni ja käsitlust inimesest. Kuna töö keskendub waldorfpedagoogikale ja lastele jutustamisele, siis puudutan tööga seonduvaid aspekte vaimuteaduslikus lähenemises lapse arengule.

Viies peatükk käsitleb, milliseid tähendusi annab Rudolf Steiner sünnipäevalugudes kasutatud sümbolitele. Toon välja kokkupuutepunktid ja erinevused Steineri õpetuste ning sünnipäevaloo tekstide ja õpetajate tõlgenduste vahel.

Töös esitatud tsitaadid on välja toodud kursiivis. Üle kolme rea pikkused tsitaadid on esile toodud väiksema reavahe ja taandega. Tsitaatidest välja jäetud sõnad või lauseosad on tähistatud sulgudes asetsevate punktidega – (..).

Üheks esmaseks raskuspunktiks töö kirjutamisel kujunes teema määratlemine. Nagu eelpool mainitud, võttis uurimisküsimuse täpsem sõnastus aega, mis on kvalitatiivse uurimuse puhul loomulik. Intervjuud koostades pidasin oluliseks, et see annaks ülevaate sünnipäevaringi erinevatest osadest ja õpetajate pedagoogilistest valikutest, seega pidin hiljem transkribeeritud materjalist palju põnevat ja väärtuslikku välja jätma. Ka analüüsitud materjali puhul olin sunnitud tegema töö lõpuni raskeid valikuid, et teema tööle antud raamidesse ära mahuks.

Lisaks raskendasid töö tegemist ootamatud tehnilised takistused. Loetud kuud enne töö esitamist läks parandamatult katki minu arvuti kõvaketas ja sinna jäi hulk Steineri töid puudutavaid materjale. Õnneks empiiriline materjal siiski säilis. Sellele vaatamata võin öelda, et ehk see raputus suunaski mind konstruktiivsemalt tööle.

1. Metoodika

1.1. Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Uurimuse eesmärk on kirjeldada waldorfpedagoogikas kasutatava sünnipäevaloo sümboleid ja sümbolite interpretatsioone erineva usulise taustaga lasteaiaõpetajate lugudes ning võrrelda neid Rudolf Steineri tekstides antud tähendustega.

Uurimuse eesmärgi täitmiseks püstitasin järgnevad uurimisküsimused:

1. Millised on Eestis levinud waldorfpedagoogilise taustaga sünnipäevaloo struktuuri ja sümbolite variatsioonid?
2. Millised on sünnipäevalugudes esinevate sümbolite interpretatsioonid erineva usulise taustaga õpetajate hulgas kolme waldorfmetoodikat kasutava lasteaia näitel?
3. Kuidas on lugudes kasutatud sümbolid seotud Rudolf Steineri õpetusega?

1.2. Uuritavad

Uurimuses osales 14 lasteaiaõpetajat kolmest lasteaiast. Lasteaedade valikul lähtusin lasteaedades kasutatavast metoodikast. Kuna töö algne eesmärk oli uurida waldorfpedagoogikast pärineva sünnipäevaringi kohandamist kristliku lasteasutuse kontekstis ja idee sai alguse ühe waldorfpedagoogika elemente kasutava kristliku lasteaia sünnipäevaringidest, oli selge, et uuringu valim peab kajastama kõiki selles lasteaias sünnipäevaringe läbiviivaid õpetajaid. Kokku kümme õpetajat. Seega kasutasin kristliku lasteaia puhul kõikset valimit, mis hõlmab kõiki populatsiooni liikmeid.

Selleks, et anda võrdluspilt sünnipäevaringi läbiviimisest ainult waldorfpedagoogikat kasutavas lasteaias, otsustasin vaadelda ja intervjuuerida veel nelja õpetajat kahest sama piirkonna waldorfpedagoogikat kasutavast koolieelsest lasteasutusest. Waldorflasteaedade õpetajate kontaktid sain kristliku lasteaia õpetajatelt, kes olid 90ndatel osalenud waldorfseminari koolitustel. Seega

rakendasin siin lumepallivalimit, mille puhul esmased informandid nimetavad järgmised uurimuse tingimustele vastavad osalejad. Lumepallivalim on otstarbekas olukordades, kus puudub avalik teave huvipakkuva grupi liikmete kohta, aga uurimuses osalejad teavad soovitada teisi uurimusele sobilikke informante. (Given lk 815)

Võimalusel soovisin leida pikema waldorfalase kogemuse ja veendumustega õpetajaid, kellel oleks sünnipäevalooga tugev side ja kes oleks valmis oma kogemusi jagama. Lumepallimeetod sobis hästi vajalike isikuomadustega intervjuueeritavate leidmiseks.

Kõigis uurimuses osalenud õpetajatest kolmel oli pedagoogilise töö kogemus üle 25 aasta, ühel oli see 14 aastat ning kahel jäi kuue kuni kümne aasta vahele. Seitsmel õpetajal oli pedagoogilist kogemust viis aastat või pisut alla selle ning üks vastanutest oli töötanud õpetajana alla aasta.

Suur osa vastanutest (10 õpetajat) oli kogu õpetajaks olemise aja töötanud ainult waldorfmetoodikat kasutavas või seda kombineerivas lasteaias. Esimene kokkupuude sünnipäevaringiga oli kümnel õpetajal seotud tööga, kolmel waldorfseminari koolitusega. Üks õpetaja oli esimest korda sünnipäevaringiga kokku puutunud lapsevanema rollis ja ise hakanud ringe läbi viima kuus aastat hiljem.

Küsimusele, kui palju erinevaid variante sünnipäevaringist uuritavad aja jooksul näinud või lugenud on, vastati valdavalt, et 2-3. Erinevate variantidena võeti arvesse suuremaid erinevusi struktuuris või sümboolikas. Tihti täpsustati vastamisel, et iga lugu ongi erinev ja omade nüanssidega. Üks vastanutest ütles, et pole teisi variatsioone, peale enda poolt tehtava, lugenud ega näinud.

Kristliku lasteaia õpetajad määratlesid enda usku kristluse, luterluse või lihtsalt usuna millessegi kõrgemasse. Nendest viis nimetas end kristlaseks ja neli täpsustas, et on luterlased. Ülejäänud kristliku lasteaia õpetajad kirjeldasid enda usku kui usku kõrgemasse jõusse, ilma kindla religioonita. Kõrgemaks jõuks nimetati universumit, universumi baasseadust või võeti usk kokku mõttega, et kõik on üks, aga tõlgendused on erinevad. Üks vastanutest kirjeldas kõrgemat jõudu läbi karma, kaitseinglite ja üleloomulike nähtuste.

Neljast waldorflasteaia õpetajast ei määratlenud end keegi kristlase ega luterlasena. Üks vastanutest ütles, et usub kõrgemat jõudu, mida vahel nimetab universumiks, vahel Jumalaks. Kaks õpetajatest kinnitasid, et neile sobib usulise lähenemisena antroposoofia. Üks antroposoofia järgijatest rõhutas usku kaitseinglitesse ning teine ütles, et usub Jumalasse. Neljanda waldorflasteaia õpetajaga ei õnnestunud usku puudutava intervjuu läbiviimiseks aega kokku leppida.

Õpetajate usulistest veendumustest ja suhestumisest kristliku ning antroposoofilise maailmapildiga koostasid kokkuvõtva tabeli (vt lisa 2).

1.3. Meetod

Käesolevatöö puhul on tegu kvalitatiivse fenomenoloogilise uurimusega. Kvalitatiivne uurimus on koondnimetus erinevatele lähenemisviisidele ja meetoditele, loomulike ühiskondlike elunähtuste uurimiseks. Kogutud ja analüüsivad andmed on oma olemuselt mittekvantitatiivsed, koosnedes tekstilisest materjalist. (Saldana 2011, lk 4) Antud töö eesmärgiks on välja tuua uuritavate tõlgendusi ja arusaamu ja oluliseks infoallikaks on uuritavate keeleline väljendus ning loodavad kontseptsioonid ning nende tõlgendamine nii intervjuude, lugude sisuanalüüsis kui hilisemal seostamisel Steineri teooriaga. Seega toetab kvalitatiivne lähenemine püstitatud töö eesmärki. Kvalitatiivse uuringu tüübilt on antud töö puhul tegemist fenomenoloogilise uurimusega. Fenomenoloogiline lähenemisviis uurib nähtuste olemust ja tähendust, keskendudes sündmustele, inimeste kontseptsioonidele ja inimeste poolt kogetule (Saldana 2011, lk 7-8). Fenomenoloogilise lähenemise kaudu proovitakse nähtuste tähendusi kirjeldada selliselt, kuidas need ilmnevad ja on kujundatud teadvuse, keele, kognitiivse või mittekognitiivse taju poolt (Given 2008, lk 614). Minu töö fookuses on õpetajate kogemus, suhe sünnipäevalooga, kuidas õpetajad sünnipäevaloos kasutatavaid sümboleid tõlgendavad, nende tähendusi sõnastavad.

Andmete kogumist alustasin vaatluse ja kvalitatiivse poolstruktureeritud intervjuuga. Antud meetod sobis hästi seetõttu, et see võimaldab välja selgitada intervjuueeritavate kogemusi, arusaamu ja motiive (Rubin, Rubin 2012, lk 3). Poolstruktureeritud intervjuu puhul on tegu kvalitatiivse andmete kogumise viisiga,

milles saadakse infot eelnevalt ettevalmistatud, kuid lahtiste küsimuste kaudu. See võimaldab vastavalt intervjuu käigule esitada ka lisaküsimusi, andes vestlusele kindlama suuna kui struktureerimata intervjuu. Aga erinevalt struktureeritud intervjuudest, küsimustikest milles esitatakse suletud küsimusi, puudub igal küsimusel kindel vastuste vahemik. (Given 2008, lk 810) Seega võimaldab poolstruktureeritud intervjuu olla paindlik küsimuste esitamisel ja teema arendamisel. Tuginedes eelnevale vaatlusele esitasin täpsustavaid küsimusi, olles enne üldplaanis paika pannud intervjuu teemavaldkonnad ja struktuuri.

Lisaks intervjuudele on töös veel mitut liiki andmeid: vaatlustel jutustatud sünnipäevalood, kirjalik pärimus – õpetajate kasutuses olevate sünnipäevalugude tekstid, Rudolf Steineri arhiivi- ja loengumaterjalid. Nende kogumisest ja andmeanalüüsist annan ülevaate järgmises peatükis (vt ptk 1.4).

1.4. Andmete kogumise etapid ja protsess

Püstitatud eesmärkide saavutamiseks ja empiirilise materjali kogumiseks toiminis järgnevalt:

- koostas eelnevate teadmiste (enne uurimust nähtud sünnipäevaringid ja lood) põhjal poolstruktureeritud intervjuu;
- vaatlesin ja audiosalvestasin 14 sünnipäevaringi;
- vaatlusjärgselt intervjuueerisin ringi läbiviinud õpetajaid;
- kogusin õpetajatelt nende kasutuses olevate lugude kirjalikud variandid, kokku 8 lugu;
- esitasin täiendavad küsimused õpetajate usulise enesemääratluse kohta;
- transkribeerisin audiosalvestatud intervjuud ja vaatlustel jutustatud sünnipäevalood;
- viisin läbi kõigi kogutud lugude struktuuri ja sisuanalüüsi, koostades seal esinevatest struktuurielementidest tabeli, mille alla koondasin struktuurielementides esineva sümboli/motiivikasutuse;
- lugude kordumotiivide ja sünnipäevaloo temaatika põhjal otsisin Steineri kogutud teoste ning filosoofilisi lähenemisi käsitletavatest

loengumaterjalidest temapoolsed selgitused lugudes esindatud teemadele ja sümbolitele;

- kodeerisin ja kategoriseerisin intervjuudest selle osa, mis puudutas konkreetset sünnipäevaloo sümboolikat ja ülesehitust, jättes kõrvale sünnipäeva korraldust ja teisi sünnipäevaringi osi puudutavad küsimused.

Intervjuus käsitletavate teemavaldkondade määratlemine

Töö esimeseks etapiks oli intervjuu koostamine. Algselt pidasin intervjuud koostades oluliseks, et see aitaks kirjeldada sünnipäevaringi kui tervikut, annaks ülevaate sünnipäevaringi erinevatest osadest ja õpetajate pedagoogilistest valikutest.

Sünnipäevaringil on kaks põhiosa: sünnipäevalugu ja õnnitlusring. Nende läbiviimine on rühmiti erinev. Näiteks sünnipäevalugu võib olla kombineeritud rollimänguga, vahel viiakse sünnipäevalugu ja õnnitlusring läbi koos, vahel on need jaotatud lasteaiapäeva erinevatele aegadele (hommiku-, päevaring). Ka loo jutustamine võib toimuda vastavalt kas hommiku või päevaringis. Samuti kujundavad läbiviidavat ringi rühma iseloom, eripära. Kuna kõigi vaadeldud rühmade puhul on tegu liitühmadega (lapsed vanuses 2/3-7), mõjutab tihti loo jutustamist ja ringi läbiviimist laste vanuseline osakaal. Näiteks selleks, et ringi meeolu hoida ja vältida tähelepanu kõrvalekaldumist, pole vahel kasutusele võetud rollimängu. Mõnes teises rühmas on peetud just vajalikuks pakkuda lastele vaheldust liikumistegevuste ja rollimängude kaudu. Lisaks kujundavad ringi läbiviimist õpetaja isiklikud veendumused ja kogemused. Et saada ulatuslik ülevaade sünnipäevaringides toimuvast ja õpetajate eelistustest, jaotasin algselt intervjuu järgnevatiks teemadeks:

- Õpetaja tausta-kogemust avavad küsimused (õpetajana töötatud aeg, kokkupuude waldorfpedagoogika ja sünnipäevaringi läbiviimisega, aja jooksul sisse viidud muudatused, enda ja kolleegi sünnipäevaringi võrdlus, erilisem/meeldejäavam variant nähtud sünnipäevaringidest jms);

- Sünnipäeva üldist ülesehitust ja tegevusi puudutavad küsimused (erinevate osade jaotamine lasteaiapäevas - sünnipäevalugu, õnnitlusring – koos, eraldi, hommiku/päevaringi ajal; millest lähtuvalt on antud valikud tehtud);
- Sünnipäevalugu, selle ülesehitust ja sümboolika puudutavad küsimused (sümbolite valik, kristlike, antroposoofiliste motiivide kasutus; loo erinevate etappide rõhuasetus; põhiemotsioon lapse jaoks).
- Täpsustavad küsimused loo erinevate tegevuspaikade kohta:
 - Taevane elu – kasutatavad sümbolid; rollimängu kasutamine, mittekasutamine; vanemate elu kirjeldamine, läbi traditsiooniliste tegevuste või konkreetsest perekonnast lähtuvalt; reinkarnatsiooniidee mainimine ja olulisus (ema, isa tundusid juba eelnevalt tuttavatena, hing pöördub taevasse tagasi);
 - Saabumine maale - kasutatavad sümbolid; rollimängu kasutamine, mittekasutamine;
 - Sünd ja elu maal - eluküünla süütamise hetk; lapse elu kirjeldamine – kokkuvõtvalt sümboolse salmiga, lähtuvalt konkreetsest lapsest või üldisest arengust.
- Täpsustavad küsimused sünnipäevaringi teiste osade ja tegevuste kohta:
 - Õnnitlusring – kingituse meisterdamise ja üleandmine (vanuseti erinevad kingid, kink kui üllatus jms), õnnitlusringi korraldus ja läbiviimine);
 - Laulude, muusika - kas ja milliseid laule, ringmänge ning pille kasutatakse.
- Sünnipäeva tähistamist puudutavad üldised küsimused (raskuskohad laste kaasamisel, lastel tekkivad küsimused, muudatused vastavalt sünnipäevalapse vanusele, muudatused loos kärgpere või ühe vanemaga lapse puhul).

Vaatluse ja intervjuu läbiviimise protseduur

Vaatlused ja intervjuud viisin läbi ajavahemikus november 2018 – aprill 2019. Kokku tegin 14 vaatlust ja intervjuud. Vaatlusele ja intervjuule eelnevate kokkulepete tegemine ja materjali kogumine kristliku lasteaia õpetajate hulgas kulges sujuvalt. Arvestades ühist tausta ja eelnevaid sünnipäevaringi puudutavaid arutlusi, oli töö eesmärki ja sisu intervjuueeritavatele kerge selgitada. Waldorflasteaedades pidin tegema enne andmete kogumist rohkem selgitustööd uuringu eesmärkidest ja kinnitama uuringu andmete konfidentsiaalsust ning anonüümsust.

Vaatluse puhul otsustasin täpsemalt jälgida sünnipäevaringi ülesehitust, sümboolika kasutamist ja füüsilist keskkonda – kasutatavad vahendid, organiseerivad tegevused (laste kaasamine, rollide jaotamine), osalejate reaktsioonid.

Intervjuud viisin läbi kohe pärast vaatlust. Vaatlustel saadud infot kasutasin intervjuuküsimuste konkretiseerimiseks. Lisaks kogusin kohe ka õpetajatelt jutustatud lugude aluseks olevad tekstid (kirjalik pärimus).

Intervjuud kestsid keskmiselt 45 minutit, lühemad olid 30 minutit, pikemad pisut üle tunni. Vestlused salvestasin diktofoniga, mille kasutamiseks palusin intervjuueeritavatelt eelnevalt nõusolekut.

Lisaküsimustiku läbiviimine

Vaatluste ja intervjuude läbiviimisel sai selgeks, et teema on liiga mahukas ning saadud info mitmekesine. Seega hakkasin üha rohkem keskenduma ainult sünnipäevalugudele, jättes kõrvale teised vaatlustel ja intervjuudel käsitles olevad teemad (sünnipäevaringi jaotus, ajaline planeerimine, vahendite valik, laste kaasamine, pedagoogilised eesmärgid jms). Teemafookuse kandumise tõttu sünnipäevaloole ja õpetajate interpretatsioonidele, osutus vajalikuks esitada õpetajatele veel täpsustavaid lisaküsimusi nende usulise enesemääratluse kohta. Sellest tulenevalt koostasid lisaküsimused õpetajate usuliste vaadete kohta, mis koosnes järgnevatest küsimustest:

- Kirjelda oma usku!
- Kas sul on oma usurituaalid?
- Kui sa võrdled kristlikku ja antroposoofilist maailmapilti, siis kuidas sa nendega suhestud?

Lisaküsimused esitasin suuliselt ajavahemikus aprill 2019 – mai 2019. Intervjuud salvestasin diktofoniga ja kogutud lisaküsimused transkribeerisin sünnipäevaringi käsitlevast intervjuust eraldi.

1.5. Andmete analüüs

Intervjuude ning suulise ja kirjaliku pärimuse analüüsimiseks kasutasin tavapäraselt sisuanalüüsi ehk induktiivset lähenemist, tuletades koodid ja kategooriad andmetest. Induktiivse lähenemise korral puudub juba varem loodud kategooriate või teoreetiliste lähenemiste mõju kodeerimisprotsessile. Teave saadakse otse uuritavatelt. (Hsieh, Shannon 2005)

Intervjuud transkribeerisin täismahus. Märkisin ära korduvad või isikupärasemad mainingud ja hakkasin nende põhjal looma koode. Kodeerimisel jätsin põhiintervjuust välja sünnipäevalugu otseselt mittepuudutavad küsimused. Looga seonduvad küsimused jagasin kaheks: õpetajate isiklikku lähenemist kajastavad küsimused (loo põhiemotsioon, rõhuasetus loos, usuliste motiivide kasutamine) ja otseselt sümbolite valikut ning tõlgendusi puudutavad küsimused (vt ptk 3).

Erinevatest sünnipäevalugudest üldpildi loomiseks kodeerisin nii kirjaliku pärimuse kui ka jutustatud lugude transkriptsioonid. Leidsin lugude struktuurielementid ja sümboolika. Lugudes esinevatest sümbolitest ülevaate saamiseks koostasın tabeli, mis võimaldas eristada omalaadsemaid või enim kasutatavamaid sümboleid. Sümbolite ja struktuurielementide esinemist erinevates lugudes (vt ptk 2).

Steineri õpetuste kogumise ja analüüsi teostasın pärast intervjuude ja vaatluste läbiviimist ning transkribeerimist. Filosoofilise materjali puhul kasutasın summeerivat sisuanalüüsi. Summeeriva lähenemisviisi puhul alustatakse vajalike märksõnade, koodide määratlemisega, eesmärgiga avada nende kontekstist

kasutust. (Hsieh, Shannon 2005) Sellest lähtuvalt kirjutasin välja sünnipäevaringi salvestustest ja kirjalikest tekstivariantidest mainimise järjekorras korduvad motiivid ning nende erinevad nimetused (näiteks taevas, taevariik, hingederiik, surnuteriik, hing, lapsuke, väike ingel). Saadud võtmesõnade põhjal otsisin Steineri arhiivist (Rudolf Steiner Archive & e.Lib) ning loengu ja artiklite kogumikest minu tööga haakuvaid tekstiosi ja süstematiseerisin kogutud materjali suurematesse alateemadesse. Steineri elementide esitlemisel võtsin aluseks ainult sünnipäevaloo konteksti. Paljude teemade ja sümbolite käsitlused on Steineril palju keerukamad ja mitmekülgsemad. Kuid lähtuvalt sünnipäevaloost otsisin elementide kirjeldustes konkreetseid tunnusjooni või funktsioone – näiteks kaitseingli puhul tema ülesandeid või esinemist sünnieelses elus; vikerkaare sümboolika kirjeldamisel lähtusin seosest sündiva inimese, kõrgemate vaimolendite, Jumalaga, jättes kõrvale värvispektri teooriad ja mõju inimesele. (vt ptk 5)

2. Erinevad lood

2.1. Struktuurielemendid

Järgnevalt annan ülevaate sünnipäevalugude ülesehitusest ja olulisematest struktuurielementidest. Tsitaatide puhul olen nimeliselt ära märkinud konkreetsele õpetajale kuuluvad ütlused. Väljavõtteid loo kirjalikust pärimusest, mille esitaja teadmata, on lihtsalt esitatud kursiivis.

Sünnipäevalood algavad alati sündmuspaiga ning tegelaste nimetamise ja üldise tegevuse kirjeldamisega (näiteks õnnelik hing, mängimas kaitseingli või sõpradega taevaalaotuses). Järgneb muutusi põhjustav tegevus (maa avastamine ja vaatlemine) ning sellest tuleneva ajendi tekkimine (sündimissoov, kindla vanematepaari märkamine). Sellele järgnevad muutuseks ehk sünniks vajalikud (korduvad) toimingud (loa küsimine inglilt või Jumalalt, ootamine, maa ja selle looduse vaatlemine, loa saamine) ja ettevalmistused muutuseks (vanemate valmistumine lapse sünniks). Järgneb muutusprotsess (hinge minek / laskumine maale), piiritähise ületamine (minek läbi taevavärvade, üle vikerkaaresilla), muutus, milleks on sünd, ning uue või muutusjärgse olustiku kirjeldus (maine elu).

Struktuuri variatsioonid tekivad tegevuste kordustes. Mõnel puhul tuleb selleks, et saaks alata muutusprotsess, sooritada korduvalt sama tegevust (küsi luba, oodata ja jälgida elu maal), teistes lugudes saab muutusprotsess alguse esimesel korral (hing annab oma soovist teada ning kaitseingel kinnitab, et sinu aeg minna maale on käes).

Oluline sisuerinevus, mida määrab loo struktuur, tuleb välja sündiva hinge kehastumise soovis. On lugusid, kus hing avastab maa ja hakkab sellest tulenevalt sündimist igatsema, ja lugusid, kus tema lemmiktegevuseks ongi maa vaatlemine, ja igatsus tekib alles kindla vanematepaari märkamisel. Esineb lugusid, kus sündiv inimene käib alati ise otseselt abistajalt (kaitseingel, Jumal jms) luba küsimas ja neid, kus talle tullakse ütlema, et aeg minekuks on käes. Pikema ootusega lugudes märkab hing sagedasti vanemaid veel enne, kui nad teda ootama hakkavad. Siis

kirjeldatakse tihti vanemate päevatoimetusi (isa tegi kirjatööd, abistas haigeid inimesi jms) või kasutatakse traditsioonilisi sümboliteid mehest, kes teeb puutööd, ja naisest, kes teeb käsitööd.

Struktuurielementide ülesehitus, omavaheline seotus ja suhted on valdavalt samad. Vahel keskendutakse mõnele elemendile lihtsalt rohkem või üldistatakse ja seotakse see mõne eelneva/järgneva struktuuriosaga kokku. Näiteks kirjeldatakse vanemate ettevalmistusi lapse sünniks juba siis, kui sündiv inimene esimest korda oma vanemaid märkab. Jääb silma, et struktuurielemendid varieeruvad pigem nendes kasutatavate motiivide ja sümbolite poolest. Kõige rohkem motiivivariatsioone ja nende kombineerimist leidub sündiva hinge maale saabumise ehk muutusprotsessi juures. Näiteks on lugusid, kus taevasse jäävad hoiule riided või tiivad; teekonnal maale on saatjateks isikustatud taevakehad, kaitseingel või kaks inglit; minnakse alla taevatrepi, üle taevalaotuse, taevakaare, vikerkaaresilla, läbi taevavärvate, mööda planeetidest jms. Täpsemalt kirjeldan sümbolite ja motiivide kasutamist erinevates struktuuriosades järgmises peatükis.

2.2. Sümbolid ja motiivid

Selles peatükis vaatlen, milliseid sümboliteid ja motiive sünnipäevalugude erinevates struktuuriosades kasutatakse.

Tegevuspaik ja peategelane

Sünnipäevalood algavad tavaliselt tegevuspaiga ja tegelaste kirjeldusega. Mitmetes lugudes kasutatakse muinasjuttudele omast algust: *elas kord; oli kord; kunagi ammu, ammu juhtus selline lugu*. Vahel alustatakse ka kohe sündmustiku kirjeldusega: *kaugel taevalaotuses elab väike hingeke*. Lugude tegevuspaigana on nimetatud enamasti taevast ja taevariiki, taevaavarust. Kasutatud on ka hingederiiki, hingedemaad või surnuteriiki. Pisut eristuva ja iseloomustavama pildi loovad tegevuspaikadena kõrge, kauge kosmos, kus on planeedid, mis koosnevad jääst ja tolmust või taevane aas, mida ümbritseb kuldne müür. Sünnimuspaika on alati kirjeldatud kauni kohana, kus ollakse õnnelik ja tuntakse end hästi. Selles

paigas elab ja tegutseb loo peategelane - laps, kellele sünnipäeva puhul lugu jutustatakse. Valdavalt nimetatakse teda kas väikeseks hingekeseks või taevalapseks, esinevad ka nimetused ingel, väike ingel, lapsuke, ühes loos on kasutatud nimetust väikene olevus, kes elab koos teiste olevustega. Mõnes loos kirjeldatakse ka peategelase välimust: *Tal olid heledad silmad ja pikad, kaunid päikese käes sädelevad juuksed. (Kaarin)* Või on kirjeldatud lapse iseloomujooni: *Ta oli nii uudishimulik. Täpselt nagu Kaur. Kohe väga uudishimulik. (Juulia)*

Teised tegelased

Alati on peatselt sündiv laps sünnieelses paigas koos kaaslaste ja sõpradega. Nendeks on isikustatud taevakehad: kuulaps, päikeselaps, tähelapsed või teised poiste ja tüdrukute hinged, väikesed olevused. Erandina on ühes loos mainitud õhulapsed. Aga vahel on öeldud üldistavalt, et tal oli palju sõpru. Mitmetes lugudes on nimetatud parimaks sõbraks kaitseinglit. Loos, kus sündivat inimest nimetatakse väikeseks ingliksi, on tema parimaks sõbraks suur ingel.

Sünnieelsed tegevused

Edasi kirjeldatakse sünnieelseid tegevusi. Tavaliselt on selleks mäng. Lemmikmängudena on nimetatud taevast maale vaatamist või mängu kuldse palliga. Aga on ka lugu, kus mängimise asemel on selleks tegevuseks töö: *Ta oli virk kuu, päikese ja tähtede talus* ning lugu, kus sündiv hing rändab mööda taevariiki ja vaatleb erinevaid taevakehasid: *Öösel valvab maad hõbedane kuu ja päeval valgustab kuldne päike.*

Nendes lugudes, kus hing mängib kuldse palliga, avastab ta maa juhuslikult mängu käigus. Juhuslikult avastab hing maa ka loos, kus ta mängides kuldse müüri äärde satub. Müüris on pragu ja läbi prao näeb ta esimest korda maad. Esineb ka lugusid, mis algavad kohe maa avastamise ja soovi tekkimisega: *Ühel päeval ärkas väike hing üles, lükkas pilve eest ära ja vaatas alla. Seal nägi ta üht palli, mis oli sinine ja tundus külm, kuid ta tahtis siiski sinna sõita.* Maad kirjeldatakse kui värvilist, liikumist täis kera, palli, mida sündiv hing üha tähelepanelikumalt vaatleb. Vahel

tekib tal maad nähes kohe soov sinna reisida, sõita või rännata või vajab soovi tekkimine lisaajendit, milleks on tavaliselt kindla vanematepaari märkamine.

Lugudes, kus hingeke on juba algusest peale teadlik maa olemasolust, kuna tema lemmikmänguks on maa vaatlemine, tekib soov minna maale alati siis, kui ta märkab enda vanemaid. Vanemad tunduvad hingele armsad, on lugusid, kus öeldakse ka, et vanemad tundusid talle kuidagi tuttavatena. Vahel märkab ta enne vanemaid lemmikvärvi maja. Erandiks on lugu, kus sündimissoovi tekkimine on ajendatud hoopis sünnimaa äratundmisest: *Ja sellel lapsele hakkas meeldima kõige rohkem üks väikene maa seal põhjamaa veerekese peal. (Urve)*

Abistav olend ja loaandja

Alati on lugudes keegi konkreetne abistav olend, kelle käest hingeke maale minekuks loa saab. Selleks on tavaliselt kaitseingel või suur ingel, eranditeks on Jumal ja Valguse Valitseja. Mõnedes lugudes tuleb otsene abistaja siis, kui hingekesel on tekkinud soov maale minna, tema juurde ja annab ise teada, et aeg maale minekuks on käes või läheb hing ise luba küsima. Hing võib saada loa sünniks kohe esimesel korral või peab seda küsima kaks või kolm korda järjest.

Sünnieelne ootus

Lugudes, kus hing peab mitu korda luba küsima, sisustab ta oma ootusaega maa vaatamise ja vanemate ettevalmistuste jälgimisega. maad vaadates jälgib peagi sündiv laps aastaegade vaheldumist ja maal mängivaid lapsi. On ka lugusid, kus looduse muutumist kirjeldatakse konkreetse lapse (ühiksa) ootuskuu lõikes.

Ettevalmistused sünniks

Vanemate ootust ja ettevalmistusi lapse sünniks kirjeldatakse samuti kas üldisest inimtegevusest lähtuvalt (tulevased vanemad vestlesid kellestki, keda ootasid, pisikesed riided olid juba valmis sätitud) või sümboolselt, ootamist märkivate ning traditsioonilisi mehe ja naise rolle edastavate tegevuste kaudu, milleks on lugudes

alati puu- ja käsitöö (naine heegeldas, kodus, mees tegi pisikest puidust hälli vms). Alati on ära mainitud pisikesed sokid, mütsid jms, mis on valmis seatud sündivat last ootama. Mõnikord tuuakse võimalusel loosse ka vanemad vennad ja õed, kes vanemate ettevalmistusi jälgivad. Vahel hakkab sündivale lapsele Maal meeldima üks teine laps, keda nimetatakse maalapseks, ja kellega ta soovib kindlasti maises elus sõbraks saada.

Loa saamine ja tingimused

Loa andja edastab oma sõnumeid öeldes: *praegu ei ole veel sinu aeg*; jaatuse korral: *nüüd on sinu aeg; sinu soov saab täidetud*, vahel ka lihtsalt peanoogutusega. Peaaegu alati kaasnevad loa saamisega tingimused, mis enne lahkumist täita tuleb. Nendeks on hüvastijätt taevaste sõpradega, kohustus käia enne lahkumist läbi kõik taevased mängupaigad või taevased ruumid. Sagedasti peab hing maale laskumise lõpus hoiule andma oma taevased riided või tiivad, mida tema kaaslased või kaitseingel hoiavad kuni tema tagasi pöördumiseni: *Seal pidi hingeke hoiule andma oma taevased riided; (..) aga sa pead meeles pidama, et oma tiivad taevasse jätad. Me hoolitseme nende eest, kuni sa tagasi tuled.*

Teekond maale

Teekonnal maale on tavaliselt hinge teekaaslasteks kas isikustatud kuu- päikese- ja tähelapsed, lihtsalt taevased sõbrad või kaitseingel. Need lood, kus loa andjaks on Jumal või Valguse Valitseja, läkitatakse teele saatjateks kaks ingliti või kaitseingel. Lugudes, kus kaaslasteks on ingliti või lihtsalt täpsustamata taevased sõbrad, kulgeb teekond maale möödudes planeetidest, päikesest, tähtedest ja kuust. Kui saatjateks on aga isikustatud taevakehad: kuu-, päikese- ja tähelapsed, kirjeldatakse teekonda üle taevalaotuse, taevakaare või laskumisena taevatrepist. On ka lugusid, kus minekut on kirjeldatud pikemalt läbi taevaste aasade, kus õitseb palju lilli. Ühes loos on nimetatud ka kingitusi, mille sündiv hing teekonda läbides kaasa saab: *Suur ingel muutis kuu, päikese, tähtede kingitused helisevaks muinasjutuks, et need annaksid väikesele inglile jõudu tema maistes tegemistes.*

Piiritähis

Alati on lugudes niinimetatud piiritähist või murdepunkti, mis eristab sünnieelset maailma või toob kaasa sündiva hinge seisundilise muutuse. Selleni jõutakse taevase teekonna lõpus. Tavaliselt on piiritähisena nimetatud vikerkaart või vikerkaaresilda. Kasutatud on ka taevavärvaid. Vahel on neid mainitud sünonüümidenä: *Nad liikusid läbi kõigi taevaruumide ja jõudsid taevavärava juurde, milleks oli vikerkaar.* Seal peab sündiv inimene täitma maale minemise tingimused – hüvasti jätma taevaste sõpradega, andma hoiule enda taevased riided või tiivad. Vahel saab ta kaasa kingituse, õnnistuse: *Suur ingel muutis kuu, päikese, tähtede kingitused helisevaks muinasjutuks.* Piiritähisel jäetakse hüvasti taevakehadest sõprade ja teiste hingedega. Vahel ka kaitseingliga: *Kaitseingel sosistas – siit pead nüüd üksi edasi minema, aga tea, et ma jään sinu jaoks alati alles.* Mitmetes lugudes jääb just kaitseingel hinge kõrvale ka pärast sünnieelsest elust lahkumist: *Olgu saatjaks taevastel teedel ja maistel radadel kaitseingel, kelle valgusetuld sa ei unusta.*

Uneseisund

Väga paljudes lugudes on olulisel kohal sündiva hinge uneseisund, mis saabub vastavalt piiritähise juurde jõudmisel või taevaste riiete ja tiibade loovutamisel. Vahel öeldakse, et suikudes unne, unustab hing kõik taevas toimunu.

Kui hing ületab piiritähise üksinda, saabub uni tavaliselt väsimusest, siis kui ta maale päralt jõuab: *See tee oli nii pikk, et selle tee lõpuks väsis hingeke päris ära. Ta jäi magama.* Osades lugudes suigub hing sügavasse unne hetkel, mil ta on loovutanud oma taevased riided: *Nad jõudsid taevavärvateni. Seal pidi hingeke hoiule andma oma taevased riided. Sellel hetkel, kui ta värvavast laskus, suigatas ta sügavasse unne.* Vahel saabub uni läbi ingli puudutuse. Suur ingel puudutab väikese ingli huuli. Sel hetkel väike ingel unustab kõik, mida ta oli suure ingli seltsis teinud ja uinub. Ühes motiivikasutuselt eristuvamas loos, kus tegevus toimub taevastel

aasadel, jääb sündiv hing magama aga peegelsiledal järvel öitsevasse lilleõide, mille kõrval kaitseingel kuni sündimiseni tema und valvab.

Maale juhatajad

Lugudes on tavaliselt maale juhatajateks kaitseingel või maalaps. Vahel saabub hingeke maale ilma abiliseta, julgelt ja üksinda ning suigub siis väsimusest unne ja leiab end ärgates ema sülest. Kui lapsuke uinus juba taevaste riiete üleandmisel või piiritähise juurde jõudmisel, kannab tavaliselt kaitseingel teda üle taevakaare, vikerkaaresilla jms ning asetab ema sülle.

Osades lugudes on oluliseks tegelaseks maalaps, keda veel sündimata hing maale vaadates märkas sõbraks soovis. Maalaps ootab hingekest teispool taevaväravaid, võtab tal käest ja juhatab maale. Ühes loos on maisesse maailma juhatajaks ka ema: *Ema avas maised väravad.*

Sünd

Kõige sagedamini toimub muutus, kohtumine maise maailmaga unest ärkamise kaudu: *Kui hingeke silmad avas, oli ta oma ema süles.* Alati viibib seal juures ka isa. Vahel mainitakse vanemaid õdesid vendi. Kindlasti märgitakse ära lapse sünnikuupäev ja peaaegu alati öeldakse, et ema ja isa panid lapsele (nende meelest) maailma ilusaima nime. Vahel sosistab kaitseingel nime emale kõrva.

Lapse kasvamine

Sünnijärgset elu ja lapse kasvamist kirjeldatakse erinevalt. On lugusid, kus võetakse paari sümboliga kokku maises elus toimuv, ja lugusid, kus kirjeldatakse pikemalt – esimene eluaasta imiku üldise arengu põhjal (roomamine, käputamine, esimesed sõnad jms) ja kõik järgnevad eluaastad konkreetse sünnipäevalapse elust lähtuvalt. Lühemates variantides võetakse sünnijärgne elu kokku paari lause või sümboolse salmiga: *Pimm-pomm tornikellad kõlavad ... korda* (vastavalt sünnipäevalapse vanusele).

2.3. Lugude liigid

Struktuuri ja sümbolite kasutuse põhjal selgelt erinevaid lugude tüüpe välja ei joonistu. Lood kombineerivad erinevaid sümbolmotive, mis on tihti samatähenduslikud ning loovad sisuliselt sarnaseid pilte.

Struktuurilt võiks ehk eristada pikema ootusaja ja korduvtegevustega lugusid lugudest, kus muutuste ja muutusjärgse olustiku kirjelduseni jõutakse kiiremini. Pikema ootusajaga lugudele on omasem tihedam tegevustik ja detailsemad kirjeldused. Seal esineb mitmeid tegelasi ja esemeid (isikustatud taevakehad, kuldne pall, maalaps) esemed ning sündimise ootust võidakse aastaegade vaheldumisele toetudes kirjeldada üheksa lapseootuskuu lõikes.

Mõned lood lähtuvad rohkem konkreetsest sünnipäevalapsest, kirjeldades äratuntavalt tema perekonna toimetusi ja pereliikmeid, ning andes sünni ootavale inimesele sünnipäevalapse iseloomuomadusi. Nendes lugudes jutustatakse põhjalikumalt ka lapse sünnijärgsest elust ja kasvamist oma perekonna ja sõprade keskel. Sümboolsemates lugudes võetakse sünnijärgne elu kokku paari lause või salmiga.

Sisu poolest võiks veel esile tuua lood, kus esineb tugevam seotus sünnieelse ja sünnijärgse maailma vahel: hing ei hakka maale igatsema enne, kui leiab kindlad vanemad, lisaks valib ta endale ka tulevase sõbra – maalapse. Vanemad, keda ta märkab, tunduvad hingele juba kuidagi tuttavana; otseselt kinnitatakse, et kunagi tuleb sünnieelsesse olekusse tagasi pöörduda – taevaste riiete hoiule jätmine ja ingel osaleb lapse nimepanekus, sosistades nime emale kõrva ning jäädes teda maises elus valvama.

Lisaks on lugude hulgas mõned, mille sümbolikasutus eristub tunduvalt teistest. Kui tavapäraselt on tegelasteks hing oma kaitseingliga, siis nendes esinevad ühe abistava olendina Jumal või Valguse Valitseja või on sündivat hinge ennast nimetatud ingliks. Samuti on abistavate olendite arv tihti suurem. Sündimisloa andja (Jumal, Valguse Valitseja) läkitab teele vahetud abistajad (kaks inglit või kaitseingli). Sünnieelne elu ja teekond maale erineb oma kirjelduste poolest

märgatavalt tüüpilisematest sünnipäevalugudest. Kirjeldused on värvikamad ja detailirohkemad: taevased aasad, kuldne müür, töötegemine kuu- päikese tähtede talus, virkuse eest saadud helisevaks muinasjutuks põimitud kingitused jms. Oma ülesehituselt järgivad aga lood sama struktuuri.

3. Lugude interpretatsioonid

Järgnevalt annan ülevaate intervjuude põhjal kujunenud interpretatsioonide kategooriatest. Kategooriatena tulid välja rõhuasetused loos kui tervikus ja otseselt sümbolitega seotud kategooriad. Rõhuasetusi loo tervikus kajastavad neli kategooriat: 1) loo iseloomustused; 2) sõnum ja tähenduse mõistmise olulisus; 3) jutustaja rõhuasetus; 4) usuliste motiivide kasutamine. Sümbolite tõlgendustega seotud kategooriate tutvustamisel järgin loo üldist struktuuri: taevane elu, taevane ootus, maine ootus, tulek maale, sünd, maine elu.

3.1. Rõhuasetused loo tervikus

Käesolevas peatükis tutvustan õpetajate arusaamu loo olemusest, sõnumitest ja sõnumi mõistmise olulisusest ning rõhuasetusi jutustamisel ja usuliste motiivide kasutamisest.

Loo iseloomustused

Õpetajad iseloomustavad sünnipäevalugu kui erilist ja teistsuguse olemusega muinasjuttu. Loole annavad erilise selle sisu ja kontseptsioon, kuna lugu seob muinasjutulises vormis ühtseks tervikuks maise ja taevase maailma - algab kusagil kaugel maailmas ja lõpeb hetkes, kus jutustamine aset leiab. *Kõik kokku on, et ei ole päris tavaline lugu. Juba see esimene lause näitab, et lugu on midagi rohkemat, kui siinne elu. (Ave)* Loole annab sügavama sisu ka suunatus konkreetsele lapsele. Sünnile ja sündivale lapsele antakse läbi loo sügavam tähendus. Mõned õpetajad näevad lugu kui kingitust lapsele. Loo kontseptsioonist ja sisust tulenevalt vastandatakse lugu vahel nn "tavalasteaedade" sünnipäevadele, sest tähenduslikkus ja seotus rituaalidega annavad loole sakraalse mõõtme. Lugu mõjub piduliku ja pühalikuna. Samas märgib näiteks Juulia, et erilisusest ja pidulikkusest hoolimata on tegu siiski väga loomuliku, orgaanilise ja ülesehituselt loogilise looga. Mitu kristliku lasteaia õpetajat toovad välja loo sümboolikast ja ideest tuleneva sobitumise kristlikku lasteaeda. Rääkides loo olemusest, kajastuvad korduvalt ka

õpetajate enda tundmused, mis on seotud esimese kokkupuutega. Paula kirjeldab näiteks vau-efekti ja üllatust:

Jaa, mul tekkis vau-efekt, et see lugu oli sellest lapsest. Et see muudkui arenes ja arenes ja alguses ei saanud täpselt aru, et mis hingeke ja mis moodi ja kuidas, aga kui sa lõpuks taipasid, et see lugu ongi sellest sünnipäevalapsest, siis sa panid pildi kokku ja taipasid ja siis oligi üllatusefekt. (Paula)

Paula puhul on tegu noore õpetajaga, kes oli intervjuu ajaks töötanud kristlikus lasteaias alla aasta ja peab ennast pigem usukaueks inimeseks. Selles avalduses võib näha, kuidas eelnevate teadmiste ja kogemusteta inimesele võib antud lugu mõjuda üllatavalt, ootamatult. Samas pika waldorf- ja kristliku lasteaia kogemusega õpetaja Urve räägib esimesest kohtumisest looga väga avatult ja tundeliselt. Temale seostub lugu emaks olemise kogemusega. Looga kaasnes äratundmine olulisel eluetapil, mis tekitas teistsuguse pildi argistest olukordadest ja oli hingeliselt toetav:

Tead, see ikkagi ongi see, kui ma mõtlen selle esimese korra peale, et ma sain sellel hetkel aru, kui maised me tegelikult oleme. Et noh kogu aeg on emal ainult ühed suured kohustused ja kohustused ja kohustused. Eriti kui sul on lapsi mitte üks vaid kaks väikest ja siis sa oled nagu orav rattas ja siis ühel hetkel on üks jutt, mis on nii lihtne, mis nagu väärtustab selle lapsukese tulemise vaimsest maailmast minu juurde. Ja on kuidagi vaimset ja hingeliselt nii toetav ja toitev. Et ma mõtlesin, issand, kui ilusa pildi see laps veel sealt saab. Et see oli minu jaoks just kõige kaunim. (Urve)

Üldiselt on õpetajate iseloomustused sarnased, tuuakse välja vormiline lihtsus loomulikkus, loo sakraalne olemus ja pidulikkus, ülistus. Kuid esineb ka mõneti vastanduvad arvamused. Näiteks kui Juulia tõi välja loo loomulikkuse, siis Merle väljendab hoopis arusaamatust ja talle mõjub loo sündmustik utoopiliselt. Seda eriti siis, kui räägitakse isikustatud tegelaskujude kasutamisest:

Minu jaoks on see lugu üldse võib-olla utoopiline. Aga need tähelapsed ja muud tunduvad veelgi utoopilisematena. Et kuidagi nagu see, et hing sealt vaatab alla maa peale ja leiab oma koha, tundub natukene ratsionaalsem, võib-olla tulenebki siis minu eripärast, et nagu kuidagi mulle ei mahu pähe, et millised need tähelapsed siis peaks olema. (Merle)

Vastusest on näha, et õpetajale mõjub võõralt loo waldorfpedagoogiline taust, mida vahel ka kristlikus lasteaias kasutatakse. Kuigi ta ise seda loo varianti oma rühmas läbi ei vii, käsitleb ta seda loo olemusliku osana.

Loo sõnum ja selle mõistmise olulisus

Sõnumitega on alati seotud isiklikud tõlgendused. Mida rohkem on sümboleid, alltekste, seda enam on võimalusi erinevateks mõistmiseks. Antud alakategoorias toon välja sõnumid, mida õpetajad loole omistavad, samuti puudutan küsimust, millisel määral peavad nad vajalikuks sõnumite mõistetavust lapsele.

Kuna sünnipäevalugu jutustab ühe lapse tulekust maailma, on loomulik, et enim nimetatakse sõnumina ootust. Üldiselt määratletakse seda vanemate ootusena. Harvem on mainitud ka hinge ootust, soovi saada osa maisest elust. Vastustest ilmneb, et ootussõnumi edastamisel on kolm taotlust: esitaks kinnitada sündiva lapse erilist, ainulaadset, teiseks väljendada vanematepoolset tingimusteta armastust ning kolmandaks näidata lapse kokkukuuluvust oma perega.

Enim peetakse oluliseks ootust, mis kannab edasi tunnet, et sünnipäevalaps on väärtustatud ja eriline: *Sa oled oodatud ja väärtustatud, et sa oled eriline ja et ei ole kedagi samasugust nagu sina siin maailmas. (Kaarin).*

Ootust ja kokkukuuluvust konkreetse perega on väljendatud aga näiteks nõnda: *(..) just tema on mõeldud sellesse peresse sündima. Teda on väga oodatud. Aga just selline erilisus ja see väljavalitus, selle pere jaoks. (Helen)* Vanemate ootuse traditsioonilist kirjeldust nähakse vahel ka loo ideed kandva sümbolina: *No kõige olulisem lapse jaoks on ikkagi see, et ta on oodatud siia maailma. Just see sümbol, et mees teeb voodit, naine valmistab riided (..). (Merle)*

Ootusega seotud armastust, on tihti määratletud tingimusteta armastusena, kus last väärtustatakse just sellisena nagu ta on: *(..) põhisõnum ongi see tingimusteta armastus ja vastuvõetud saamine. (Urve) (..) et ta on tulnud sellisena nagu ta on ja et teda armastatakse. (Ene)*

Eraldi sõnumina on välja toodud ka hinge valikut – soovi sündida. Seda võib nimetada ka hinge ootuseks, sest mitmetes lugudes peab hing soovi tekkimisel veel mõnda aega taevases maailmas ootama. Mõnikord on seda väljendatud ka väga kindlalt, kui hinge teatavat võimu juhtida ise oma elu: *(..) tema ise on otsustanud siia tulla, et tal on ka nagu mingi võim siis. Ta juhib oma elu ise. (Merle)*

Lisaks ootusele ja hinge valikule on sõnumina välja toodud ka taotlust edasi anda elu imelist olemust, elu väärtustamist - et kõik ei ole nii lihtne, füüsilise maailma taga peitub hingelis-vaimne maailm: *(..) teatud mõttes elu väärtustamine. Et see ei*

ole midagi sellist, et plõks ja midagi juhtub. Et see on ikkagi midagi suuremat. Et seal taga on vaimne, hingeline maailm. (Ene)

Eelnevast vastusest on võimalik välja lugeda otsest seost Steineri maailmakäsitlusega, inimese kuulumist kolme maailma. Kuigi Ene on kristliku lasteaia õpetaja, on tal pikaajaline kogemus waldorfpedagoogikaga, seega on vastuses ilmsed antroposofiilise maailmatõlgenduse mõjutused.

On ka vastuseid, kus sõnumina nimetatakse tagasipöördumist sünnieelsesesse maailma. Mõneti kattub see Ene poolt mainitud elule suurema mõõtme andmisega. Kuid siin tuuakse välja lisaks hingelis-vaimsele maailmale ka sellega taasühinemise: *No ongi see, et me ei ole ainult siin ja praegu ma arvan, et see, et on olemas ka tõesti koht, kust me tuleme ja kuhu tagasi läheme. (Teeli)* Teistsugusesse maailma pöördumise sümbolina nähakse vahel kaitseinglit: *Miks mitte ka see kaitseingli teema, kes temaga koos seda teed käis, ja siis ühel hetkel ka teda võib-olla jälle ootab. (..) (Helen)*

Loo sõnumi mõistmist ei peeta õpetajate hulgas oluliseks. Teadvustatakse, et sõnum on siiski täiskasvanu tõlgendus loost, ning lapsele soovitakse läbi loo edastada lihtsalt helget emotsiooni, hoituse tunnet. Õpetajad on ühtsel arvamusel, et muinasjutte ei maksa kommenteerida. Lapsed hakkavad lugusid hiljem mõistma. Ollakse veendunud loo loomulikus avanemisse ajas:

Lugudega sageli on niimoodi, et nad võivad avaneda teadmata ajal. (..) Ja ma arvan, et see on normaalne, et ei peagi kõik puust ja punaseks ette tegema. Ja võib-olla avanebki millalgi hiljem. (Merle) Need on asjad, mis pole seletamiseks. Mõned asjad peavad jääma mõistmiseks hiljem. (Oliivia)

Arutlustes jõutakse vahel ka selleni, et tegu on olemuselt avatud looga, mis on mitmeti mõistetav nii täiskasvanute kui laste jaoks. Lastes tekitab enim humoorikaid ja ootamatuid arusaamu taevase maailmaga seonduv. Õpetajate meelest on loomulik, suisa vajalik, et lapsele jääks võimalus läbi enda fantaasia ja kogemuse vabalt lugu tõlgendada. Arusaamatud kujundid las jäävad õhku, oluline on loost saadav tunne:

Siis saad aru, kogu see taevane asi on neile veel nii arusaamatu. Nad ei mõista seda kaugust, et kas kuu või puu, noh, eks see taevariik on ka täpselt selline nagu nad seda enda jaoks kujutavad ja ma ei arva, et seda peaks täpsustama. (..) las nad kujutavad ette. (..) Ütleme nii, et see ongi selline hõlgune muinasjutt ja las need kujundid jäävad õhku, minu jaoks on oluline see tunne lihtsalt. (Ene)

Kui kristliku lasteaia õpetajad väljendasid oma veendumusi loo mitteselgitamise osas üldiselt, siis kaks staažikamat waldorfõpetajat viitavad otse Steineri pedagoogilisele käsitlusele, milles last ei tohi mõtleva suunata, vaid looga tuleb luua kujutluspilt ja tundeelamus: *No ütleme, kas ta peabki aru saama. (...) Tal peab lihtsalt sisemine pilt tekkima, mingi läbielamus. (Silvi) Sest kuni kooliminekuni, kuni hambavahtetuseni on ülesehitusjõud lapsel keha ülesehitamisele suunatud ja tema peake veel jutumärkides magab. Et me tahtlikult ei võta neid ülesehitusjõudusid ära siit kuskilt, ei tõmba siia pähe. (Teeli)*

Kokkuvõtvalt saab kahe eelneva alakategooria põhjal välja tuua, et peamised sõnumid, mida õpetajad loole omistavad, on armastust, erilisust ja kuuluvust väljendav ootus, hinge valik ja teistsuguse maailma olemasolu ning sellesse tagasipöördumine. Loo sõnumi mõistmist ei peeta õpetajate hulgas oluliseks. Teadvustatakse, et sõnum on siiski täiskasvanu tõlgendus ning lapsele soovitakse läbi loo edastada lihtsalt helget emotsiooni. Õpetajad on ühiselt arvamusel, et muinasjutte ei maksa kommenteerida. Waldorfõpetajad tuginevad oma arusaamades otseselt Steineri teooriatele (vt ptk 4.3).

Jutustaja rõhuasetus

Kuna lool on erinevad tegevuspaigad ning lasteaia kontekstis peab alati tegema rühmast ja ajast lähtuvaid valikuid, kujunevad rõhuasetused loos mõneti erinevateks. Antud alakategoorias vaatlen õpetajate lugude rõhuasetusi erinevate tegevuspaikade puhul. Millisele osale loost rohkem keskendutakse? Kas pikemaid kirjeldusi esitatakse alati endale oluliste loo etappide puhul?

Rõhuasetuse valikud on õpetajate lugudes väga erinevad. Kõige enam mainitakse seda, et lugu võiks olla tasakaalus, siis on see terviklik. Terviklikkus on põhjendatud sellega, et igal loo etapil on oma kandev idee, mis tuleks välja tuua. Tervikutaotlusest arutleb näiteks Oliivia järgmiselt:

Päris pikk kirjeldus on seotud taevariigiga ja sellega, kuidas hingeke igatseb maale. Aga ma ise proovin rõhutada just seda maapealsete hingede kohtumist. Et need ei ole mingi suvaline mees ja suvaline naine ja suvaline hingeke. Need on väga kindlad mees ja naine. Ja tema valib need välja. Ja see mees ja naine juba teavad ning ootavad. (...) Ja oluline on ka see, mis juba toimub maapeal, kui ta on saabunud. (...) Põgus on see tulemine, kuigi see on mõneti nagu kulminatsioon. Väga tähtis hetk, aga vähe sõnu. See, et ema kandis teda üheksa kuud südame all, pole mitte füsioloogiline kirjeldus, vaid tähtis valmistumine. (Oliivia)

Loo tasakaalus olemisele lisaks peetakse tihti oluliseks keskendumist maise elu kirjeldustele. Maise elu põhjalikuma kirjeldamise ajendiks on tihti pedagoogilised eesmärgid – lapsi on võimalik paremini kaasata ja neil on lihtsam samastuda. Näiteks märgib Juulia, et maise elu pikem kirjeldamine loob lapsele emotsionaalsema pinna. Tuuakse välja ka seda, et see lisab loosse põnevust, äratundmisrõõmu ja nõnda omandavad lapsed teadmised üldisest arengulistest järgnevustest – kuna lapse eluaastate kirjeldamisel puudutatakse olulisi arengulisi sündmusi (esimesed sammud, sõnad jms).

Vahel põhjendatakse loo rõhuasetuse valikut enda usust tuleneva äratundmise ja emotsionaalse kontaktiga, näiteks kristliku veendumusega õpetaja Kaarin seab loos keskele kohale taevast toimuvat, sest tal on sellega isiklik side:

Taevane elu jah. See on minu jaoks isiklik, eriline kontakt selle pildiga. (..) Minu jaoks see religioosne pool ja eellugu (..), see on läbi enda. See on see, mis ma tunnen, mis mulle midagi annab. Minu jaoks on see loos kõige erilisem pilt. (Kaarin)

Kuna ootust toodi välja ka ühe põhisõnumina, siis on loomulik, et mitmed õpetajad keskenduvad jutustamisel just sellele. Siin eristatakse vanemate ootust hinge maale tulemise soovist. Näiteks Avele on oluline rääkida lugu viisil, kus esikohal on hinge soov tulla maale:

Aga praegu võib-olla selles loos me võib-olla seda vanemate ootust nii palju pole rõhutanud. Pigem me keskendume lapse ootusele. Kui ma ise seda lugu jutustan, siis ma ise justkui tunnen, et just see, et see lapsuke seal väga nagu ootab seda tulekut, on oluline. (Ave)

On ka vastuseid, milles ilmneb, et loo rõhuasetus pole alati seotud loole omistatud sõnumiga, näiteks õpetaja, kes tõi sõnumina välja taevase maailma olemasolu ja tagasipöördumise, mille sümboliks on kaitseingel, kirjeldab siiski rohkem maist elu, sest see on teema, millest saab üksüheselt rääkida. Taevast on tõlgenduste küsimus:

Ma arvan, et taevastest asjadest nagu väga palju ei tea, et sellest võib igapäev mõelda ja tunda, nii nagu ta tunneb, siis ütleme esimesed eluaastad on see, millest me rohkem teame. (Helen)

Selles osas sarnanevad Heleni arusaamadega eelnevalt välja toodud Oliivia mõtted, kes küll pidas oluliseks loo tasakaalu, aga nimetas taevast lahkumist väheste sõnadega kulminatsiooniks: *Väga tähtis hetk, aga vähe sõnu. (Oliivia)*

Kuna kõik intervjueritud waldorfõpetajad kasutavad loo jutustamisel rollimängu, siis on nende sünnipäevaringid rohkem tegevuskesksed. Samas ei pea nad oluliseks

ka lapse esimeste eluaastate kirjeldamist, lahendades selle teemat kokkuvõtva salmikesega. Waldorfõpetajatel on esikohal pigem sünnipäevaringi terviklik rituaalsus ja sümbolelementide (kroonid, keebid, troon) kasutamine.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et üldiselt kirjeldavad kristliku lasteaia õpetajat taevast elu vähem, ilma detailsete kirjeldusteta. Seda põhjendatakse eelkõige teadmatuse ja austusega taevase maailma ees. Erandiks on õpetaja, kellel on isiklik emotsionaalne kontakt kujutlusega taevasest elust. Loo pikemad kirjeldused ei ole alati ajendatud loole omistatud sõnumi edasiandmise soovist. Vahel märgivad tähtsat hetke just vähesed, valitud sõnad. Samuti peetakse tihti oluliseks tasakaalu loos. Waldorfõpetajad keskenduvad pigem loo rituaalsele läbiviimisele.

Usuliste motiivide kasutamine

Käesolevas peatükis vaatlen, kui oluliseks peavad õpetajad usuliste motiivide kasutamist. Millest lähtuvalt valiku teevad? Kuivõrd valik kajastab nende isiklike usulisi veendumusi?

Vastustest ilmnes, et sümbolite valikul lähtutakse peamiselt isiklikust tunnetusest. Usuliste motiivide puhul rõhutatakse tihti, et oluline on mitte vastuollu minna enda veendumustega. Kristlik õpetaja Helen leiab, et loo religioosne kontekst on nii ilmne ja määrav, et võib saada esitamisel takistuseks:

No ikka pean, sest et me oleme ju kristlik lasteaed ja ma kujutan ette, et seda lugu on väga raske teha, kui sa mingeid osasid sellest vähemalt ei usu. Ma olen rääkinud ka inimestega, kes ongi öelnud, et, see on mõnes mõttes nii isiklik lugu, et seda on tegelikult raske teha, kui sa sellesse ei usu. Siis saabki see sageli takistuseks. (..) minu esimene kolleeg ei olnud kristlane ja tal oli jällegi väga keeruline rääkida taevast. (Helen)

Aga Urve põhjendab vastuolu vältimist eelkõige jutustamise veenvusega: *Täpselt nii palju, et nad oleksid nagu elusad. Ja minu meelest nad ongi elusad läbi minu. Nagu mina olen kogenud ja tunnen, et ma ei saa nagu asja iseenesest sinna mängulauale tõsta! (Urve)* See mõte ühtib Steineri käsitlemisega loo jutustamisest, kus kujutluspildi loomiseks peab õpetaja loosse uskuma. Jutustaja peab lugu väärtustama ja oluliseks pidama (vt ptk 4.3).

Teine kristlasest õpetaja, Kaarin, jällegi arvab pisut vastupidiselt, et kuna sünnipäevalugu juba iseenesest on eriline, siis töötab ta ka ilmaliku maailmavaatega jutustaja puhul. Sest oluline osa loost on jutustaja pühendumine lapsele. Juba loo kontseptsioon loob erilise.

Ma olen ise kristlane ja töötan ju sellises lasteaias ja selliste väärtustega keskkonnas, et siin ma küll teisisi ette ei kujutaks seda. Selline erilisus on ikkagi nendes sümbolites. Ikkagi selle loo algbaas on eriline. (..) See sama lugu on midagi sellist, mis on nagu antud mulle, ma saan seda vormida, aga ta on oma olemusega nii eriline. Samas ma mõtlen, et kui inimene, kes räägib hästi lihtsalt ja võibolla polegi väga kujundeid, selliseid sügavamaid, noh ütleme nii, et ei ole seda religioosset sisu seal, kasutame siis seda mõistet ilmalik, aga kui see on tehtud nii, et sa tead seda last, et ta on sulle armas ja lähedane, siis see sisu tekib ikkagi sinna juurde, läbi selle kontakti. Ma arvan, et ilmalikult saab seda ka teha tegelikult. Aga minu jaoks isiklikus plaanis on oluline religioosus. (Kaarin)

Kaarini kirjeldatud olukorda, kus usulised sümbolid jäävad kaugeks, nendega puudub kontakt, esindab Paula arvamus, kus ta tunnistab, et ei oska sümbolite kasutamise osas kaasa rääkida:

Ma ei olegi nagu mõelnud seda, ma ei tea, kas ma olen ise veits rumal või, ma ei pane nagu rõhku sellistele asjadele. Kui ma olin ju pool aastat siin lasteaias töötanud, siis ma sain alles aru, et see hommikusalm on ju tegelikult palve, tänupalve. Ma nagu ei mõtle seda. Ma võtan siukesi asju nagu elementaarselt. Ma ei tea, kas see on halb või hea selle kristliku juures. Ma võtan lihtsalt nagu ühte väikest osa. (Paula)

Antud vastustest ilmneb, et neil õpetajatel, kel on sügavam usuline veendumus, võib olla raske rääkida lugu, kui nad ei ole teinud endast lähtuvaid kohandusi, kui tekstis on nende jaoks vastuolu. Õpetajad, kelle jaoks usulised motiivid ei oma nii suurt kaalu, suhestuvad looga teisel pinnal ning neil tõrget ei teki.

Pikaaegsete waldorfopetajate puhul on aga märgata loosse väga tekstitruud lähenemist. Lugu on sümboolne, isiklikul pinnal mitte vastuolu tekitav. Vanemate suhtumise osas võidakse olla isegi äärmiselt resoluutne:

Seda ei saa muinasjutust lahti võtta. Kui tekib selline tõrge ja nad ei taha, et lapsele sellist juttu räägitakse, siis väga karm asi, aga siis tuleb valida teine koht. Sest siin seda räägitakse, seda ei teadvustata, aga seda jutustatakse. (Teeli)

Waldorflasteaia õpetajad käsitlevad lugu, kui Steineri ideid kajastavat teksti, ning tunnevad end hästi ja vabalt nende põhimõtete rakendamisel. Erandiks on Liina, kes määratleb religioosseid sümboleid eelkõige kristlikul pinnal ning proovib neid võimalikult vähe täpsustada. Waldorfelemente määratleb ta pigem neutraalse mänguna.

Mitmetest vastusest on tajuda õpetajate ettevaatlikkust usuliste elementide kasutamises. Ettevaatlikkus on põhjustatud erinevatest teguritest. Näiteks ennist mainitud Liina, kes töötab waldorflasteaias, aga kellel on kristliku lasteaiataust,

kinnitab, et on väga ettevaatlik silmale nähtamatu maailma kirjeldamisel. Ta lihtsalt nimetab sümbolid, aga väga nendele ei keskendu. See polevat tema meelest mõistlik. Selline otsus on ajendatud negatiivsest kogemusest lapsevanemaga, kes väljendas vastumeelsust religioosete motiivide osas. Liina arutleb veel, et kui ta oleks kristlikus lasteaias, siis seal ta kindlasti kirjeldaks ja laiendaks taevase elu temaatikat enam ja julgemalt. Alati ei pea tekkima dilemma vastuolus religioosne või ilmalik. Arusaamatusi on õpetajate kogemuses tekitanud ka erinev kristlik tunnetus. Waldorflasteaias töötava Liinaga on sarnane kogemus ka kristliku lasteaia õpetajal Helenil:

Algusaastatel oli meil rühmas üks baptistide pere, kes olid väga tundlikud kõikide taevakehade kirjeldamise osas ja siis me keerasime tublisti värve maha. Võiks nagu öelda, et muutusime poliitiliselt korrektsemaks. (Helen)

Põhjuseid olla ettevaatlik usuliste motiivide kasutamisel on veelgi. Näiteks tuuakse põhjusena välja lapse usulist arengut. Tihti proovivad kristliku lasteaia õpetajad kirjeldustes mitte liialt detailseks minna. Lapsel peaks säilima oma kujutlusruum, võimalus tõlgendada lugu vastavalt enda olemusele ja õpetajal peaks olema võimalus ka lapse kasvades öeldule kindlaks jääda.

No, see on ikkagi nii, nagu me kunagi rääkisime, et eks see jääb pisut esoteeriliseks. Aga eks olegi siis tähtis see, mida sa ise õpetajana nende sõnade taga mõtled, hoiad. Oma meelsuses. Aga ikka tuleks vaadata, et ta ei läheks ei tea mis muinasjutuks. Või see sama lapse usulise arengu põhimõte, et sa ei peaks hiljem talle seletama hakkama, et tegelt ikka nii ei ole. Et ma ütleks talle neid asju, mida ma ka talle 10 aasta pärast võiksin öelda, et ma mõtlesin neid tõsiselt. (Oliivia)

Lisaks isiklikule tunnetusele ja ettevaatlikkusele ilmneb usulistest motiividest rääkides, et mitmed õpetajad omistavad ka kristlikus lasteaias loole endiselt antroposoofilise alatoon. Näiteks Juulia arutleb järgnevalt: *Ma ei näe, et meie lugu oleks ülimalt kristlik. Ta on tõesti siit ja sealt. Waldorf vist ongi lõimingu koht, kus kõik need kristlikud ja antroposoofilised lähenemised kokku põimuvad. (Juulia)*

Kuna Juulia kasutab oma äratundmistest lähtuvalt isikustatud taevakehadega loo varianti, siis on ilmne, et ta tajubki lugu pigem antroposoofilisena. Samas Ene, kes on teinud mitmeid kohandusi, jättes ära võimalikult palju antroposoofilisi elemente, et sobitada lugu veelgi paremini kristliku lasteaia konteksti, toob siiski välja, et loo põhimotiivideks on lahutamatu waldorfpedagoogika aluseks olev kolmikjaotus: vaim, hing ja füüsiline keha. Samuti seob ta loo sümboolika rühmaruumi seinal rippuva Raffaeli Sixtuse Madonna pildiga, mis on lahutamatu osa kõigi waldorflasteaedade interjöörist:

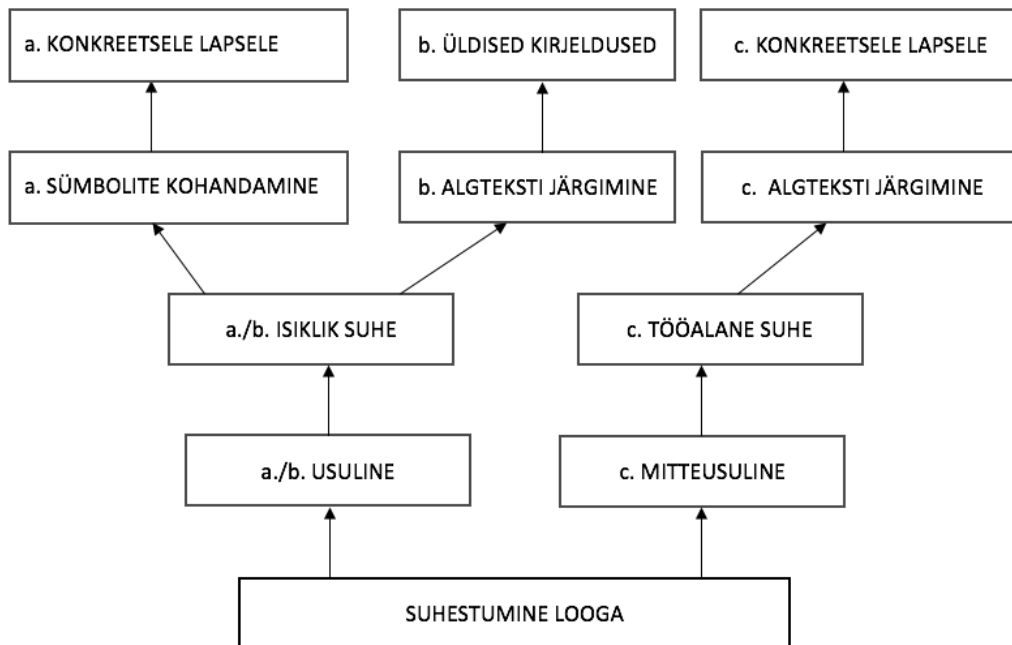
Ja no jälle, miks meil on seinal Sixtuse Madonna pilt², Raffaeli oma, see on alati waldorfpedagoogikaga seotud rühmades, see on üks asi, mis vist alati kõigil on seina peal. Et seal pildil on tõesti ju natuke see sama lugu. Kord vaatasime lastega seda pilti ja me tõesti leidsime need taevased lapsed sealt üles. (Ene)

Õpetajate vastustest selgub, et suhtumine usulistesse motiividesse on väga erinev. Lasteaedade lõikes on ühiseid jooni raske välja tuua, kuna kristliku lasteaia õpetajad ei pruugi olla alati kristlike veendumustega, samuti on waldorfõpetajate tunnetus erinev. Seetõttu erinevad ka arvamused loo religioosse sisu olulisuse ja sellest tulenevate vastuolude suhtes. Oluline tegur on siiski õpetaja religioosne tunnetus, mis tekitab isiklikuma sideme looga ja on üheks ajendiks kohanduste tegemisel. Õpetajad, kes ei suhestu usuliste sümbolitega isiklikul pinnal, teevad ka loos vähem muudatusi ja keskenduvad jutustamisel peamiselt lapsele. Kindla veendumusega waldorfõpetajatel on lugu märksa loomulikum vastu võtta, nemad loos vastuolu ei näe. Vastustest selgub ka, et kristlikus lasteaias omistatakse tihti loole, hoolimata kontekstist kohandustest, antroposoofilist alatooni. Õpetajate vastustest ilmnes ka vahel ettevaatlik hoiak usuliste sümbolite kasutamisel, seda kas isiklike kogemuste tõttu või pedagoogilistel kaalutlustel. Siinkohal eristusid taas veendunud waldorfõpetajad.

Õpetajad jagunevad üldises plaanis kolmeks (vt joonis 1). a. Õpetajad, kelle usulised veendumused toovad kaasa isiklikuma suhestumise loosse, mis omakorda on eeldus muudatuste tegemiseks sümbolites, kuna soovitakse jutustada võimalikult palju sellest, millesse usutakse. Kui lugu võetakse isiklikumalt, muutub ka jutustamise tasand lastele individuaalsemaks. b. Erandiks on läbi isikliku lähenemise jutustavad antroposoofilise veendumusega õpetajad, kellele on oluline sünnipäevaloo algne sümboolika ja soov olulisi tegevuspaiku mitte muuta. Maine elu ja esimesed eluaastad antakse (mõningaste eranditega) edasi samuti kindlate sümbolite ja tegevuste vormis. c. Õpetajad, kelle jaoks ei oma usulised sümbolid nii suurt kaalu, võtavad lugu rohkem tööülesandena. Neil pole vajadust kohandada

² Icoonilise tähendusega teos, mis ripub sageli waldorflühmade seina. Sümbol inimese igavikulisest vaimsest olemusest (Nicol 2007, lk 53; Kügelgen 2004, lk 77).

ka loo sümboleid endale sobivaks. Maise elu kirjeldustes lähtuvad nad siiski konkreetsest lapsest, et luua äratundmismoment.

Joonis 1. Suhestumine looga

Kui võrrelda antud peatüki tulemusi sissejuhatuses välja toodud Maloney (2000) uurimusega, siis tööalase suhestumisega õpetajad kasutavad sünnipäevaloo etteantud tekstilist osa kui muutumatut rituaali. Samas last puudutava isikliku info puhul on nad valmis tegema lapsest lähtuvaid muudatusi. Antroposoofilise taustaga õpetajad viivad sünnipäevalugu läbi viisil, mida saab pidada muutumatuks rituaaliks. Siiski üks neist edastab lapsevanemate ootusaja kirjeldusi isiklikumal pinnal, kuigi lapse enda elulisi seiku ta hilisema elu kirjeldustes sisse ei too. Teine õpetaja on veendunud, et peab edastama kõiges loo algset vormi. Isiklikult suhestuvate õpetajate puhul on suuremal või vähemal määral tegu teiseneva rituaaliga. Rituaali teisenemine sõltus sümbolele omistatud tähendusest. Kui sümbol ei sobinud õpetaja isiklike vaadetega, jäetakse see välja või kujundatakse ümber.

3.2. Sümbolite interpretatsioonid

Töö 2. peatükis andsin ülevaate erinevates sünnipäevalugudes esinevatest sümbolitest. Käesolevas peatükis keskendun üksnes intervjueeritud õpetajate sümbolikasutusele ja tõlgendustele. Vaatlen, milliseid sümboleid nad lugudes kasutavad ning milliseid tähendusi omistavad.

Õpetajate vastustest ilmneb, et sümboli mõiste võib olla väga lai ja tõlgendused erinevad. Õpetajate jaoks esinevad lugudes konkreetsed sümbolid, millega luuakse isiklikum side (kaitseingel, vikerkaar), aga ka sümbolid, mida kasutatakse küll läbivalt paljudes lugudes, kuid arutlustes neil pikemalt ei peatuta (taevased riided, uneseisund). Eraldi saab välja tuua sümbololukorrad ehk loo osad, millele antakse sõnumit edastav tähendus (vanemate ootus, hinge ootus) ja uued sümbolid, mille loo algtekstides nii suurt osakaalu pole või see puudub (looduskirjeldused üheksa ootuskuu lõikes).

Taevane elu

Taevasest elust rääkides nimetavad nii waldorf kui kristliku lasteaia õpetajad seda paika enamasti taevaks või taevariigiks. Paar õpetajat kasutavad loos sünonüümselt ka hingedemaad või hingederiiki. Vaadeldud waldorfrühmades ei kasutata ka taevase kuningriigi nimetust, kuigi kuninglikkust sümboliseerivad vahendid (kroonid, keebid, troon) on seal esindatud. Samuti annaks selleks põhjust antroposoofiline taust (vt ptk 5.1). Vastustest ilmneb, et õpetajad räägivad taevasest elust eelkõige läbi tegelaste, ümbritseva olustiku kirjeldustele keskendumata. Nagu usuliste motiivide ja jutustamise rõhuasetuse kategooriast ilmnas, siis taevase elu kirjeldused on kristliku lasteaia õpetajate hulgas pigem lakoonilised ja vähedetailsed:

Et see on see vähene, mida ma suudan öelda, ma arvan, et millele ma olen nii-öelda alla kirjutanud. Mis jällegi ei tähenda, et ei võiks olla nagu sümbolites rikkam. Aga ma arvan, see ongi nagu selline igäihe enda asi. Minu loos ongi ju tegelikult see taevane osa sellisem lakoonilisem ja võib-olla nagu mitte väga rõhutatud. (Helen)

Kuna waldorfpedagoogilistes algvariantides kirjeldatakse taevase elu sündmustikku mõnikord väga rikkalikult, siis mõnes kristliku taustaga õpetajas on antud esitusviis mõjunud võõrana:

Ja seal ta hästi pikalt rääkis ka elust kahe elu vahel. Millest räägib ka antroposoofia. Mina kuulasin ja mõtlesin, jumala eest, need pildid olid väga ilusad sellest valgest hobusest, kelle seljas see väike tüdrukuke seal imelistel taevastel aasadel kappab ja nagu pildina oli väga ilus. Aga ma sain kohe aru, et mina seda ei saa võtta, sest mina ei tea sest mitte midagi. Ja ma tunnen, et seda tühja ma ei suuda nagu rääkida. (Urve)

Kristliku lasteaia õpetajatest on eranditeks Kaarin, kellel on taevase maailma kirjeldustega emotsionaalne kontakt ja Juulia, kelle eesmärk on haarata lapsi köitvate kirjeldustega. Juuliale on omane mõneti uudne lähenemine, näiteks läbi rollimängu soovib ta luua taevasest elust paralleele kosmosega. Rollimängu ja taevaste sõprade olemasolu põhjendab ta järgnevalt: *Et mulle meeldibki rohkem, et ma loon paralleele, annan mõista, et see ongi kosmosega tegemist ja siis meil ongi ju kuu ja tähed. Ingleid kujutatakse küll justkui kehas. Aga mulle meeldib seose loomine kosmosega. (Juulia)*

Kuigi tugevate antroposoofiliste mõjutustega lugudele võivad olla omased pikad kirjeldused, siis vaadeldud waldorfrühmades taevast maailma samuti pikemalt ei kirjeldata. Pigem on seal kesksel kohal rollimäng ja taevased sõbrad.

Kõigis vaadeldud lugudes on läbivaks jooneks taevase maailma iseloomustamine paigana, kus on hea ja õnnelik olla. Antud kujutluspilt ühtib ka Steineri käsitlusega taevasest elust (vt ptk 5.1). Süüdi ootavat inimest on kristliku lasteaia lugudes alati nimetatud hingeks või hingekeseks. Õpetajate arvates sobib see nimetus juba olemuslikult loo konteksti ja seondub ka nende eneste veendumustega: *Sest ma isiklikult usun, et see hing tuleb sealt kaugelt, kõrgelt ta tuleb sealt tähtede ja kuu juurest. (Urve)*

Üldiselt hinge ennast ei iseloomusta. Mõnel üksikul korral luuakse seos lapse välimuse või iseloomujoontega. Valdavalt öeldakse hingest rääkides, et ta on väike. See seostub lapse hingega, sama alatoon on sõnal hingeki. Juulia näeb aga selles enda jaoks vastuolu, sest tunneb, et õigem oleks hinge nimetada suureks:

Näiteks mina ei saa kasutada väljendit väike hingeki, sellepärast et mulle alati tundub, et hing on suur. Ja mul oli kohe tahtmine öelda, et hing on siis

kas noor, aga kas mul on seda õigust öelda. Selles tekstis ju figureerib sõna väike hingeke ja isegi tänases ringis ma kasutasin lihtsalt sõna hing, (..) et ma sain aru, et ma ei saa kompromissile minna. (Juulia)

Waldorflasteaedades on samuti kasutatud sündiva inimese nimetamisel hinge, hingekest, aga vahel ka lapsukest. Kristliku lasteaia taustaga Liina eelistab siiski öelda hingeke, sest talle tundub nii sobivam:

See on mul ikkagi seestpoolt tulnud. Esimest korda ma kuulsin seda, oli hingeke ja see hakkas mulle meeldima. Et kui ma lugesin, et siin paberi peal oli see lapsuke, siis mul oli seda nii võõras öelda. Paar korda ma isegi proovisin ja mulle ei meeldinud. Mul on nagu endale omane rääkida, et hinged on taevas, sellest lähtuvalt ma ütlesin selle kohta hingeke. (Liina)

Samas kasutab waldorfõpetaja Teeli väga teadlikult just nimetust *lapsuke*. Kuigi ta ise usub hingedesse, tuleneb valik sellest, et ta ei pea vajalikuks loo üldist kontseptsioonilist taotlust lastele selgitada: *Ma tean ise, et ta liigub selle hingena. Aga see on ainult läbi minu. Lastele ma seda ei ütle. (Teeli)* Selles vastuses võib leida seoseid laste intellekti mitte ärgitamise ja muinasjututasandil olemisega (vt ptk 4.3).

Teistest aga sootuks erinevalt nimetab sündi ootavaid inimesi waldorfõpetaja Silvi väikesteks olevusteks. Oma valikut ta täpsemalt ei põhjenda, kordab lihtsalt loos kasutatud teksti: *Need on need lapsed (..) väikesed olevused, taevariigis elavad väikesed olevused oma kaitseinglikestega. (Silvi)* Siin saab täheldada otsest seost Steineri poolt kasutatud sõnastusega (vt ptk 5.2).

Jumala tegelaskuju tekitab õpetajates vastuolulisi arvamusi. Mitmetes loo algvariandis on hingekeese maale saatjaks Jumal. Üheski vaadeldud ringis Jumalat enam ei nimetata. Ometi tundub Jumala mõnele õpetajale isiklikult sobivam, seda eelkõige Jumalale omistatud võimsuse poolest. Otsus Jumalat mitte kasutada tuleneb aga lasteaia kontekstist. Näiteks Liina selgitab seda järgmiselt:

Vanasti olen ma veel kaitseingli asemel öelnud Jumal, aga siin ma seda ei kasuta. Vanasti oli kristlikus lasteaias tihti lugusid Jumalaga, nüüd on see asendatud kaitseingliga. Mulle tundus Jumal kuidagi suurem ja võimsam, kelle käest minna küsima. (Liina)

Võrdluses Jumal ja kaitseingel peavad õpetajad kaitseingli eeliseks tema lähedast olemust ja paremat mõistetavust. Vastupidiselt Liinale arvab Urve, et Jumal tundub ehk liiga absoluutne ja kõikvõimas selleks, et tema käest luba küsima minna:

Mina tunnen, et minu nägemuses on Jumal selline absoluutselt kõikvõimas. Tema on nagu kooli direktor, aga kaitseingel on sihuke töötaja, tema viib selle lapse nagu alla. Aga issandjumal nagunii vaatab kõige peale hea pilguga, aga tema käest konkreetset see hingeke ei pea küsima, kas aeg on minna. (Urve)

Sarnaselt arvab Oliivia, selgitades, et see arutluskoht on neil rühmasiseselt olnud, aga kaitseingel on lapsele siiski paremini hoomatav:

Seal on ju see, et ta läheb ikkagi Jumala juurde. Meie oleme kindlaks jäänud kaitseinglile. Et see on justkui lapsepärasem, lapsele kohasem ja hoomatavam. Et kõigil on oma kaitseinglikesed, et see on selline vahemees selle lapse ja Jumala vahel, kes temaga vahetus läheduses on. (Oliivia)

Antud mõtted kattuvad mõneti ka Steineri arusaamadega inglitest, Jumala kõikvõimsusest on Seineril aga teistsugune arusaam (vt ptk 5.3).

Rääkides Jumalast, kinnitab Oliivia, et ometi on Jumal sõnastamata kujul tema loos olemas: *Aga samas mina ikka mõttes hoian seda Jumalat seal. (..) Jumal on minu kui õpetaja jaoks seal alati olemas. Ma lihtsalt ei sõnasta. (Oliivia)* Eelneva avalduse puhul saab mõneti paralleeli tuua Teeli arusaamadega taevas olevatest lastest kui hingedest – kõike, mida loole omistatakse, kuulajatele ei sõnasta.

Kaitseingel on kõigis lugudes esinev kindel sümbolkuju ja tekitab õpetajates tihti äratundmist ning emotsioone. Näiteks Kaarinile meenuvad enda lapsepõlvemälestused: *Sellega tekib kuidagi isiklik seos. Ma mäletan, kui mulle räägiti lapsepõlves kunagi kaitseinglitest. Tekib mingisugune isiklik pilt. (Kaarin)* Urve, kes väga tihti leiab sünnipäevaloost seoseid oma isikliku eluga, räägib kaitseingli lähedust elu kriitilisel hetkel:

Ja see kaitseingli värk on mul ka läbi oma lapse sündimise kogemuse. (..) nagu läbi valge udu kuulen, et ämmaemand karjatab, ütleb et nabanöör rebenes lapse poolt. (..) Ja ma mäletan hästi täpselt sellist selget rahu enda sees, et selle lapsega ei saa absoluutselt mitte midagi juhtuda, sellepärast et see kaitseingel on minu lapse juures. (..) Ma sellel hetkel absoluutselt tundsin, et seisin täiesti eraldi, ja täielikus rahus sellest nii öelda välisest olukorrast. (..) See on ka minu enda hästi siiras veendumus, et igal lapsel on tema kaitseingel tema seljataga ja see on täiesti vääramatu. (Urve)

Usku kaitseinglitesse kinnitavad veel mitmed õpetajad, sealhulgas Paula, kes muidu ennast usukaugeks peab: *(..) ma olen ka seda meelt, et kõigil meil, kuskil siin öla juures kaitseb meid vahel. (Paula)*

Vaadeldud sünnipäevalugudes ei kirjeldata kaitseinglit palju. Kuid Kaarin, kellele on omased pikemad kirjeldused, kasutab ka ingli ilmumisel vahel vihjeid edastavaid kirjeldusi: *(..) noh see kaitseingel, kui ta tuleb ja kuidas tuleb (..) vahel teda ei olegi füüsiliselt kuidagi näha. Näiteks suled lendavad või tiibade kohinat oli kuulda. (Kaarin)*

Pigem räägitakse kaitseinglist läbi tema ülesannete, milleks võivad olla nõuandmine, juhatamine:

See on sümbol sellest, et võibolla seal on keegi, kellelt nõu küsida või luba saada, või saada teate, et nüüd on sinu aeg. (Ene) Veel tuuakse ülesannetest välja hinge kaitsmine: ja kui nad hakkavad maapeale minema, siis see motiiv oli minu jaoks hästi oluline, et kui hingeke väsis, siis kaitseingel võtab ta endale sülle. (..) et hingeke ei pea kartma, et ta teab, et kaitseingel hoiab ja kaitseb teda, et kui ta ära väsis. (Kaarin)

Mõned õpetajad pööravad rohkem tähelepanu ootusaja pikendamisele ja inimese sõltumisele millestki suuremast:

Siis see kaitseinglikujund. Mulle ka väga meeldib see, et ingel ütleb, et praegu ei ole veel õige aeg. Sa võid oma valiku teha, aga sa ikkagi sõltud suurematest jõududest. (..) Et see ei ole minu suva, et vot ma tahtsin nüüd sel päeval sündida. (Juulia)

Kuna Juulia paneb loos rohkem rõhku köitvusele ja kaasahaaravusele, siis tema arvates võib vahel kaitseingli kujund muutuda vanemate laste jaoks igavaks, nii nagu taevase maailma puhul, proovib ta ka siin vahel luua seose kosmosega ja rääkida sellest, millesse tema arvates laps usub:

Ma arvan küll, et meie roll õpetajatena on mõnes mõttes ikkagi anda lastele mingisugune pilt, kuigi mulle tundub ka, et kui laps on piisavalt suur, näiteks Kauri puhul täna, ma tundsin, et kogu see inglite teema, see jätab teda külmaks. (..) Aga kui ma sosistasin talle, et vot need inglid ongi need komeedid. Ma loon seose selle vahel, millesse tema usub, et ta saaks aru, et see on ikkagi sümboolne. (Juulia)

Sünnipäevalugude kirjalikes variantides räägitakse sageli erinevatest taevakehadest. Samuti teeb seda Steiner (vt ptk 5.8). Sünnipäevalugudes nimetatakse taevakehi hinge taevasteks kaaslasteks või sõpradeks. Vahel on nende hulgas ka teised hinged ning inglid. Vaadeldus sünnipäevaringides tuuakse taevased sõbrad eraldi välja valdavalt rollimänguga lugudes (kõik waldorfrühmad, kaks kristlikku rühma). Kristliku lasteaia õpetajad, kes rollimängu läbi ei vii, väga

sageli lihtsalt üldistavad – ühtegi sõpra eraldi välja toomata. Arvamused taevaste sõprade kasutamisel lähevad tihti lahku. Näiteks Paula, kes on üle võtnud rollimänguga loo, leiab, et taevased sõbrad on omal kohal, sest sobivad loo olustikku: *Ja taevased kaaslased (..) seda on lihtsalt põnev mõelda, et kuu ja tähed on hingedega, kui nad seal pilve piiril on. See sobib sinna hästi. (Paula)* Mitmed kristliku lasteaia õpetajad jällegi ütlevad, et nad ei kasuta isikustatud taevakehi, sest see on kas liialt antroposoofiline või mõjub neile endale arusaamatult. Samuti võib selline esitlus viia tähelepanu olulisematelt tegelastelt:

Vanasti me rääkisime juurde kõik need kuu ja tähe ja tuulelapsed. Mingi hetk me ei hakanud enam nimetama neid eraldi, sest rolle tekkis liiga palju ja siis kadus hingeke ja kaitseingel nende keskel justkui ära. Tekkis selline loetelu (..) nagu selline mehhaanilisus sinna, mina jätsin muinasjuttu hingeke ja ütlesin, et tal on seal palju sõpru. (Kaarin)

On ka õpetajaid, kes arvavad, et jutustamisel võiks teha taevastest sõpradest kindla valiku: kuulaps, päikeselaps ja tähelapsed. Paaris rollimängu kasutavas rühmas näevad õpetajad sellisel esitusviisil olulist eesmärki laste kaasamisel ja on valmis rolle isegi juurde tegema. Peamiselt on nendeks siis tähelapsed.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et taevane maailm on õpetajate lugudes edastatud väheste kirjeldustega. Kaitseingli kujund on kõigis lugudes kesksel kohal ja tekitab ka usukaugemates õpetajates äratundmist. Jumalat lugudes ei kasutata, kuna kaitseingel tundub õpetajate arvates olevat lastele sobivam. Kristliku taustaga õpetajad pigem väldivad isikustatud taevakehade kasutamise, kuna see võib viia rõhuasetuse kõrvale, mõjuda arusaamatult või liialt antroposoofiliselt. Waldorfõpetajad keskenduvad loo jutustamisele läbi rollimängu, taevakehade antroposoofilist tausta nad esile ei tõsta.

Taevane ootus

Loo sõnumite kategooriast selgus, et mitmed õpetajad toovad sõnumina välja hinge ootuse ja valiku. Seega nähakse siin omaette sümbolsituatsiooni – hing valib ja ootab: *Sest waldorfpedagoogikas on ka see hinge soov ja valik olulisel kohal. Waldorfpedagoogikas on ju nii, et laps valib vanemad. Tema ütleb, kelle juurde ta tahab minna. (Ene)*

Hinge isiklik valik on olulisel kohal Juulia jaoks. Kuigi tal puudub eelnev waldorfpedagoogiline taust, kattub tema tunnetus paljuski antroposoofilise maailmapildiga:

Minu jaoks oli see väga oluline siin. Kui siin oleks nii, et Jumala sooviga on siin näpuga näidatud ja suunatud, see ilmselt ei sobiks mulle. Sest minu jaoks on oluline see inimese isiklik valik ja ma usun sellesse, et ta teeb selle valiku ise. (Juulia)

Ootusaja väljendamisel on kristlikus lasteaias levinud looduspiltide kirjeldamine üheksa ootuskuu ehk kolme aastaaja lõikes. See on välja kujunenud jutustamise käigus ja kasutusel kõigis rühmades:

Ja siis samamoodi see aastaegade kirjeldamine, et alguses võib-olla kirjeldasin kõik aastaajad ära, mis eelnesid sellele aastaajale, kui see laps sündis. Aga nüüd ma püüan nagu arvutada, siis tegelikult kolm aastaega tagasi. Et see rasedus on nagu ikka üheksa kuud, mitte kaksteist kuud. (Merle)

Waldorflasteaias kirjeldab antud viisil ainult kristliku lasteaiataustaga õpetaja. Pigem ollakse arvamusel, et kogu aastaring läbi looduspiltide ja laste tegevuste on oluline. Näiteks Ave on isegi üllatunud, kuuldes kirjeldustest üheksa kuu ootusena:

Kõik neli peaks nagu järgi võtma, et kui see esimese on suvi, siis võtad järgmiseks sügise. (...) Ei, me ei ole üheksa kuu ootust teinud. Me oleme teinud lihtsalt aastaegade kirjeldusi. Me isegi ei ole kuulnud, et seda tehakse üheksa kuu ootusena. Et päris huvitav. (Ave)

Steiner omistab oma nägemustes olulist rolli inimhinge kuuluvussuhetele erinevate rahvuste ja rassidega (vt ptk 5.6). Urve, kel on waldorfpedagoogiline taust, toob samuti oma loos välja hinge äratundmise seoses kindla maa ja rahvaga:

Siin on rohkem räägitud sellest, mida ta näeb seal üleval. Seda maakera ja erinevat rassi inimesed, kes elavad mägede vahel ja elavad jõgede ääres. Ja siis ma elavalt kujutan, et see võib täiesti nii olla, et sellele hingekesele hakkab siin põhjamaa veerekese peal see väike maa meeldima. Kus ei ole suuri mägesid ja uhkeid jõgesid. On kõike natukene. Ja siis on siin see lihtne kodu, kus on see ema ja isa, kes niiväga ootavad. (Urve)

Sünnipäevalugude kirjalikus pärimuses esinevad mõned variandid, kus on sõnasõnaliselt öeldud: *vanemad tundusid tuttavatena* (vt ptk 2.2). Sellest sõnastusest on võimalik, arvestades loo antroposoofilist tausta, välja lugeda vihjet reinkarnatsioonile (vt ptk 5.4). Õpetajad tõlgendavad antud aspekti väga erinevalt. Kristlik õpetaja Kaarin, kes ise antud sõnastust oma lugudes ka kasutab, seostab

seda hoopis vanemate äratundmisega, samas kinnitab, et see ongi maailmavaateline küsimus:

Tead, meil on ka see, aga mina ei seostanud seda taassünniga. Mina seostasin seda lihtsalt sellega, et vanemad olid armsad. Mulle tundus see nii loogiline. Minu jaoks ei ole sellel mingit tohutut eellugu, sügavust. Pigem see, et ma tunnen nagu oma ema ja isa ära. Et see side on lapse ja vanemate vahel olemas. Võib-olla selline maailmavaateline asi ka, et nii on loodud asjad. Kristlane näeb teisiti (..) et neid muid seadusi, miks see nii on, ma kuidagi ei küsinud enda käest. (Kaarin)

Antud teema tekitab õpetajates arutlusi ka enda usuliste veendumuste osas. Samas mitu kristliku lasteaia õpetajat kinnitavad, et nad ei pane loos sellele lihtsalt rõhku. Näiteks Oliivia arutleb nõnda:

Taassünniidee pole mulle võõras ja ma olen ka oma kristlikelt vaadetelt paras segu ja miks. Et see on tore mõelda nii. Aga ma ei kasuta seda. Ma pole nagu sellele rõhku pannud. Kui ta on seal, siis ta on. (Oliivia)

Mitmel waldorfõpetajal seostub antud fraasiga taassünniidee. Näiteks Teeli jagab oma isiklikku veendumist ja kogemust elust järgnevalt:

No ma olen sellega kokku puutunud. sellepärast, et mul on, mul on isegi olnud üks ema, kes tuli jutustama sellest, et tema kolmeaastane poeg näitas neile, kus nad varem elasid. Oskas isegi öelda, kus, kus mööbel oli selles toas. Ja oli pahane, et mööbel oli ringi tõstetud. Ja ma usun seda isiklikult, usun et ennem panebki see hingeke kõik selle kokku, mis siis, kui tema siia maa peale jõuab, mis siis tema ümber hargnema hakkab. Et ongi selline jälgimine pikemalt. Ma siiski arvan ikkagi, et see on üks terve ring. Olen selles päris kindel. (Teeli)

Õpetajad, kelle usulised veendumused pole nii tugevad, kinnitavad, et ei oska sellele tähelepanu pöörata ja kaasa rääkida: *Ma ei ole selle peale tulnud. (Paula)*

Kokkuvõtvalt saab öelda, et hinge valik ja tahe sündida valitud vanemate juurde on oluline kõigis lugudes. Waldorfpedagoogilise taustaga õpetajad näevad loos ka taassünniidee motiivi ja neil on sellega isiklik kontakt. Kristlikud õpetajad keskenduvad ootusaja kirjeldustele rohkem läbi looduskirjelduste üheksa kuu lõikes.

Maine ootus, valmistumine

Vanemate ootus on õpetajate jaoks samuti üks loo kandvaid sõnumeid. Väga mitmed õpetajad toovad välja selle, kui omaette sümboli, mida peaks säilitama ja hoidma. Näiteks Ene arutleb sel teemal nõnda:

See ootus on ka sümbol omaette. Nendes lugudes, mida ma siin vahepeal kuulnud olen, on vahel ära kadunud ootuse tähtsus. Aga kui me nende lugudega alustasime, siis seal oli ka tähtsal kohal just vanemate ootus. Nad ka omaltpoolt ootasid. Et see laps tuli ikka siis, kui ta nägi, et tal on, kelle juurde tulla. (Ene)

Ootuse puhul lahknevad õpetajate arusaamad ootusaja esitamise viisides. Esindatud on traditsiooniline ootus – läbi naiselike ja mehelike ootust väljendavate tegevuste (puutöö, käsitöö) ning kaasajastatud ootus, mille kirjeldamisel soovitakse lapsele luua äratuntav pilti oma emast ja isast. Mõlemad variandid on kasutusel nii kristlikus kui waldorflasteaias. Pigem on siin määravaks teguriks õpetaja isiklik tunnetus. Õpetajad, kes kasutavad ootuse kirjeldamisel traditsioonilist vormi, põhjendavad puu- ja käsitööd kui sümboleid protsessikesksetest, ootust väljendavatest tegevustest, samuti käsitlevad nad antud tegevusi pärimuse osana:

Ma olen mõelnud selle peale, et see on ju sümbol. See ei ole ju realism. (..) Aga see on see ürgne asi, see pärimuse osa, mis meid kannab ja mida me ei tohiks ära unustada. Vanaemade ja esiisade viis välja näidata ootust, valmistumist. Paraku me ei ela ainult õhust ja armastusest. Et seepärast olen ma selle jätnud, pole hakanud mingit moodsat asja ajama. (Oliivia)

Waldorfõpetaja Teeli põhjendab traditsioonilise kirjelduse valikut muinasjutulise perioodiga lapse elus:

Mina olen jäänud klassika juurde. Sest siin on kaks klassikalist pilti. Mehed tegid sihukest rasket tööd, puutööd. Ja naised tegelesid ju näputööga. Eks ma nagu olen sellest lähtunud. (..) Mina olen veendunud selles, et lapsel peab säilima muinasjutuaeg, kuni kooli minekuni, ja muinasjutus juhtub igasuguseid imesid, siis mina neile reaalsust ei pea õigeks sellel ajal teavitama. (Teeli)

Kristlik õpetaja Helen põhjendab traditsioonilisi kirjeldusi waldorflasteaedade olustikku kuuluvate pedagoogiliste tegevustega:

Aga ma olen nagu tundunud, et kui me lasteaias mängime nukumänge ja me õmbleme riideid nukkudele koos ja me meisterdame midagi, et siis mõnes mõttes need traditsioonilised tegevusviisid on need samad, mida see laps võib-olla isegi kui tema vanemad seda ei tee, kogeb meie lasteaias. (..)

Natukene nagu see pilt toetab võib-olla seda pilti, mis me siin lasteaia läbi mängime, kui me oleme selle nuku ema või isa. See on see kõige tavalisem baas, millest me tegelikult alustame. Ma ise olen mõelnud, et see võiks nagu vältendada seda hoolimist ja ootamist, ettevalmistamist, mis on selle väikse lapse jaoks, kui ta kuuleb seda lugu, haaratav ettevalmistus, esemeline konkreetsus. (Helen)

Aga siiski on ilmne, et paljudes õpetajates tekitab vanemate ootuse traditsiooniline esitus siiski kahtlust. Valdavalt on õpetajate hulgas neid, kes kombineerivad omavahel traditsioonilist ja tänapäevast vormi. Jättes loosse kindlad sümbolid (pisikesed riided ja käsitöö), aga muutes isa tegevusi ning lisades juurde isiklikku tausta:

Ma arvan, et fookus on meil rohkem lapsel. Et mõnikord, kui on nagu lapsevanem, kelle puhul eraldi on midagi silma paistnud, siis saab seda mainida. Ja see meisterdamine on ootuse sümbol. (Merle)

Vastustest jääb silma, et just kristliku lasteaia õpetajad, kes on jäänud kindlaks traditsioonilisele ootusele, põimivad sisse ka lapse konkreetsete vanematega seonduvaid tegevusi. Traditsioonilise viisi valinud waldorfõpetajad ei lähe kunagi personaalseks. Õpetajate hulgas on ka neid, kes kirjeldavad vanemate ootust ainult tänapäevasel kujul, nähes traditsioonilises pildis tänapäevase eluviisi alavääristamise ohtu või ebakõla:

Mina teeks personaalselt. Võimalikult realistlikult. Minu jaoks oleks võõras hakata kirjeldama puidust hälli tegemist. Äkki näeb laps isa ainult arvuti taga istumas. (...) Ja kui ta ei respektteeri, et see on ka vajalik töö, või noh justkui meie loome mingi kuvandi täisväärtuslikust isast ainult sel juhul, kui ta tõesti käsitsi selle hälli valmis tegi, aga see ju ei vasta tõele. Me ei tohiks diskrimineerida neid, seda eluviisi lähedust sellele loomulikule. Äkki ema ei koogi, noh näiteks, minu ema ei osanud üldse käsitööd teha. No, dissonants, ei saaks öelda, et see oleks mingi alavääristuskoht. Või noh, kui ma lapsele räägin, et ema kudus ja ta võtabki seda sõna-sõnalt ja siis pärast saab kodus ema käest teada, et ema ei oskagi kududa, siis tekib mingi tõrge selle osas, mis ma rääkisin. Kas ma olen talle valetanud? (Juulia)

Lisaks põhjendatakse kaasaegse kirjelduse kasutamist lapsele parema mõistetavusega, laps loob ootuspildiga isiklikuma seose. Siinkohal lahknevad ka kahe kogenud waldorfõpetaja arvamused, kui Teeli tugines loos muinasjutulisusele ootusele läbi traditsioonilise pildi, siis Silvi näeb vajalikuks lapsele parema miljöö edastamisel kaasaegset pilti:

Ma pole selle peale isegi tulnud. Me elame tänapäevas ja kui ma hakkasime meisterdamisest, hälli meisterdamisest rääkima, siis mõned lapsed ei saagi aru, millest juttu on. Tähtis on ju see, et nad saaksid aru, et see miljö, et see ootus on. Vahet pole, kas nad ostsid selle voodi või meisterdasid. Aga just see ooteaeg, see ootus ja siis tekibki sellel väikesel olevusel igatsus. (Silvi)

Vastustest ilmneb, et õpetajad tunnetavad traditsioonilise loo ja tänapäevase elukonteksti vastuolu. Argumente on nii ühe kui teise jutustamisvariandi valijatel. Kui traditsioonilise kirjelduse pooldajad rõhutavad ootuspildis valmistumise protsessi läbi naiselike ja mehelike tööde ja seost waldorfpedagoogiliste tegevustega, siis konkreetsele lapsele jutustavad õpetajad arvavad, et traditsiooniline vorm võib jääda lapsele kaugeks ning edastada vale arusaama väärtustatud töödest. Suurem osa õpetajaid on siiski valinud kesktee, kohandades võimalusel ootusaja kirjeldusi vastavalt lapsele, aga jättes sisse traditsiooniliste ootussümbolitena pisikesed valmissätitud riided.

Teine tundlik teema, mis on ajendatud loo traditsioonilisest vormist ja tekitab vastuolusid tänapäevases elukorralduses, on erinevad peremudelid. Sünnipäevalugu esitab klassikalise pildi ootavast emast ja isast. Kui esmapilgul ei tundu antud teema otseselt seostuvat loo sümboolikaga, siis ka Steineri antroposoofilises käsitluses on kindla vanematepaari valimine olulisel kohal (vt ptk 5.6). Küsimuses, kuidas jutustada lugu lapsele, kelle perekonnamudel ei ühildu loo kirjeldatuga, jagunevad õpetajate arvamused kaheks. On neid, kes järgivad loo algtekstides ette antud pilti. Näiteks siinkohal avaldub taas antroposoofiliste vaadete õpetaja usk hinge valikusse:

Aga see hing ju ise tahes või tahtmata ajab need asjad kokku, need inimesed kokku, sest niikuinii ei tule ükski hingeke siia maa peale ilma selleta, et mees ja naine kokku ei saa. Et kas ta siin maises elus tal juures on, see on juba teine pool ja see on juba täiskasvanuna selle lapse teema, kus kohas tal juba oma peake tööle hakkab ja eks ta siis puurib seda või mida iganes teeb sellega. (Teeli)

Teeli on kindel, et vanemad paarina on loo lahutamatu osa ja tema seda kunagi välja pole jätnud. Sarnasel veendumusel on ka Juulia, põhjendades seda aga eelkõige mõlema vanema ootuse olulisusega:

Aga õpetajana mina igal juhul püüaksin mitte nüüd nagu survestada, aga selgitada seda, kui oluline on lapsele teada, et ta oli mõlema vanema poolt oodatud. Isegi kui ta hiljem pole oma isa näinudki. (Juulia)

Juulia väljendab oma vaadetes otsustavust ja enesekindlust ning valmisolekut oma vaateid ka vanematele põhjendada:

Et isegi kui me ütleme, et kui laps ei tunne oma isa siis ma lihtsalt teavitan ema sellest, et ma kavatsen isa kujundi sinna luua, lihtsalt selleks, et ootuse mõttes, et teda väga oodati. Ja ka sellise ütleme, bioloogilise adekvaatsuse pärast. Laps peab ikkagi aru saama, et selleks, et laps sünnib, on vaja ikkagi meest ja naist. (Juulia)

Juulia puhul torkab silma, et kui konkreetsete sümbolite puhul oli ta väga uuendusmeelne, siis antud olukorras järgib loo vormi. Aga seda mitte antroposoofilistel kaalutlustel, vaid enda äratundmisest lähtuvalt. Üldises pildis võib Juuliat ja Teelit pidada äärmusteks. Valdavalt otsivad õpetajad taas keskteed. Arvamus, et ootushetke kirjeldamisel võiks mainida mõlemaid vanemaid, on küll sage, kuid siiski püütakse arvestada konkreetse olukorraga ja olla võimalikult paindlik ning diskreetne. Näiteks tuuakse ühe võimaliku variandina välja teiste pereliikmete mainimise: *Kui ma pole ikka päris kindel, siis olen öelnud mingeid teisi pereliikmeid – vanaema või onu, keegi, kellega ma tean, et see laps on lähedane. (Helen)*

Tulek maale

Teekonna sümbolite nimetustes esineb õpetajate lugudes palju samatähenduslikkust, mida varieeritakse vastavalt olukorrale ja meeleolule. Tulekut maale kirjeldatakse mõnikord laskumisena (vt ptk 5.6). Sarnaselt taevase elu kirjeldustele, ollakse ka teekonnal maale sõnaliselt pigem tagasihoidlikum. Vahel kasutatakse meeleolu loomiseks mõnda õrna heliga pilli:

Ma olen üle läinud sellisest antroposoofilisest pildist, kus kuu, päike ja tähed peaks olema isikustatud. Lahendasin selle nii, et ta jätab hüvasti taevaste sõpradega ja läheb neist mööda. See on selline laskumise sümbol. Et ta tuleb sealt ülevalt kaugemalt ja siis laskub lähemale. Metallofonil ma ka mängin seda. (Ene)

Mõnikord on õpetajatel loo antud osaga seotud jutustamist häälestavad, kujutluspildid:

Sa võtad kõige kaugema planeedi, kaugema punkti mida suudad kujutleda. Meie teaduspilt nii piirdub sellega, et me ei tea, mis on tähtede taga. Hakkad kõige kaugemast pihta. (Oliivia)

Lisaks laskumisele nimetatakse veel teekonda mööda taevatreppi, taevakaart või taevalaotust. Vahel on õpetajatel väga kindlad eelistused:

Lähevad üle taevakaare. Ma arvan, et see on selline sisseelamine. Et kui sa paned oma silmad kinni ja kujutad ette, kuidas see konkreetne laps läheneb kaitseinglile. Kaitseingel on mulle isiklikult nii tähtis. Aga ma mõtlen veel, et kui ma maalin maastikke, kuidas visuaalselt mingid asjad töötavad, et siis ma panen silmad kinni ja räägin taevakaarest. Taevamaastikku kirjeldavad väljendid. Ja tegelikult see teekond, seal ei olegi eriti palju detaile, kõige sagedasemalt kasutan taevakaart. (Kaarin)

Vastusest ilmneb, et õpetajale on antud kujutluspilt inspireeriv ja oluline.

Kõigis lugudes on olulisel kohal ka piiritähis, millest läbi minemisel või mille ületamisel toimuvad hingega olulised muutused. Enim on nimetatud piiritähisena vikerkaart. Ka Steineri käsitlustes eksisteerib maist elu ja vaimumaailma lahutav piiritähis – surma või sünnivärv. Vikerkaart seostab Steiner eelkõige kõrgemate vaimolenditega (vt ptk 5.7) Õpetajatele on vikerkaar kõige meelepärasem piiritähise kujund, sest see on lastele kõitev, salapärane ja emotsioone tekitav:

Vikerkaar on selline ilus udu, salapära, mingi loor, mis on selle vahel, kust ma siis tulen. Samas see on midagi, mida lapsed teavad. Mina küll mäletan seda oma lapsepõlvest, et see on nagu maagiline asi. Et ükski laps ei mõtle, et see on mingi füüsikaline asi (...) et valgus ja vesi. (Oliivia)

Sagedasti kujutatakse vikerkaart maad ja taevast ühendava sillana: *Aga kui ma nüüd mõtlen, siis see on lapse jaoks selline hästi visuaalne sümbol jälle. Vikerkaar tegelikult puudutab maad ja jõuab ka taevasse välja ja selles mõttes on nagu hea suhestuda. (Merle) Vikerkaar mõjub maagiliselt ka täiskasvanutele:*

Sellepärast et see on mingi täiesti nähtav, aga absoluutselt läbistatav. Et ja see aitab veel kaasa nagu meie fantaasial võib-olla et vaata kõik need vikerkaare värvid ja see on selline väike maagia, et suur inimene ka alati ahatab. Kuigi me kõik teame füüsikat ja põhjuseid ja optikat ja valguskiire murdumist, see ei vähenda maagiat ja kuna see vikerkaar oli juba iseenesest pühalik, maagiline ja ebamaine, siis on seda minu meelest super hea kasutada siinkohal. (Juulia)

Väga mitmete õpetajate lugudes sümboliseerib vikerkaar taevavärvavaid. Teise võimalusena kasutatakse seda maad ja taevast ühendava sillana. On ka õpetajaid, kes eristavad vikerkaaresilda ja taevavärvavaid, kasutades neid samas loos erinevatel hetkedel. Rollimängu kasutatav Ave kirjeldab rühmas toimuvat nõnda: *Tegelikult tegid vikerkaaresilla ja taevavärvavad. Et ta nagu vikerkaarest kõnnib üle ära ja siis teises otsas on need värvavad. Et vikerkaar on nagu sild siis. (Ave)*

Vikerkaarele omistatakse vahel kristlik, lepinguline tähendus:

Seal Noa loo lõpus, kui kõik oli hästi, siis tuli vikerkaar. Et mulle tundub, et vikerkaar on see, kui vaimne maailm ütleb jah, olgu nii. Mulle nagu tundub, et iga lapsukesega, kes tuleb, ütleb vaimne maailm jah, olgu nii. Et sellepärast need vikerkaarevärvavad ka. (Urve)

Mõned õpetajad näevad vikerkaares pigem waldorfpedagoogilist sümbolit, mis käib kaasas loo algse vormiga: *Siis näiteks mina küll tulenevalt sellest waldorfmuiinasjuttu läbiviimisest, kasutasin seda vikerkaart, et ta läks selle kaitseingliga üle selle vikerkaare. (Gertrud)*

Kaarinile, kelle jaoks on sümbolina kõnekam taevakaar, ütleb, et vikerkaart kasutab väga harva, see pole tema jaoks oluline:

Ma olen väga harva kasutanud vikerkaart. Pigem taevakaar või kui hingeke istub taevaäärel ja vaatab alla. (..) Vahel ma olen öelnud, et vikerkaare sillast läheb üle, aga see on ka sisse tulnud siis, kui ma olen seda kuulnud mujalt rühmadest. Aga see ei ole nii oluline sümbol minu jaoks. (Kaarin)

Nii Gertrudi kui Kaarini vastustest võib ilmneb, et teistes rühmades nähtu võib mõneti mõjutada loo rääkimist.

Kui eelnevalt oli juttu üheksast ootuskuust, mil hingeke ootab ja vaatleb maal toimuvat, siis mõnikord võib õpetaja asetada kogu ootusaja sündmustiku vikerkaare sisse:

Ma ei mõtle, et üheksa kuud on see, kui ta seal tähtede ja planeetide vahel oli. Vaid see on see udu sees, vikerkaare sees olek, kus aeg jääb seisma, kus tal ei ole enam mõõdet. Ja siis meie maapealsete parameetrite järgi on see lihtsalt üheksa kuud. (Oliivia)

Nii nagu kaitseingli ja reinkarnatsiooni puhul, on Urvel ka vikerkaarest rääkida oma isiklik kogemus:

Kui mu oma neljas laps sündis, siis oli nagu hästi huvitav kogemus, see oli täiesti nagu eriline valge valgus, mis oli mu ümber ja siis ta sündis ja siis tekkisid sellised vikerkaare värvid minu kujutlusse. Ja siis ma mõtlesin, et aaa, need ongi need vikerkaareväravad. Et võta ise, kas see, et ma oli enne seda rääkinud, tekitas selle elamuse või on kuidagi teisiti. (Urve)

Konkreetsete sümbolkujudena saab sünnipäevalugudes välja tuua veel taevased riided, mille hing peab hüvastijätul loovutama (vt ptk 5.8). Kirjalikus pärimuses esinevad mõned lood, kus sündiv lapsuke viibib taevas inglina ja jätab taevasse tiivad. Vaadeldud ringides seda ei kasutatud. Taevased riided tundub olevat pisut tahaplaanile jääv motiiv. Kristliku lasteaia lugudes on taevased riided kasutusel vaid ühes rühmas. Waldorflasteaedades mainitakse riideid küll kõigis lugudes, aga hilisematel arutlustel neil pikemalt ei peatuta. Kristliku lasteaia õpetajad, kes seda sümbolit siiski kasutavad, peavad taevaseid riideid tagasipöördumise märgiks: *Ja muidugi väga oluline sümbol on taevased riided. (..) Et need jäävad taevasse maha, teda ootama. (Ene)* Üheks tagasipöördumise sümboliks on ka kaitseingel kuju, kes jääb ootama. Taevastele riieele omistatakse samuti seisundilise muutuse tähendus: *See on hästi tore motiiv jah. Mulle meeldis see mõte, et tegelikult me oleme hingekekena taevas midagi muud, midagi hoopis teist, kui see keha. (Oliivia)*

Taevastest riidest enam on kasutatud hüvastijätmist taevaste sõpradega. Kuna taevane elu on kirjeldatud helge ja kaunina, siis mõned õpetajad näevad seda kui märki ohverdamisest, loobumist:

Ja selles loos mulle väga meeldib ka see, et ta jätab midagi sinna poole, mis on talle kallis ja oluline. See ei ole ainult, et ma tahtsin nii väga maa peale tulla. Seal oli kõik väga ilus tal. See oli mingi uudishimu ja tõmme, mis teda siia tõi, aga tal oli vaja ohverdada midagi, et siia tulla. (Juulia)

Waldorflasteaedades on lahkumisel maale oluliseks kujunenud maalapse tegelaskuju: *Ma tean, et on neid, kes vahetavad keepe, et taevased riided jäävad taevasse. Meil antakse maalapsele lihtsalt käsi. (Silvi)*

Maalaps on hingekeese maine sõber, keda hingeke juba taevast märkab ja hiljem temaga maal head suhted loob. Waldorfrühmades antakse maalapse tegelaskujule märgiline tähendus läbi laste omavaheliste suhete. Ideaalis sätivad õpetajad loo läbiviimise nõnda, et maalapseks valitakse rühmas sünnipäevalapse parim sõber:

Vahepeal tegime niimoodi, et selle maalapse sai laps nagu vahepeal valida kõige viimasena. Aga siis me selle muutsime ära, et me võtsime nagu

maalapseks selle lapse, kes on tema nii-öelda rühmas kõige parem sõber. Et siis selle ta saab nüüd valida tegelikult esimesena. Et muidu ta valib selle parima sõbra kõige esimesena võib-olla nii-öelda ära. Aga meie ringis on maalapsel oluline osa. Seega laseme maalapse valida nüüd kõige esimesena, siis saab selleks parim sõber. (Ave)

Teine motiiv, mis on läbiv enamustes lugudes, aga mille sümbolkasutusele väga tähelepanu ei pöörata, on hinge uinumine maale tulekul (vt ptk 5.8; 5.10). Antud aspekt kajastub teataval määral ka waldorfõpetajate pedagoogilistes printsiipides. Sel puhul tuuakse välja lapse uinuv intellekt: *peakene magab veel. (Teeli)* Valdavalt põhjendavad õpetajad unne suikumist kui väsimust pikast maale saabumise teekonnast ja näevad selles vastündinud lapsele omistatavat teadvusseisundit:

Ja siis ta jäi tuttu ja ärkas ema süles. Eks see on selline teadvuse ja teadvusetuse piirimaal olek (..) unenäolisus. Et kuidas me siis määratleme, mis seisus see laps siis on, kui ta on seal üsas. (Oliivia)

Õpetajate vastustest ilmnes, et see osa loost tekitab neis ehk kõige enam isiklikke kujutluspilte ja on emotsionaalselt oluline. Sümbolite käsitlused on üldplaanis sarnased, kuid pisinüanssides mitmekesised. Enim tekitab äratundmist sümbolina vikerkaar, mida kujutatakse kas maad ja taevast ühendava silla või taevavärvatena, samuti seostatakse vikerkaart mõnikord waldorfpedagoogikaga või peetakse kristlikuks lepingutähiseks. Antud alakategooriast ilmnemiseid ka õpetajatele kaugemaks jäävad antroposoofilise taustaga sümbolid – uneseisund ja taevased riided. Waldorfrühmades on olulisel kohal ka maalapse tegelaskuju, kes märgib päriselu lastevahelised suhted. Selles alapunktis ei ilmne õpetajate vahel suuri tunnetuslikke erisusi ja eriarvamusi.

Sünd

On loomulik, et sünnipäevadega seostuvad traditsiooniliselt ka küünlad. Lisaks sünnipäevakontekstile on üldlevinud elu võrdpilt süüdatud küünlaga. Samuti kirjeldab Steiner sümbolpilti sündinud elu ja küünla vahel (vt ptk 5.9). Sünnipäevaringide läbiviimisel süüdatakse samuti küünlad – üks suurem küünal ja seda ümbritsevad väiksemad küünlad ehk aastaküünlad, vastavalt lapse vanusele. Suurt küünalt seostatakse kõige enam sünniküünla ja eluküünlaga ning süüdatakse siis, kui loos saabud sündimise hetk: *Meil on ikkagi nii, et küünal siis sütib*

sündimisega. *Et küünal sümboliseerib elutuld, elu. (Gertrud)* Aastaküünlad süüdatakse järgemööda lapse erinevatest eluaastatest rääkimise käigus. Waldorfrühmades ei järgita küünalde süütamisel loo tegevustikku. Suurt küünalt seostatakse, mitte loos sündimise hetke, vaid saabunud sünnipäevaga üldiselt, seega põleb see juba päeva alguses:

Tegelikult me alustama päeva nii või teisiti suure küünla süütamisega, et see suur küünal põleb juba päeva alustuseks. See juba põlebki, et ei ole sel hetkel, kui laps sünnib. (Silvi)

Ka kristlikus lasteaias sümboliseerib suur küünal näiteks mõnikord hoopis maailmaküünalt: *Ja minul on see nii öelda maailmaküünal, mis põleb juba ja siis sündis see lapsuke ja siis süütan need küünlad. Eksju sellest suurest küünlast. (Urve)*

Teine läbiv motiiv kõikides loo algvariantides ja õpetajate lugudes on lapsele pandav nimi, mida öeldakse olevat maailma ilusaim. Vahel täiendatakse seda ütlusega: vanemate meelest maailma ilusaim nimi. Steineri käsitluses inimese nime olemusest pole ma leidnud. Sellesse saab suhtuda ka loomuliku enesestmõistetavusega, kui on laps, peab olema ka nimi. Maailma ilusaimat nime seostavad õpetajad seda erilisusega: *Vanemad panid maailma kõige ilusama nime, kuidas perekond ikkagi ootab seda last ja see, et sa oled hoitud. (Kaarin)*

Mõne õpetaja jaoks näitab antud koht loos seda, et lugu on hästi räägitud:

Ja vaata, kui huvitav on see, kui ütled, et ema, isa valisid kõige, kõige ilusama nime maailmas. Ükski teine laps pole kunagi vaielnud, et minu nimi on ilusam. (..) See tähendabki seda, et sa oled hästi rääkinud, kui oled sellisesse punkti jõudnud. (Silvi)

Vahel on kasutatud nime panemisel ka ütlust, et ingel sosistas nime emale kõrva: *Vahel kasutasime sellist väljendit, et kaitseingel sosistas vanematele nime, aga nüüd oleme öelnud, et vanemad panevad lapsele maailma kõige ilusama nime. (Kaarin)*

Ingli seotust nimega ei kasutata enam üheski vaadeldud rühmas, selles kujundist võib aga välja lugeda nime seotust vaimse maailmaga. Sarnasel äratundmisel on ka mõni õpetaja:

Minu jaoks on sündimine ja nimevalik selles loos selline ühilduv, kõik üks. Kuigi jah, me võime mõelda, et enne sünnib, siis hakatakse nime valima, (..) aga mina olen mõelnud, et tegelikult on see nimi juba sel hetkel ka kusagil olemas. Sest et ma arvan, et nimi kuulub juba algselt inimesega kokku. (Oliivia)

Seega lihtsa sünnipäevaküünala puhul võib esineda erinevaid tõlgendusi ja sümbolkasutust ning inimese nimi, kui maailma astumise loomulikule osale antakse eriline ja mõneti pühalik sümbol.

Maine elu

Kui vikerkaar ja kaitseingel on konkreetset sümboleid, vanemate ja hinge ootus sümboleid koondavad olukorrad, siis lapse sünnijärgsete eluaastate kirjeldamine on pigem lugu koondav lõpuosa, mis eraldi sümboleid ei hõlma. Ometi ilmneb ka siin õpetajate erinevad arusaamad ja tunnetus. Tervikpildi mõttes annan ülevaate ka loo viimast osa puudutavatest õpetajate arusaamadest. Üldiselt ühendavad waldorfõpetajad selle viimase osa sujuvalt kokkuvõtva salmikesega, kristlikud õpetajad pigem keskenduvad lapse üldistele ja isiklikele kirjeldustele. Siin eristub lähenemine lasteaegade lõikes.

Waldorfõpetajad põhjendavad oma valikut näiteks sellega, et detailsed elulised kirjeldused jäävad lastele kaugeks:

Just, lapsele on see liialt abstraktne. Kui ma ütlen, et aasta ja kahe kuu vanuseks ja tegi oma esimesed sammud. Tegelikult lapsele see ei ütle midagi, see ütleb täiskasvanule. (Silvi)

Eraldi infot waldorfõpetajad vanemate käest ei küsi, mõnikord räägivad lasteaias toimunud asjadest. mainitakse ära lasteaias veedetud aeg sõpradega.

Kristlikus lasteaias on tavaks kirjeldada elu pärast sündi alguses laste üldistest arengust lähtuvalt ja hiljem lisada isiklikku informatsiooni. Antud käsitlus tundub mõnele õpetajale väga olulisena, sest võimaldab lapsel paremini tajuda maise arengu kulgu:

No manad justkui lapsele silme ette kogu selle arengu, kuidas me kõik oleme. (..) aga samas, et see ei oleks mingist õpikust maha loetud tekst, et keeras, pööras, naeratas, roomas. (Oliivia)

Oliiviale tundub antud variant oluline, see on teadmiste kinnistamine iseendast ja võimaldab näha maailma läbi lapse silmade:

See on ka selline tore viis, millest ma vaimustatud olin, kui ma siia tööle tulin. Et mõtle kui äge, et sa lastega iga kord kordad ära selle üldise, kuidas me kõik oleme laias laastus käima ja rääkima hakanud, kuidas me muutume, kasvame. Et kui sa alguses sünnid, siis oled selline väetike, aga mida sa nüüd oskad. Teadmiste kinnistamine iseendast. Sageli ütlevad nad väga ägedaid asju, mida vanema seisukohast poleks teada saanudki. Maailm läbi lapse silmade. Mõned kirjeldavad väga täpselt oma eelmisi sünnipäevi, seda kingitust. (Oliivia)

Õpetajad, kes on läinud seda teed, et küsivad eelnevalt infot lapsevanemalt, teadvustavad antud teemal kontakti olulisust lapsevanemaga ja peavad oluliseks tunnetust sellest, kui palju üldse võib küsida:

Jah, muidugi, see jälle sõltub sellest, kui palju lapsevanem on lapse kohta kirja pannud. Selline suhtlus kodu ja lasteaia vahel. Ma arvan, et see on hästi oluline koht suhtluseks. See on hetk, kus lapsevanem noh, objektiivselt peaks aru saama, et see on kõik lapse heaks, mitte õpetaja uudishimu. (Juulia)

Kuna vaadeldud rühmade puhul on tegu liitühendustega, kuhu igal aastal lisandub uusi lapsi, siis vahel nähakse sellisel viisil jutustamises ka toetavat panust uute laste rühmaga kohanemisel:

Ja kui laps on teistest hiljem rühmaga liitunud, siis see on selline lapse integreerimine siia lasteaeda. Kui ta näeb, kuidas teistega mängitakse kõike seda sünni läbi, räägitakse neid lugusid, siis mida põhjalikumalt saab ka tema elu läbi räägitud, siis sa sulatad barjääri. Teised saavad tema kohta midagi teada, neil on kergem teda omaks võtta, nad leiavad võib-olla midagi tuttavat, nii et see on nagu sulatusahi nii-öelda. See on ühtsustunde loomise koht. (Juulia)

Õpetajate interpretatsioone põhjal saab kokkuvõtvalt öelda, et sünnipäevalugu annab võimaluse erinevateks tõlgendusteks. Kohati mõjub see väljakutsena, sest loo sümbolid ja kaugemas ajas loodud vorm võimaldab poolehoidvat äratundmist aga võib tekitada ka isiklike vastuolusid. Mõnel puhul toob see välja õpetajate veendumuslike erisusi. Eelkõige tõstatuvad need traditsiooniliste sümbolsituatsioonide ning tänapäevase olustiku kokkupuutel. Ilmnevad ka erinevad pedagoogilised arusaamad lastele räägitava sisus. Intervjuude põhjal saab kinnitada, et suur osa õpetajatest tunnetavad lugu väga isiklikult. Lugu tekitab neis

emotsioone ja kujutluspilte. Mitmete sümbolitega on õpetajatel isiklik kontakt või kogemus. Kõik sünnipäevaloo algtekstide sümbolid pole korraga õpetajate lugudes esindatud. Õpetajad kombineerivad ja teevad valiku vastavalt enda äratundmisele. Kesksseteks sümboliteks, mis läbivad kõiki lugusid on kaitseingel, piiritähis (vikerkaar, taevaväravad), valmis sätitud pisikesed riided, lapsele pandav maailma ilusaim nimi. Vähem varieerivad sümbolite kasutust waldorfõpetajad. Kristlikud õpetajad teevad rohkem kohandusi ja on enam valmis ka muudatusteks, eriti kui see seondub konkreetse lapsega.

Kristlike õpetajate puhul jääb silma ka see, et oma vastustes eristavad nad waldorfpedagoogikat ja antroposoofiat. Waldorfpedagoogika seostub neile lasteaia olustiku ja pedagoogiliste tegevustega, antroposoofia aga usulise tunnetusega. Sageli püütakse loos hoida waldorfpedagoogilisi elemente (ootust, hinge valik), välistades antroposoofilistena mõjuvaid sümboleid (isikustatud taevakehad). Sellest, kuidas sünnipäevaloo sümbolid on esindatud Rudolf Steiner õpetustes, annan ülevaate kahes järgnevas peatükis.

4. Rudolf Steineri maailmatunnetuslikud põhiideed

Enne sünnipäevalugude sümbolite antroposoofilise tausta tutvustamist, selgitan ülevaatlilikult Rudolf Steineri vaimuteaduslikku kontseptsiooni, käsitlust inimesest ja erinevatest maailmatasanditest ning põgusalt ka vaimuteaduslikku lähenemist lapse arengule.

4.1. Vaimuteaduslik vaade

Rudolf Steiner nimetas oma vaadet elule vaimuteaduseks ehk antroposoofiaks. Tema arusaamade kohaselt on vaimuteaduslik meetod täielikult kooskõlas loodusteadustega. Kuid kuna vaimuteadus hõlmab maailma tunnetamisel loodusteadustest laiemaid valdkondi, nõuab see ka loodusteadusliku lähenemisviisi põhjalikku muutmist. (Steiner 1914) Steiner kritiseeris üldlevinud teadusarusaamade pinnapealsust, rõhutades vaimuteaduse suutlikkust tegeleda inimelu süvauurimisega. (Steiner 2000, lk 8). Antroposoofia toel nägi ta teiste teaduste hulgas võimalust olulisteks muutusteks filosoofias, kosmoloogias ja religioonis. Näiteks religiooni puhul oli Steiner veendunud, et vaimuteaduslikust tunnetusest võib saada religioosse elu uus alus, mis aitab inimkonda uuesti siduda jumaliku maailmaga (Steiner 2005, lk 57-58)

Mitmed Steineri alusideed (inimese kontseptsioon, kosmoloogia) pärinevad teosoofiast. Aga juba 1904³ aastal asendas ta hinduistlik-teosoofilise terminoloogia saksakeelsete mõistetega, täpsustades teooriaid oma edasiarendustega. Teosoofilise lähenemise osas oli ta edaspidi kriitiline, pidades teosoofiat ähmaseks teooriaks. Steiner: *Vaimuteadus on reaalne teadus ja mitte ähmane teooria, millena praegu võib tänu mõnede teosoofide eksimustele paista.* (Steiner 2000, lk 29)

Steiner tugines oma loengutes paljuski teosoofilistes tekstides kasutatud *Akasha* kroonikatele (Steiner 1921d). Ta kinnitas, et see, kes on omandanud vaimumaailma

³ Rudolf Steiner Archive & e. Lib. 2004. *Glossary of Indian-Theosophical Terms.*
https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA093a/English/RSP1982/FndEso_glossary.html;mark=318.3.10#WN_mark

tajumisvõime, saab *Akasha* kroonikatest teada minevikusündmuste igavese olemuse. (Steiner 1959) Kõik, mis maal või mujal maailmades toimub, jätab teatud püsiva jälje peenetsesse essentsidesse ja on selgeltnägija jaoks ülesleitavad (Steiner 2014, lk 37). Sealt saadud informatsioon võimaldab tagasi vaadata kaugemasse minevikku, kui seda on tavateaduse poolt käsitletav ajalugu, ja vaimse taju alusel on võimalik usaldusväärsemalt kirjeldada ajaloos aset leidnud sündmusi. (Steiner 1959) Steiner jättis *Akasha* kroonikate tõlgendamisel võimaluse ka valesti mõistmiseks, sest vaimne taju polevat eksimatu. Kuid siiski on vaimne taju ulatuslikum kui ainult välise maailmaga tegelev meeleline taju. (*Ibid.*)

Kui loodusteadustele heitis Steiner ette pinnapealsust, teosofiale ähmast teoreetilistust, siis vaimuteaduse trumbiks pidas ta sügava inimeseuurimise praktilist rakendust elus. Tema sõnutsi pole vaimne teadus ette nähtud elust kaugel asuva teooriana ega või toetuda egoistlikule huvile ja uudishimule. Pigem on selle eesmärk toetada inimest olulistes ülesannetes ja edendada arengut inimkonna heaolu nimel. Vaimuteadusest võib olla abi nii suurte eluprobleemide lahendamisel, samas ka igapäevaelu probleemidega toimetulekul. (Steiner 2000, lk 9) Ühe praktilise kasutusala nägi Steiner kasvatusedusi. Tema sõnutsi pidi vaimuteadus olema kasvatuseluline alus ja vaimuteaduslikku lähenemist eeldas ta ka kasvatuses osalevatelt õpetajatelt. (*Ibid.*, lk 36).

Steineri haridusalased ideed leidsid hea pinnase pärast esimest maailmasõda, mil oli tekkinud tugev impulss sotsiaalseteks uuendusteks ja parema ühiskonna ülesehitamiseks. Selle tulemusel asutati Saksamaal Stuttgardis 1919. aastal esimene Waldorfkool. (Stehlik 2019) Pakkudes alternatiivi hariduses, pidi Steiner kaitsma ja selgitama oma loengutes antroposofiilise hariduse olemust. Seda eriti usuõpetusega seonduvas. Tema sõnutsi ei õpetata waldorfkoolide usuõpetustundides mitte vaimuteadust, vaid püütakse lastele edastada sümboleid ning tähendamissõnu viisil, mis aitaks neil usku paremini mõista. (Steiner 2004, lk 114-115). Oma ettekannetes selgitas Steiner ka kristluse ja antroposofia vahelist suhet. Steiner ei näinud kristluse ja antroposofia vahel mingit vastuolu. Ta kinnitas, et vaimuteadus ei ürita luua uut usundit ega uut religioosset sekti. Pigem on antroposofia eesmärk täita ülesandeid, mida kaasaegne kultuur vaimselt vajab. Vaimuteaduse eesmärgiks pole asuda kristluse asemele, pigem on sooviks aidata

kaasa kristluse sügavamale mõistmisele. Kristust olendina tuleks Steineri arusaamades tunnistada maakera elu keskpunktina ja kristlik religioon on ühtlasi ülim religioon kogu maakera tulevikus (Steiner 1914). Küll aga kritiseeris Steiner protestantlikku taotlust olla vahetus suhtes Jumalaga, olles ise veendunud, et kõrgematest olenditest saavutab inimene kontakti vaid inglitega (Steiner 1928).

Vaadates Steineri laiahaardelisi ideid jäävad silma usk üksikindiidi ja ühiskonna progressi, üleemeeliste jõudude olemasolusse ning nendega suhtlemisse ning teaduspõhise lähenemise, idausundite ja kristlike elementide kombineerimine. Samuti eesmärk rakendada antroposoofiat inimkonna üldise ja inimese isikliku õnne eesmärgil ning veendumus, et antroposoofia puhul pole tegemist uue usundi vaid elu alustasandiga. Selliseid tunnusoone nagu vaimne eneseareng, kontakt kõrgemate vaimolenditega, teaduse, ida- ja lääneusundite sünkretism, enese mittemääratlemine religioonina on võimalik täheldada tänapäeval levinud vaimsetes suundumustes, mida saab märkida nimetustega: uus vaimsus või *new age* (Altnurme 2013). Teemaatiline kattuvus on väga loomulik, sest antroposoofia eelkäijat teosoofiat peetakse üheks mõjuvõimsamaks *new age*'i ilminguks 19. sajandil. (Heelas 1996, lk 45) Võib eeldada, et antroposoofia sobitumine uue vaimsuse sünkretistlikku konteksti aitab kaasa ka antroposoofiliste ideede omaks võtmisele tänapäeval. Steineri enda mõju *new age*'i liikumisele seisneb näiteks vaimsuse demokratiseerimises, sest erinevalt teosoofiast, mis keskendus kõrge tunnetuse saavutamisele meistrite teadmistele, uskus Steiner, et sellise tunnetuseni võib jõuda igaüks, ning jagas oma tööd suuniseid (meditatsioonid, mantrad) isikliku vaimse arengu jaoks, mis viiks teadmiseni kõrgematest maailmadest. Steinerit võib pidada teerajajaks tee-endale – ise vaimsuse (*do-it-yourself-spirituality*) väärtustamisel *new age* liikumises. (Leijenhorst 2006, lk 88)

4.2. Vaimuteaduslik käsitlus inimesest

Parema ülevaate loomiseks järgmises peatükis esitletud Steineri elementidest, selgitan siin peamisi Steineri inimkäsitluses esinevaid mõisteid. Toon välja kõige üldisema põhistruktuuri inimesest ja tema seotusest erinevate maailmatasanditega.

Steineri järgi on inimene osa kolmest maailmast: füüsilisest ehk maisest maailmast; hinge maailmast (1996) ehk astraalmaailmast, mida Steiner roosiristlikus käsitluses nimetab ka imaginatiivseks maailmaks või elementaarmaailmaks (Steiner 2014, lk 19) ning vaimumaailmast ehk taevariigist, sanskritikeelse nimega *devachanist* (*Ibid*, lk 33)

Astraalmaailmas viibib inimene maises eksistentsis uneajal. Astraalmaailma moodustavad erinevad planeetide-tähemaailmade alad, mis mõjutavad inimest ka ärkvelolekul. (1998, lk 253) Lisaks sellele nimetas Steiner astraalmaailmu surmajärgse aja üheks etapiks, kus inimene viibib enne vaimumaailma suundumist. (Steiner, 1906b) Vaimumaailm ehk *devachan*, millest on rohkem juttu peatükis 5.1, on Steineri nägemuses paik, kus inimese vaim asub surma ja taassünni vahel. (*Ibid.*) See on paik eelolevaks eluks uute elujõu ja tahteimpulsside loomiseks. (2014, lk 35). Samuti asuvad sel kõrgemate hierarhiate olendid (inglid, vaimud). (Steiner 1908, 1924), maiste nähtuste ürgkujud (Steiner 1996, lk 75-84).

Inimese kui terviku moodustavad Steineri käsitluses erinevad kehad ehk inimese liikmed (Steiner 1996, 1998, 2000, 2014) Tervikkäsitlus inimese erinevatest kehadest hõlmab 7 või 9 liikmelist süsteem, kus kõik osad on omavahelises suhestumises, eesmärgiga tajuda nii madalamaid kui kõrgemaid maailmatasandeid inimese erinevate eksistentsivormide jooksul. Lihtsustatud variandis saab seda käsitlust taandada neljale esimesele põhiliikmele. Steineri järgi on esimeseks neljaks liikmeks: füüsiline keha, eeterkeha ehk elukeha, astraalkeha ehk aistingkeha ning minakeha. (*Ibid.*)

Inimese füüsiline keha on osa ainelisest maailmast. Füüsiline keha allub füüsilise elu seadustele, koosneb ainetest ja jõududest, nagu kogu ülejäänud nn eluta maailm. Inimese füüsiline keha on ühine mineraalse maailmaga. (Steiner 2000, lk 11) Füüsilise keha olemus ilmneb surma saabudes (Steiner 1998, lk 37).

Eeterkeha ehk elukeha (*Lebens, Ätherleib*) on inimesel ühine taimede ja loomadega. Eeterkeha ei ole meeleliselt üksüheselt tajutav, kuid sellel on samuti oma kuju, mis on ligilähedane inimese füüsilise keha kujuga. Eeterkeha puhul on tegu füüsiliste protsesside: ainevahetuse, kasvu jms algatajaga. (Steiner 2000, lk 15). Eeterkeha

läbibistab kõikjal füüsilist keha. Kõik elundid säilitavad oma vormi tänu eeterkehale – füüsilisele südamele on aluseks eetersüda, füüsilisele ajule eeteraju. (Steiner 1998, lk 40). Steiner on selgitanud eeterkeha olemust paralleeliga elujõust (*Ibid*, lk 39).

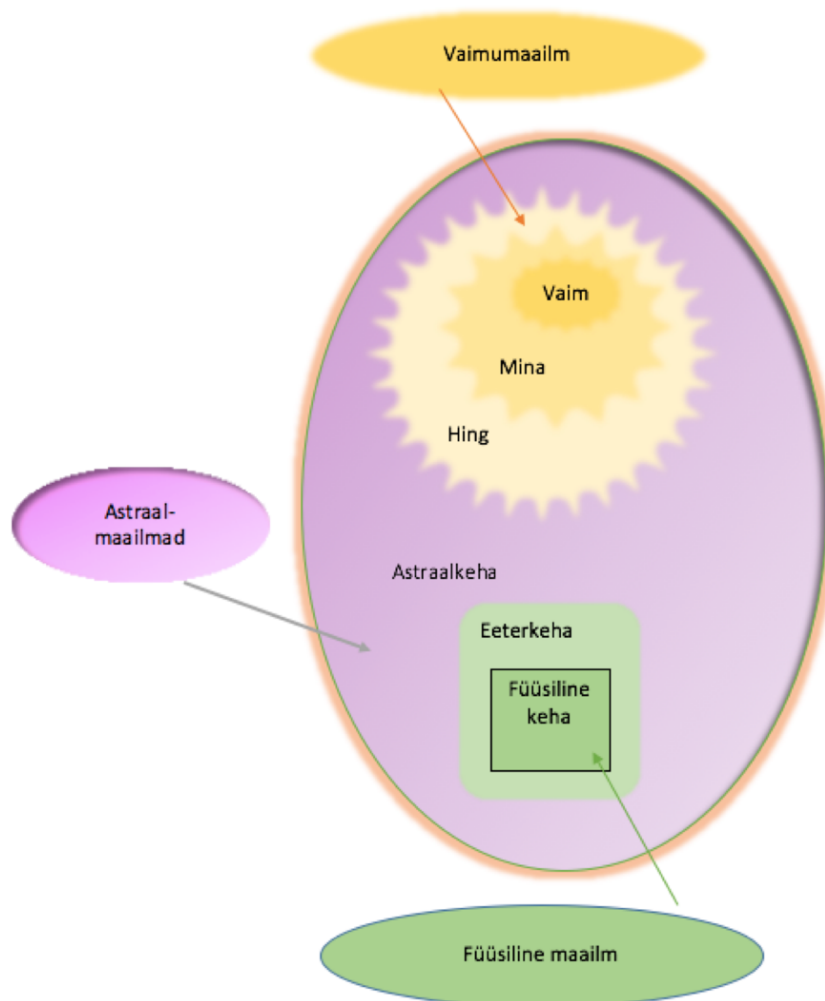
Astraalkeha ehk aistingkeha (*Empfindung, Astralleib*) on aistingute kandja. Ühe osana selles on ka hing. (Steiner 2014, lk 22) Astraalkeha on seega tugevamalt seotud hingetasanditega, tunnete ja meeltega. Kui füüsiline keha on inimesel ühine mineraalidega, eeterkeha taimede ja loomadega, siis astraalkeha on ainult inimestel ja loomadel. (Steiner 2000, lk 15) Astraalkeha nimetab Steiner ka inimese kosmiliseks liikmeks, mis sünniga siseneb füüsilisse maailma ja lahkub sealt surmaga. (Steiner 2005, lk 56) Erinevalt eeterkehast, mis on oma kujult ligilähedane füüsilise kehaga, on astraalkehal täiesti erinev vorm. Astraalkeha kirjeldab Steiner järgnevalt:

Astraalkeha on liikuvatest, värvilistest, säravatest piltidest koosnev vorm. (...) Inimese puhul kujutab ta pikergust muna, mis sisaldab endas füüsilist ja eeterkeha. Ta ulatub neist mõlemast igas suunas valguspildikujuna väljapoole. (Steiner 2000, lk 15).

Neljas liige on Mina (*Ich*) ehk minakeha (Steiner 2000). Mina nimetab Steiner teistes allikates ka *egoks* ja *monadiks* (Steiner 1905) See on omane vaid inimesel. Tegu on inimese Mina kandjaga. (Steiner 2000, lk 16). Minakeha olemasolu seob Steiner võimalusega tunnetada vaimset maailma ja Jumalat, andes inimesele maistest olenditest kõrgeima positsiooni, nimetades teda maapealse loomingu krooniks. (Steiner 1998, lk 41; 2000, lk 16) Minakeha nimetab Steiner ka hinge varjatud pühamuks, sest Jumal, kes elab inimeses, pääseb sinna kõnelema. (1998, lk 45) See ei tähenda, et inimese puhul oleks tegu Jumalaga, vaid et ta on olemuse poolest jumalikkusega ühesugune. (*Ibid*, lk 46)

Nii nagu astraalkeha ümbritseb eeterkeha ja see omakorda ümbritseb füüsilist keha, paneb Steiner omavahel suhestuma ka minakeha, hinge ja vaimu. Jumalikuga kontakti omav Mina elab hinges, sealt välja kiirates täidab ta kogu hinge ja avaldab hinge kaudu mõju kehale. Minas omakorda asub vaim. (Steiner 1996, lk 31) Seega on hing ühendavaks lüliks inimese vaimu ja tema keha vahel. Vaimu nimetab Steiner ka inimese keskpunktiks (*Ibid*, lk 63). Kogu eelnevat inimese liikmete

nelikjaotust ning selle seotust erinevate maailmade ning inimese hinge ja vaimuga illustreerib joonis 2:

Joonis 2. Inimese kehaline jaotus⁴

Nagu eelpool öeldud, oli Steineri jaoks oluline inimkonna areng, mis saab teoks läbi iga üksikindiviidi arengu. Sellest ideest lähtudes vaid nelja inimolevuse liikmega. Steineri järgi olid neli liiget olemas juba inimkonnal esimesel inkarnatsioonil, kuid läbi kehastumiste toimub areng. (Steiner 2014, lk 23) Selles käsitluses on tunda Steineri hoiakut erinevatesse rahvustesse ja rassidesse - nad ei

⁴ Konkreetne füüsiline keha, sellega vormiliselt sarnanev elujõudu andev eeterkeha ja pikerguse munana füüsilist ja eeterkeha ümbritsev astraalkeha, milles asub hing. Hinges asuvad omakorda minakeha ning vaim. Füüsiline ja eeterkeha omavad kontakti füüsilise maailmaga, astraalkeha omab kontakti astraalmaailmadega ning hing, Mina ja vaim moodustavad ühenduse vaimse maailmaga. Hing on omakorda füüsilise keha jaoks vaimumaailma vahendaja. Inimene läbi oma erinevate liikmete võtab tervikuna osa kolmest maailmast.

ole tema nägemuses võrdsed. Inimkonna areng seisneb inimeste minakehade poolt tehtavas töös kolme madalama liikme kvaliteedi ümberkujundamisel. Esmalt kujundab minakeha ümber astraalkeha, siis eeterkeha ja lõpuks füüsilise keha ja nii muutuvad nad kõrgemaks kolmikuks: astraalkeha muudetakse vaim-iseks (*Geistselbt*), eeterkeha eluvaimuks (*Lebensgeist*) ja füüsiline keha vaiminimeseks (*Geistesmensch*). Steiner tähistas neid ka idamaiste vastetega: *manas*, *buddhi* ja *atma*. (Steiner 1998, 2000). Need muutused kajastuvad inimeste käitumises, välimuses ja inimkultuuris tervikuna. (1998, lk 50-51) Steineri järgi on kõrgema arenguastmega eurooplased oma alamad liikmed juba ümber kujundanud, kuid seda siiski veel ebateadlikult. Selleks, et õppida neid teadlikult ümber kujundama, tuleb tegeleda vaimuteadustega. Kuid tulevikus hakkavad siiski kõik inimesed teadlikult oma olemuse liikmeid ümber kujundama. (Steiner 2014, lk 25)

Vaadates Steineri inimesekontseptsiooni, peab ütlema, et info hulk on tohutult mahukas, tihe ja eklektiline - väga erineva kultuurikontekstiga elemendid on seotud tihedaks tervikuks. Ühe teema alla koondab ta mitmeid alateemasid, mis tervikpildi moodustamisel kaasa mängivad. Juba ainuüksi inimese kehalise struktuuri selgitamisel toob ta sisse teemasid planeet Maa evolutsioonist, taevakehade mõjust, surmajärgsetest seisunditest, karmast, hinge puhastusajast, kõrgematest vaimolenditest, lisaks veel erinevad ajaloo- ja religioonikäsitlused. Samas on kõik omavahelises seoses ja sobituvad süsteemi. Siit tuleneb ka Steineri teooriate lugemisel fookuse kadumise oht. Steiner kasutab alusmõistete märkimiseks erinevaid termineid ja kirjeldusviise. Väikeste varieeruvustega jäävad tekstid sisuliselt samaks, erinevused on pigem vormilised. Kuid usun, et pole liialdatud öelda, et antroposoofilist tausta mitteomavale lugejale mõjub Steiner siiski paljuski hoomamatult. Hoolimata Steineri ebamaistest lähteasetustest, leidub tema õpetuses palju sõlmpunkte tavaega. Töös vaadeldavat sünnipäevalugu võib pidada selle heaks näiteks – loos põimuvad religioossed baasideed ja jutustamise ajalishetkeline raamistik. Kõige kindlapiirilisel kujul kajastuvad Steineri vaated inimese arengule ja kasvatusel sünnipäevalugu kasutatavas waldorfpedagoogikas. Waldorfpedagoogika vaimuteaduslikke alusideid tutvustan järgmises peatükis.

4.3. Lapse areng ja vaimuteadusest lähtuv kasvatus

Steineri kasvatusteooriatest ehk tuntumad on käsitlused erinevatest temperamenditüüpidest, värvide psühholoogilisest mõjust ning pedagoogikas kasutatav liikumiskunst – eurütmia (Steiner 2004). Antud töös esitan ülevaatlikult tema lähenemisest vaid selle osa, mis puudutab inimolevuse liikmete arengulisi etappe ja sellest lähtuvat kasvatust. Pedagoogilisest tegevusest toon välja lugude jutustamisega seonduva.

Steineri järgi on vaja selleks, et tagada lastele nende vajadustest lähtuv haridus, näha tervikpilti inimesest, kui keha, hinge ja vaimu ühtsest tervikust. (1995, lk 134) Sellest tulenevalt peab valima õppetegevusi ja rakendama neid väga kindlatel viisidel. Pedagoogilised tegevused sõltuvad eelkõige lapse erinevate kehade arenguastmetest. Steineri nägemuses tuleks kõneleda inimese kolmest sünnist, sest inimese kolm esimest keha (füüsiline, eeter- ja astraalkeha) ei sünni üheaegselt. Lapse arengu jagab Steiner kehade sündimise järgi kolme etappi. (Steiner 2000)

Füüsilise sünniga sünnib füüsiline keha, aga mitte veel eeter- ja astraalkeha. Viimased kaks on ümbritsetud vastavalt eeter- ja astraalkattest. Kehtib sama analoogia, mis füüsilise keha puhul enne sündi ema ihus – lapse füüsilist keha ümbritseb teine füüsiline kate. Alles hammaste vahetumisel (7. eluaastal) saab eeterkeha vabaks. Astraalkeha vabaneb suguküpsuse saabudes. (Steiner 2000, lk 22). Kuna astraalkeha vabanemisega jõuab ka inimene faasi, kus ta on valmis maailma mõistuslikuks tõlgendamiseks, rõhutab Steiner kuni murdeeani mõistuspärase õpetuse vältimist. Liigne intellektuaalsus mõjub lapse hingelisvaimsele ja füüsilisele arengule pärssivalt. (*Ibid*, lk 24-25)

Esimesel arenguperioodil on mõistust rakendava õpetamisviisi vältimine põhjendatud täpsemalt sellega, et antud etapis peavad lapse füüsilised organid saavutama kindla struktuuri ja kuju. Hiljem toimub vaid kasvamine. Kui suunata keha kujundavad jõud intellektuaalsetele tegevustele, ei saa areng vabalt toimuda. (*Ibid*.) Näiteks Steineri järgi on täheõpe lasteaeda sobimatu: *See kahjustab lapse hinge, ja mitte ainult hinge, vaid ka keha ja selle tervist.* (Steiner 2018a, lk 64). Antud mõte kattub ka intervjuudes mitme waldorfõpetaja öelduga, et kehas

toimetavaid kasvujõudusid ei tohiks pähe suunata, kuna see võtaks kehalt ära täisväärtusliku arengut tagava väe.

Esimesel arenguetapil käsitleb Steiner last kui terviklikku meeleorganit. Ta toob võrdluse silmaga. Sellel arenguperioodil seadistub kogu lapse organism selle järgi, mida ta näeb ja kogeb lähiümbruses. (Steiner 2014, lk 63). Märksõnadeks kasvatuses on õpetaja eeskuju ja lapsepoolne matkimine. Lähiümbruse jäljendamisel omandavad lapse füüsilised organid jääva kuju. (Steiner 2000, lk 25). Kuna laps õpib mitte õpetamise vaid matkimise kaudu, kuuluvad selle arenguetapi juurde nii laulude kui jutustuste puhul eelkõige nende väline mulje, kaunis kõla. Jutustuste eesmärk on eelkõige rõõmu ja lõbusa tuju esilekutsumine, mitte sügavam sisu. Samuti tuleb tähelepanu pöörata õpetaja kõnetoonile, žestidele, sest need jäätavad lapsesse kui matkivasse meeleorganisse sügava jälje. (Steiner 1995; 2000)

Järgmine etapp algab eeterkeha sünniga ja kestab selle väljakujunemise lõpuni. Füüsilises plaanis märgib etapi algust hammaste vahetus. Alates 7. eluaastast tuleb lapse arengule mõju avaldada just kujutluspiltide ning fantaasia suunamisega. (Steiner 2000, lk 31) Kui esimeses arenguetapis olid muinasjutud lihtsalt meelelise elamuse ärgitamiseks, siis nüüd on aeg läbi lugude ja sümbolite esitada lapsele ka sügavamaid tasandeid. (Steiner 2014, lk 71-72) See on aeg, kui jutustuste kaudu saab lapseni tuua elulisi olukordi, looduses toimuvaid suhteid. Samuti puudutada moraaliküsimusi ja inimsuhete põhiprintsiipe, tehes seda lugudega, kus räägitakse autoriteetsetena mõjuvatest isikutest. Ja alati on eelistatud teksti lugemisele suuline jutustus, mis mõjub vahetumalt, jätab sügavama hingelisvaimse mulje. (Steiner 2000, lk 24-36) Loo sisu selgitamiseks ei suutu Steiner ka sel arenguetapil väga toetavalt. Kõige halvemini mõjub lastele selgituste jagamine pärast loo kuulamist. Sest lapsed tahavad lugusid kogeda läbi tunnete. Jutustamisjärgsete igavate selgitustega hävitatakse kõik, mida jutustamisega on püütud saavutada. (Steiner 1995, lk 37-38) Vajadusel võib lastele lugusid eelnevalt selgitada, kirjeldades tegelaste karaktereid, tuues paralleele inimsuhetega. Selgitusse tuleks koondada kõik see, mis aitaks lastel kujundada pilte ja tundeid, et need hakkaksid hiljem loo kuulamisel kaasa kõlama, elavdades kuulatavat veelgi ja tagades suurema elamuse. (*Ibid.*)

Nagu eelnevalt mainitud, selles arenguetapis saab lastega käsitleda ka moraaliküsimusi, esitades neid läbi jutustuste autoriteetsetest isiksustest. Ühe olulise autoriteedina peaks mõjuma ka õpetaja. (Steiner 2014, lk 72) Kuna Steiner on veendunud, et antroposoofia kaudu on taas võimalik hakata uskuma muinasjutte, legende ja müüte, mis väljendavad kõrgemaid tõesid, siis on olulisel kohal õpetaja isiklik usk räägitavasse. (*Ibid.*) Samuti peab õpetaja valdama edastatavat lugu nii hästi, et ta on suuteline suunama kogu tähelepanu ja isikliku väe loo edastamisele. (Steiner 2004, lk 65) Selline kasvatusprotsess toetab lapse terviklikku arengut ja viib välja viimase arenguperioodini, mil murdeikka jõudmisega on sündinud ka astraalkeha. Alles siis jõuab kätte aeg, mil inimene hakkab hingejõuna kasutama mõistust – analüütilist, abstraktset mõtlemist, eesmärgiga eelnevalt kogemuse ja tunnetuse kaudu mällu talletatud mõistusega analüüsida. (Steiner 2000, lk 40)

Kõik eelnev näitab, kuidas Steineri kasvatusteooria toetub arusaamale inimese erinevast kehalisest olemusest. Arvestamata arenguliste etappide põhiprintsiipe võib kahjustada tervikuna lapse hingelis-vaimset ja füüsilist arengut. Matkimine, eeskujud, kujutluspildi loomine, fantaasia ja autoriteet on märksõnadeks, mis kujundavad lapse arengut kahel väga olulisel arenguetapil. Lugude jutustamine on lapse arengus määrava tähtsusega. Lugude sisuline tähendus omab mõju pärast hammaste vahetust, lasteaiaaeg on lugude ülesandeks pakkuda eelkõige helget emotsiooni. See kattub ka paljude intervjuudes esinenud vastustega, kus oluliseks peeti lugudest saadavat tunnet ja kujutluspildi loomist. Selliseid seisukohti jagasid nii kristliku kui waldorflasteaia õpetajaid. Samuti on kattuvused Steineri ja õpetajate arusaamades lugude mitte selgitamise osas ning suhtumises räägitavasse – rääkida saab sellest, millesse usutakse.

Samas on Steineri lähenemine lugude jutustamisele paljuski sarnane mitmete teiste lapse usulis-moraalset arengut käsitlevate teooriatega. Paljudest näidetest ehk tuntumad on James W. Fowler'i intuiitiv-projektiivne usulise mõtlemise aste, milles kujutus ja fantaasia on segatud reaalsusega (Fowler, Streib, Keller 2004) või Ronald Goldman'i käsitus intellektuaalse õpetamise vältimisest, sest laps suhestub eluga läbi oma tunnete ja kujutluse (Goldman 1974). Konkreetse meetodina saab välja tuua Jerome W Berryman'i loodud Godly Play, kus lapse spirituaalseks arenguks on vaja jätta lugudesse imestusmoment ja salapära. (Hyde 2010) Lugude

kui narratiivsete õppemeetodite käsitlestes jääb silma taotlus luua kujutluspilte, pakkuda eeskujusid, vahendada üldinimlikke tundeid ja kogemusi. Loo sõnum peitub jutustuses eneses ja peab jätma piisavalt ruumi kuulaja tõlgendustele. Liigne seletamine ja loo mõtte väljatoomine võib rikkuda muljed. (Schihalejev 2012, lk 25-35) Hea lugu ei moraliseeri (Pruuki 2002, lk 5) ja avab end ise (Valk, Schihalejev 2008, lk 201). Selleks, et lugu saaks kuulajate omaks, peab jutustaja ise loo sees olema, see tähendab, et lugu peab olema jutustajale tähtis, teda ennast puudutama. (Pruuki 2002) Seega on Steineriga sarnased tõekspidamised intellektuaalsuse ja moraliseerimise vältimisest, loo kuulamisel saadavast tunde kogemusest, kujutluspildist ja jutustaja veendumusest – usust loosse esindatud ka mitmetes teistes käsitlestes. Kui paljud lähtuvad õpetajad otseselt Steinerist, palju teistest teooriatest või enda kogemusest, jääb siinkohal lahtiseks.

5. Rudolf Steineri elemendid sünnipäevaloo kontekstis

Viimases peatükis vaatlen, milliseid tähendusi annab Rudolf Steiner sünnipäevalugudes kasutatud sümbolitele. Samuti toon välja kokkupuutepunktid ja erinevused Steineri käsitluste ning sünnipäevaloo tekstide ja õpetajate tõlgenduste vahel. Steineri tekstid on algselt esitatud loengu vormis. Ise nimetas end selgeltnägijaks, kellel on ligipääs *Akasha* kroonikatele (Steiner 1959). Seega on tegu usulise tekstiga. Vajadusel kasutan teksti edastamisel tsitaate, et võimalikult vahetult välja tuua temapoolseid sümbolite tõlgendusi.

5.1. Sünnieelne maailm

Sünnipäevalugudes on sünnieelset paika nimetatud taevaks, taevariigiks, hingedemaaks, ühes loos ka surnuteriigiks. Steiner annab sellele maailmale nimeks: vaimumaailm, taevas, *devachan* (Steiner 1906a, 1906b, 1909, 1912b) ja roosiristlikus määratluses elementaarmaailm (Steiner 2014). See pole Steineri jaoks hingederiik või -maailm, kuna hingedemaailm eksisteerib astraalsel tasandil, üks aste enne vaimumaailma, vahetult pärast surma (Steiner 1906b).

Rääkides vaimumaailmast ehk *devachanist* kasutab Steiner nähtuste nimetamiseks erinevaid mõisteid ja kirjeldusstiili. Vaimumaailmas toimuv on kirjeldatud väga protsessikeskselt ja seal pole eraldi välja toodud nimeliselt inimest suunavaid vaimolendeid. Selles paigas elavad maise maailma asjade vaimsed ürgkujud. Maisesse maailma peegelduvad nende varjud. Vaimumaailma tasandid ehk regioonid või valdkonnad pole üksteisest lahus, vaid läbistavad teineteist. Alamad regioonid vastavad füüsilise maailma olekutele – maa, vesi, õhk. Kõrgemate regioonide olemused/vaimolendid valitsevad alamate tasandite ürgkujusid, mõjutades nende koostööd, korrastades alamaid ürgpilte. Sündiv inimene liigub neis järkjärgult edasi, eesmärgiga jõuda lõpuks viimasele tasandile, kõigi kolme (füüsilise, hinge- ja vaimumaa) piirile, kolme maailma saladuse lahendamiseni. (Steiner 1996, lk 75-84) Seega eksisteerib Steineri vaimumaailmas olendite ja ürgkujude vahel hierarhia ja vastastikune sõltuvust.

Palju kasutab Steiner eludevahelisest maailmast rääkides teosoofiast ülevõetud mõistet *devachan*. Steiner on selgitanud ka ise, et *devachan* on sanskriti termin pikale ajaperioodile inimese surma ja taassünni vahel. Pärast surma õpib astraalmaailmas ehk hingemaailmas hing kõigepealt kehaga seotud instinkte. Pärast seda läheb hing pikaks ajaks *devachani*, mis jääb kahe inkarnatsiooni vahele. (Steiner 1906b)

Steiner seob *devachani* kristliku maailmapildiga ja kirjeldab seda kui taevariigi ja paradiisi võrdkuju:

Kui inimene on elanud oma elu tagasi kuni lapsepõlveni, ehk ta on maha jätnud kolm laipa, on saavutanud oleku, millele piiblis viidatakse saladuslike sõnadega: “kui te ei muutu laste sarnasteks, ei pääse te taevariiki”. Devachan, vaimne maailm on taevariik kristlikus mõttes. (Steiner 2014, lk 33)

Sarnaselt vaimumaailma ja maise maailma võrdluses eksisteerivad ka *devachanis* erinevad liigendused. See on samavõrd mitmekesine, nii nagu füüsilises maailmas on kindlakujulised kontinendid, neid ümbritsev veemass, õhk ja lisaks neile veel peenemaid olekuid. (*Ibid.*)

Devachani kirjeldused on võrreldes vaimumaailma kirjeldustega rikkalikumad ja detailsemad:

Nii leiame devachanis neli ala, mille vastandpiltideks füüsilisel tasandil on maa, vesi, õhk ja tuli: kontinentaalala kui devachani tahke maakoos – loomulikult vaimses mõttes; meie veega kaetud aladele vastav mereala; voogavate kirkude jm õhuala, kus võib leida nii ilusat kui tormist; ning kõike täitev algkujude maailm. Et uueks eluks endale uut jõudu koguda, peab hing enne läbi elama kõike seda, mida füüsilisse maailma tagasipöörduvad olevused selles hiljem tahteimpulsside ja algupäraste ideedena realiseerivad. (Ibid, lk 35)

Mitmetes sünnipäevalugudes räägitakse sarnaselt sünni ootava inimese liikumisest läbi erinevate taevaruumide, leidub ka maisele loodusele sarnaseid kirjeldusi, kus nimetatakse aasasid ja veesilmasid. Sünnipäevalugudes kirjeldatakse seal viibija tegevust tihti tööna: *hing on virk kuu ja tähtede talus*. See kattub Steineri vahendatuga, mille järgi vaimumaailmas peab inimene liikuma läbi erinevate tasandite, et lahendada maailmade saladusi ja koguda uut jõudu, tegutsemisimpulssi uueks eluks.

Veel kasutab Steiner erinevatest maailmadest rääkides nimetust kuningriigid. Maal asub looduse kuningriik, mille osadeks on mineraalide, taimede, loomade ja inimeste kuningriigid. Toetudes esoteerilisele kristlusele, nimetab Steiner inimesega seotud kolme kõrgemat kuningriiki. Inimesele vahetu kõrgem kuningriik on inglite oma, teine kuulub kõrgematele inglitele ehk peainglitele, tulevaimude ja kolmas on algjõudude kuningriik, mida nimetatakse ka isiksusevaimude kuningriigiks. (Steiner 1908).

Kuninglike sümboliteid (kroonid, keebid, troon) kasutatakse ka sünnipäevaringides. Rollimänguga sünnipäevaringides jagatakse osalistele nende rolle sümboliseerivad kroonid, vahel istub sünnipäevalaps oma troonile (kangaga kaetud tool). Antud töö raames vaadeldud ringides pole kuningriigi kontseptsiooni sõnaliselt rõhutatud. Aga olen lugenud mujalt pärit sünnipäevaringi kirjeldust, kus sünnipäevalaps ja tema parim sõber on kuningas ja kuninganna (Natale, 2011)

Vaimne maailm ehk *devachan* ümbritseb maist maailma ja omab maaga ühepoolset kontakti. Inimesed maises olekus vaimumaailma tajuda ei suuda, kuna nende astraalkeha, millel on võimekus olla kontaktis vaimumaailmaga, on inimese eluajal hõivatud teiste ülesannetega – uneajal harmoonia taastamine kehas. (Steiner 1906c) Ka kõigis sünnipäevalugudes on vaimumaailmal kontakt maise maailmaga. Kirjeldatakse, kuidas hing vaatab alla maapeale ja valib endale vanemad. Kunagi ei mainita vanemate teadlikku kontakti lapsega. Vanemate ootus on väljendatud tegevuse kujul – ettevalmistused lapse sünniks.

5.2. Sünni ootav inimene

Sünnipäevalugudes antakse sünni ootavale inimesele nimeks *lapsuke, hingeke, väike ingel, taevalaps, väikene olevus*. Steiner määratleb sündivat inimest ühena vaimudest (Steiner 2014, lk 60). Samas on hing ja vaim Steineril kohati kattuvad mõisted, näiteks *devachani* kirjeldustes räägib ta inimese hinge suundumisest *devachani*. (Steiner 1906b) See on ka arusaadav, sest Steineri käsitluses on hingekeha tuumaks vaim (vt ptk 4.2).

Steiner ei nimeta sündi ootavat inimest lapsukeseks, taevalapsukeseks. Need on lasteaia konteksti tehtud kohandused. Samuti ei kuulu ta inglite hulka. Inglite kolm hierarhiat, üheksat liiki vaimolenditega, asuvad inimesest kõrgemal. (Steiner 1908; 1924) Kuigi sünnipäevaloos, kus inimest nimetati ingliks, oli ta kõrval suur ingel, kes suunas ja abistas väiksemat ingliti ehk siis inimest. Sellest saab välja lugeda inimesele kui ühele vaimolendile suunatud kõrgemate jõudude mõju.

Steiner kasutab mitmetes allikates inimese kohta nimetus olevus (*wesen*). Olevus on tema mõiste kõigi eksisteerivate vaimolendite kohta. Samuti on olevused inimkeha erinevad liikmed (eeter, astraalkeha) (Steiner 1996). Sarnaselt on ühes sünnipäevaloos jutustatud väikestest olevustest taevariigis.

5.3. Otsesed abistajad

Olendid, kellel on sünnipäevalugudes hinge abistav roll on kaitseingel, suur ingel, Jumal - Valguse Valitseja. Kõige enam on kasutatud kaitseinglit.

Kaitseingel

Steineri järgi on surmajärgses elus inimesel läbiv kontakt erinevate inglitega. Inimene läheb surma ja uue sünni vahelises elus edasi, tõuseb kõrgemate hierarhiate maailma: inglite, peainglite, arhaide maailmas ühineb nendega ja elab nende riikides, nagu ta maises maailmas elas mineraalide, taimede ja loomariikide seas. (Steiner 1921b)

Steineri kinnitab läbivalt oma tekstides isikliku kaitseingli olemasolu (Steiner 1908; 1912b; 1917; 1924). Kaitseinglil üheks oluliseks ülesandeks on inimese reinkarnatsiooni suunamine, ingel juhib teda kehastumisest kehastumiseni, et inimene saaks oma missiooni maa peal tõeliselt täita (Steiner 1908).

Kaitseingel on inimese kaitsjaks ka maises elus. Ta on inimesest kõrgem olend, kes kaitseb oma hoolealuse astraalseid tasandeid ohtude eest:

Selleks, et astraalkeha ei hävitataks madalamate jõudude poolt, kontrollivad seda kõrgemad olendid. Olendid, kelle ülesandeks on juhtida astraalkeha osa, mida inimene ei kontrolli. Nendeks on üks aste kõrgemad

olendid kui ta ise. Nad on Inglid ehk Videviku Vaimud. Tegelikult valvab üks selline Vaim iga inimese üle ja sellel Vaimul on võim inimese astraalkeha üle. Seetõttu pole kaitseinglitest rääkimine mitte lapsik idee, vaid sügav tarkus. Neil kaitseinglitel on suur kohustus. (Ibid.)

Steineri kirjeldustes leidub mitmeid teosoofilistes kirjutistes kasutatud vaimolendeid. Näiteks *Lipika* ehk *Maharajase*-nimelise vaimolendi, kes on seotud inimese saatuse (karma) loomisega ja samuti juhendab taaskehastumist. Steiner:

Kõrgemad olendid, Lipikad juhatavad tärkava elu valitud vanemate juurde; Maharajad moodustavad eeterkeha, et see vastaks astraalvormile ja vanemate panusele füüsilisse kehasse. (Steiner 1906a)

Sünnipäevaloos on olulisel kohal taevast ja maist maailma lahutav piir ning hingekeese hüvastijätt ingluga ja suikumine unne. Steineril on surma - ja eludevahelist piiril lahutav olendiks Lävevalvur (*Der Hüter der Schwelle*). Steiner nimetab teda ka surmaingliks (Steiner 1912a)

Nii nagu kaitseinglil on roll inimese maises elus, on ka Lävevalvuriga võimalik inimesel kohtuda maises elus, kui ta on pühendanud enda salateadustesse. Seda nimetab Steiner üleemeeliseks kohtumiseks. Steineri järgi valvab Lävevalvur üleemeelise maailma künnist, kuna inimesele ei tohi lubada enne, kui ta selleks vajalikud võimed omandanud on, sissevaadet üleemeelisse maailma. (Steiner 2015, lk 135-136)

Suurt Lävevalvurit on Steiner kirjeldanud kui ülevat valguskuju, kelle ilu on raske inimkeele sõnadega kirjeldada ja kes eraldab, valvab üleemeelise maailma kõrgemat ja madalamat osa. Steineri sõnutsi ütleb Lävevalvur nii: *(..) kõrgemate alade värava ees seisan ma nagu "tulise mõõgaga keerub paradiisi väravas"*. (Ibid, lk 140)

Sünnipäevalugudes on kaitseinglil järgmised ülesanded: anda märku, kui sündimiseks on õige aeg; hoolitseda sündiva inimese taevaste riiete eest, mis jäävad ootama tema tagasipöördumist; juhatada sündiv inimene alla maisesse maailma; panna ta unustama taevast elu, s.t. suigutada ta sügavasse unne, et ta unustaks kõik, mis juhtus vaimumaailmas ning kaitsta teda maises elus.

Siit järeldub, et kaitseingli ülesanne kaitsta inimese astraalkeha ja valvata tema järele ja Lävevalvuri ülesanded luua piir vaimse ja füüsilise maailma ja inimese teadlikkuse vahel on sünnipäevaloos ühendatud ühe tegelaskuju alla.

Jumal

Jumala tegelaskuju kasutatakse sünnipäevalugudes harvem. Ühes loos on nimetatud määravaks otsustajaks Valguse Valitsejat. Eeldan, et Valguse Valitseja on antud sünnipäevaloos Jumala võrdkuju. Valguskujudeks, valgusolenditeks nimetab Steiner mitmeid kõrgemate hierarhiate esindajaid, kes pole seotud pimeduse ja langusega ning juhivad inimese arengut (Steiner 1917). Kõrgematest vaimolenditest rääkides, neist, kes on kõige lähemal Jumalale endale, kasutab Steiner enda sõnutsi lääne kristliku esoteerika väljendit, et nad *peesitavad Jumala palge valguses*. (Steiner, 1909)

Kuna Steineri jaoks on kogu maailmakäsitus kõrgema eesmärgi nimel erinevatest olenditest mõjutatud protsess, ei esine tema tekstides ainuvõimast Jumalakuju. Nendes sünnipäevaloo variantides, kus on nimetatud Jumalat, on Jumal see, kes otsustab, millal on aeg laskuda maale. Steineri kirjeldustes sõltub inimese sündimine aga tema enda vaimumaailmas ja eelnevalt elatud eludes tehtud tööst – enese loomisest, vaimumaailma läbikogemisest.

Steiner arutleb Jumala kõikvõimsuse ja kõigeteadmise üle nõnda:

Kui Jumal oleks kõikvõimas, siis kõik see, mis juhtub, oleks tehtud tema poolt. Inimlik vabadus oleks siis võimatu. Jumala kõikvõimsus välistaks inimese vabaduse! Kui inimene võib vabalt tegutseda, siis Jumal kahtlemata pole kõikvõimas (...). Ei ole Jumala kõikehõlmav omadus ei kõige teadmine ega kõikvõimsus, vaid armastus. Omadus, mille puhul pole suurenemine enam võimalik. Jumal on täis armastust, on puhas armastus, mitte kõrgeim tarkus ega kõrgeim võim. (...). (Steiner 1991, lk 9)

Rääkides inimese ja Jumala vahelisest suhtest, kinnitab Steiner, et alati on vahendajateks inglid. Jumala juurde ilma inglite, peainglite abita ei pääse. Mitte kunagi ei toimu suhtlus vahetult inimese ja Jumala vahel. See on pettekujutelm ja soovnägemus, kui inimesed püüavad leida otseteed Jumala juurde. (Steiner 1916).

Tegelikult see, mida inimesed Jumalaks peavad ja Jumalana kogevad, on kõigest nende enda kaitseingel. (Steiner 1919) Antud arusaama on jaganud ka mitmed õpetajad, nähes lugudes kaitseinglit kui vahendajat inimese ja Jumala vahel. Erinevalt Steinerist käsitlevad mitmed õpetajad Jumalat kõikvõimsana (vt ptk 3.2).

5.4. Suhted sünnieelses maailmas

Sünnipäevalugudes on olulisel kohal taevane sõprus ja lisaks otsestele abistajatele on hingel tihti olemas ka taevased sõbrad. Vahel on nimetatud neid üldistatult. Lugudes, kus sõbrad nimeliselt välja tuuakse, esinevad nad: inglite, hingede, kuu-, päikeselapse ja tähelastena. Neid saab pidada taevakehade võrdkujudeks.

Ka Steiner on rääkinud taevakehade mõjust sündivale inimesele (vt ptk 5.8). On ka lugusid kus lisanduvad õhu, äikese ja teiste ilmastikunähtuste lapsed. Tavaliselt on selle taga õpetaja soov luua juurde rolle ja kaasata kogu rühma. Eriti iseloomustab see waldorfõpetajate sünnipäevaringe.

Steineri jaoks on vaimumaailmas eksisteerivad sõprussuhted olulisel kohal ja ulatuvad maisesse ellu ja sealt omakorda jälle vaimumaailma.

Peame aru saama, et mitte ainult siin, füüsilisel Maal, pole olemas inimeste kooselu, ühisust, vaid ka seal, kõrgemates maailmades. Täpselt samamoodi, kui inimeste töö vaimses regioonis ulatub alla füüsilisse maailma, ulatuvad kõik siin all seipitsetud suhted inimeste vahel, kõik nende seosed ja vahekorrad üles vaimumaa alale. (Steiner 2014, lk 45)

Siinkohal leiab kinnitust teiste hingekeste mainimine sünnipäevalugudes. Hinged, kes on sündidevahelisel ajal omavahel tugevalt seotud, jätkavad suhtlust ka maisel pinnal.

Hingesugulusest tekib sõprus, kokkukuuluvus, see kestab edasi devachanis. Ja sellest arenevad sotsiaalsed seosed järgmise elu tarvis. Nii töötame siin hingeseoseid sõlmides devachani kuju kallal. Me kõik oleme seda teinud, kui oleme loonud inimestega armastussidemeid. Neil ei ole tähendust mitte üksnes Maa peal, vaid nende kaudu kujundame seoseid ka devachanis. Ütleks, et see, mis toimub siin tänu armastusele, sõprusele, sügavale teineteisemõistmisele, on ehituskivid, millest ehitatakse tempel üleval, vaimses regioonis. Nende jaoks, keda see veendumus täidab, on ülendav tunne teada, et kui siin juba kahe hinge vahel seoseid luuakse, on see igavese kujunemise alus. (Ibid, lk 46)

Sünnipäevalugudes saab pidada taevaste suhete sümboliks ka maalapse tegelaskuju, kes on küll hingekeese maine sõber, kuid keda hingeke vahel juba taevast märkab ja hiljem temaga maal head suhted loob (vt ptk 3.2) Nendes loo variantides võib näha seost Steineri käsitlusega inimsuhetest ja hingedevahelistest kokkulepetest, mida sõlmitakse juba vaimses maailmas.

Eraldi toob Steiner välja ema ja lapse vahelise, erinevaid maiseid eksistentse ületava sideme. Sünnipäevaloos on harva mainitud ka ema aimdust, et keegi on tulemas. Samuti on lugude mitmetes variatsioonides öeldud, et kui hingeke oma tulevase vanemaid taevases maailmas märkas, tundusid nad talle tuttavana.

Steineri jaoks on ema ja lapse suhe kõige sügavam ja kindlam suhe maa peal. Kui see on arenenud nõnda, et ema ja laps õpivad sarnaselt mõtlema ja tundma, tekib side, mis ulatub vaimumaailma.

Võib tekkida küsimus, kas nende vahel on selline suhe, mis jääb kestma. Jah, on - ja see on palju sügavam, palju kindlam, kui mistahes muu suhe, mida on võimalik luua Maa peal! (..) See, mis siin vastastikusel mõistmises ja sügavas armastuses avaneb, läheb ka edasi, ulatudes vaimuala regioonidesse isegi sel juhul, kui üks sureb teisest varem ning mahajääja on surnust teatud aja näiliselt eraldatud. Pärast seda ajalõiku on siin tekkinud side sama elav ja sügav; ollakse teineteisega koos, vaid kõik animaalsed, puht loodusinstinktid tuleb enne maha raputada. Siin maal kahe olevuse vahel tekkivat hingetunnet, hingemõtet seal üleval siinsed tõkked ei pärsi. (Ibid, lk 46)

5.5. Tegevused sünnieelses elus

Töö ja uudishimu

Sünnipäevalugudes kirjeldatakse elu vaimses maailmas tihti kui usinat töötamist. Töötegemisest erinevatel vaimumaailm tasanditel, eesmärgiga valmistada ette uut maist elu, oli juttu peatükis 5.1. Lisaks on sünnipäevalugudes tähtsal kohal sündiva inimese huvi ja uudishimu maise maailma vastu. Ta uudistab läbi müüriprao või pilveserva maal toimuvat ja temas tekib soov üha rohkem maisest elust teada saada. Ilmselt Steiner sellise kirjeldusega ei nõustuks. Nimelt kinnitab ta, et uudishimu ja

huvi elu vastu maal sünnieelsel ajal puudub. Eesmärk on valmistuda uueks sünniks ja kujundada eelmiste elude põhjal oma karmat, mitte tunda ootusärevust ja uudishimu.

(..) inimesel on enne maisesse ellu astumist väga vähe huvi välismaailma vastu; seda enam tunneb ta huvi selle vastu, mida võiks nimetada tema vaimseks sisemuseks. Surma ja uue sünni vahelises elus omatakse peaaegu eranditult huvi oma vaimse sisemuse vastu. Eelmiste elude elamuste põhjal kujundatakse seal karmat. Ja seda kujundatakse vastavalt vaimsele siseelule. Selline huvi on väga kaugel ühest maisest omadusest, nimelt teadmishimust, mille ühekülgset väljaarendust võib nimetada ka uudishimuks. Teadmishimu ja uudishimu, tung välise elu tunnetamiseks – seda ei ole vaimses maailmas enne sündi, enne laskumist maa peale, seda koguni ei tunta. Seepärast on lapselgi seda esialgu väga vähe. Enne maa peale tulekut elatakse tegelikult välismaailmas, kuid kogu see maailm on sisemine. Ei ole sellist erinevust välise sisemise ja välise vahel nagu maa peal, seetõttu ei olda välise suhtes uudishimulik. (Steiner 2018a, lk 61).

Mäng ja õnnetunne

Sünnipäevalugudes kirjeldatakse taevast õnnetunnet ja rõõmu, mis on lastele arusaadavaks tehtud läbi mängu taevaste sõpradega. Ka Steiner räägib heaolutundest ja ülimest õnnest sünnieelses elus. Steineri järgi on *devachanist* kadunud kõik, mis rahuldust ei paku. Inimene tajub seda lõpmatu õndsusena. Inimest muidu piiravatest madalamatest liikmetest (eeter, astraalkeha) vabanemine, tõkete langemine, takistavate ahelate kadumine kannab endas seda õnnistavat tunnet. *Devachan* on paik, kus on elu avaral, rikkalikul ja takistamatul moel, mida inimene pole kunagi varem tundma õppinud maal. (Steiner 2014, lk 47)

5.6. Sünnipaiga ja vanemate valimine

Tihti räägitakse sünnipäevalugudes sellest, kuidas sünni ootav inimene jälgib maapealset elu, inimeste toimetusi ja imetleb loodust. Vahel jutustatakse ka sellest, et tal tekib eriline side kindla paiga ja rahvaga.

Steiner näeb selles olukorras rahvavaimude ehk peainglite mõjusid. Rahvaid ja rasse tervikuna juhivad peainglid. (Steiner 1908) Sama mõtet täpsustab ta nõnda:

(..) kui inimene laskub alla uueks sünniks, katavad rahva vaimudega sarnasel astmel asuvad vaimsed olevused inimese uue eeterkehaga. (..) (Steiner 2014, lk 47)

Steiner seob nii vanemate kui sünnipaiga valimise inimese astraal ja eeterkeha mõjutustega. Astraalkeha juhib inimest ema poole, eeterkeha konkreetse perekonna ning rahva juurde, inimese neljas olemuse liige *mina – isa juurde*. Sünnipaiga ja kindla vanematepaari leidmist kirjeldab ta nõnda:

Oma omadustest lähtuvalt katab inimene end astraalse kehaga. Astraalkehas leiduva tõttu tõmmatakse teda teatud olevuste juurde Maal. Eeterkeha põhjustab aga tõmme laiemas mõttes rahva ja perekonna juurde, kuhu inimene uuesti sünnib. Selle järgi kuidas ta on välja kujundanud oma astraalkeha, tõmmatakse teda ema poole. (..) Eeterkeha juhib rahva ja perekonna poole, astraalkeha ema poole. Inimese olemuslik neljas liige MINA – isa juurde. Selle järgi joondub kogu see moodustis, mis tahab uueks kehastuseks alla laskuda. (..) Sünni ootav inimene otsib kindlat, sobivat vanematepaari. Oluline on mõlema vanema sobivus. Võib juhtuda, et astraalkeha tõmmatakse ühe ema juurde. Mina ei soovi aga vastavat isa. Sel juhul jätkab ta oma rännakut, kuni leiab sobiva vanematepaari. (Ibid.)

Kõigis lugudes esineb alati vanematepaari lapse sünnieelse ootuse kirjeldus. Kirjalikes variantides on see alati esitatud läbi traditsiooniliste tegevuste (puu ja käsitöö). Siit tuleneb kaasaegsest eluolustikust lähtuv küsimuskoht, kas jätkata traditsiooniliste kirjeldustega, kui inimesed enam valdavalt selliseid tegevusi ei harrasta. Samuti küsimus erinevate peremudelite ja üksikvanemate kohta. Olenevalt jutustajast leidub lapsest lähtuvaid variatsioone, näiteks jutustatakse ainult ema ootusest või tuuakse kirjeldustesse tänapäevased tegevused. On ka rangelt algversiooni järgivaid õpetajaid, kelle jaoks puu- ja käsitöö on ootuse sümbolid. Samuti on hinge valiku sümboliks sündida mõlema vanema juurde üheskoos ootavad ema ja isa. Võib eeldada, et kuna Steineril on eeter ja astraalkehade mõju üks tähtsamaid põhieeldusi inimese maises eksistentsis ja vanemate valikul, siis vanemate esitlemine paarina on vaimuteaduslikust vaatest lähtuvalt olulisel kohal.

5.7. Sünnieelse maailma piiritähis

Sünnipäevalugudes on enim jutustatud vikerkaarest kui maist ja taevast maailma lahutavast piiritähisest. Veel on sünonüümselt nimetatud vikerkaart kui taevavärvat, lisaks sellele taevatreppi. Taevatrepp viitab ülevalt alla tulekule,

teatavas mõttes laskumisele. Laskumist vaimumaailmast maisesse eksistentsi kirjeldab ka Steiner oma mitmetes loengutes. (Steiner 1921; 2014; 2018)

Steiner on rääkinud oma loengutes ka maist elu ja kõrgemaid regioone eraldavast surmaväravast. Samuti kasutab ta harvem ka sünnivärava mõistet. Need on piiritähised, mis toovad kaasa inimteadvuse teisenemise. (Steiner 1921b)

Vikerkaar ja vikerkaare värvid on Steinerile olulised sümbolid. Steiner tõstab esile Goethe värviteooria, kus värve ei saa põhjendada vaid füüsikalistel alustel, need on seotud inimese individuaalse taju ja psüühikaga. Steiner kritiseerib tugevalt Newtoni värviõpetust, milles Steineri sõnusti on võimalik olla veendunud vaid siis, kui teadmised vaimse maailma kohta puuduvad. (Steiner 1924)

Vikerkaart seob Steiner erinevate vaimolendite hierarhiatega ning nende ilmumise tagajärjel tekkinud soojust, valgust, õhu ning veega. Vikerkaares on tegevad elementaarolevused (inglid), kes värvist värvi liiguvad Aegade jooksul kaduma läinud – vaimne element. Soojuste taga peituvad esimese hierarhia olevused, valguse ja õhu (mis ühtlasi on valguse vari), taga teise hierarhia olevused ja kogu maailmapaistuse värvilise sära taga kolmanda hierarhia olevused. Seega on värvid välja võlunud kolmanda hierarhia olevused – inglid, peainglid ning arhaid. (*Ibid.*) Steiner ei nimeta vikerkaart piiritähisena, vaid võrdluses inimese sõltuvusest teda ümbritseva kosmosega.

Inimolemuse füüsiline keha on sõltuvuses kosmosest. Füüsilises kehas toimuvad jõud mõjutavad kosmosest. Nägija tajub seda umbes nii nagu vikerkaare olemust. Vikerkaare tekkimiseks peab olema päikesevalguse, vihmapiilvede ja muu kindel konstellatsioon. Kui vihmapiilvede ja päikesevalguse konstellatsioon on vastav, ei saa vikerkaart ära kaotada. Nii siis on vikerkaar teatavat laadi tagajärg, nähtus, mis pannakse kokku väljastpoolt. Nii on ka füüsiline keha teatud laadi nähtus. Füüsilist keha kooshoidvaid jõudusid tuleb otsida kogu ülejäänud ümbritsevast maailmast. (Steiner 2014, lk 18)

Sellest tulenevalt saab vikerkaart pidada inimese füüsilisele kehale mõjuvate kõrgemate jõudude sümboliks. Samas on vikerkaar ja selle värvid Steineri jaoks ka otsene Jumala sümbol. Seda kirjeldab ta looduses esineva värvispektri segamise ning inimese ihuvärvi võrdluses.

Kui vaatame looduses värve, näeme kõiki spektri värve, mille ühes otsas on punane teises violetne kõigi varjunditega. Kui me neid segame teatud viisil,

muutuksid need ihuvärviks (inkarnaat) – inimesest lähtuvaks värviks. Seega loodust vaadates vaatame teatavas mõttes Jumala sümboliks oleva vikerkaare laialivalgunud värve. (..) Inimeses on põimunud kõik värvid. Kui vaadelda surnukeha, siis sellel puudub täielikult elujõud. Inimene viiakse jälle vikerkaarde, Jumala loominguusse. (Steiner 1921)

5.8. Muutused sündiva inimesega

Muutusi sündiva hinge olekus märgivad sünnipäevalugudes taevakehadelt saadud kingitused, mis jäävad heliseva muinasjutuna inimese hinge, taevaste riiete või tiibade hoiule andmine ning suikumine sügavasse unne – taevase elu unustamine.

Taevakehade mõju

Mitmetes sünnipäevalugudes mainitakse, et minnes maale möödub hing tähtedest, päikesest ja kuust. Vahel on ka öeldud, et taevakehad andsid hingele kingitusi.

Möödumist taevakehadest ning nende mõju maise eksistentsi kujunemisel kirjeldab Steiner kui sündimisel kaasa saadud sodiaagimõjutusi:

Teel alla kogub sündiv inimene kõigepealt taevalaotuses fikseeritud tähtede mõjutusi, mis on kujutatud sodiaagimärkides, edasi laskudes võtab ta endaga kaasa mõjutusi liikuvatelt planeetidelt. (Steiner 1921c)

Nagu mainitud, siis ühes sünnipäevaloo kirjalikus variandis öeldakse, et sündiv laps saab päikeselt, tähtedelt ja kuult kaasa kingituseks heliseva muinasjutu. Siin võib paralleeli tuua Steineri poolt kirjeldatud kosmilise muusikaga, mis ei sarnane kuidagi maise muusikaga ja mille kuulmiseks puuduvad meil vaimsed organid. Need ebamaised helid on võetud kaasa vaimsest maailmast ja jäävad inimesse tema enese teadmata kõlana.

Võimalik, et meil õnnestub asjakohase meditatsiooni kaudu tungida mälu-piltidesse, kõrvale jätta see, mis eraldab meid sisemiselt meie eeterlikust ja füüsilisest kehast; kui vaatame siis eeterkehasse ja füüsilisse keha nii, et me tajume seda, mis tavaliselt jääb teadvuse läve alla, siis kuuleme midagi, mis kõlab nendes kehaes. Ja mis kõlab, on sfääride muusika kaja, mille inimene neelas surma ja uue sünni vahel, kui ta põgenes jumalikust vaimsest maailmast sellesse, mis talle on antud vanemate ja esivanemate füüsilise pärimise kaudu. (Steiner 1921a)

Taevased riided

Mitmetes sünnipäevaringides räägitakse sünnieelsest maailmast lahkumisel taevaste riide hoiule andmisest. On sünnipäevaringe, kus mängitakse läbi olukord, kuidas sündiv laps jätab taevased riided (kuldse keebi) taevaste sõprade hoolde ja riietab end maiste riietega. Sünnipäevalugudes mainitakse, et taevased riided jäävad ootele, ajaks mil inimene taas tagasi pöördub. Õpetajad on tõlgendanud seda kui märki seisundilisest muutusest või millestki kallist loobumisest (vt ptk 3.2)

Steiner on korduvalt rääkinud inimolendi riietumisest füüsilisse, eeter ja astraalainesse:

(..) vaatame surma ja kujutame pilti inimesest, kes on füüsilises maailmas rietatud teatud tüüpi ainega. Seejärel siseneb ta astraal- ja devachani maailma alati erineva rõivastusega Kõikides maailmades on ta rietatud erineva riiega. (Steiner 1905)

Eelnevale toetudes saab tuua paralleeli sünnipäevaloo ja Steineri ideedega. Inimene siseneb korduvalt erinevatesse maailmadesse, jättes maha eelmise maailma riided.

Sama mõtte annab edasi järgnev kirjeldus:

Peame olema teadlikud, et inimesed arenevad surma ja sündimise vahel pikka aega ning selle arengu ajal jõuavad nad punkti, kus nad teatavas mõttes surevad vaimse maailma jaoks. Nad jõuavad punktini, kus tingimused vaimses maailmas on sellised, et nad ei saa seal enam elada, ilma et nad asuksid mõnda teise eksistentsi vormi. Inimesed saavad selle teise eksistentsivormi siis, kui nad riieuvad füüsiliste ja eeterlike kehadega. (..) (Steiner 1919)

Uneseisund

Laskumisel maale ja piiritähise ületamisel on mitmetes lugudes koht, kus hing suigub sügavasse unne. Ta võib seda teha taevase tee lõpus väsimusest või inglipuudutuse tagajärjel. Steineri järgi viibitakse taevases maailmas alati kõrges teadlikkuses. Kuna taevase sissepääsu juures on lahkunud kõik madalamad

olemusliikmed, ärkavad astraalmeele organid täiel määral ja inimene elab seal kõrges teadlikkuses. Steiner kritiseerib teosoofilistest tekstides esitletud arusaama, et inimene magab taevases maailmas. Inimene on teadvel tegelemaks iseendaga ja jätkamaks maal alustatud suhteid. (1906c)

Steineri käsitluses viibib aga inimene maises olekus enamjaolt vaimse maailma tajumise mõttes uneseisundis. Hetked, mil ollakse võimelised vaimset maailma tajuma, on une ajal, kuid sealt saadud infot pole võimalik teadlikult maisesse ellu kanda. (1921b)

Seega saab eeldada, et seos sünnipäevaloos taevasest ärkvel olekust unne suikumisega on otsene. Samuti saab kokkupuutepunkti leida sünnipäevalugudes esineva unne suikumisega ingli puudutuse läbi. Sest konkreetne ingel, Lävevalvur, kannab hoolt inimese teadvusseisundi muutumise eest (vt ptk 5.3)

Lapse uinuv olek kajastub teataval määral ka waldorfõpetajate pedagoogilistes printsiipides. Aga sel puhul tuuakse välja pigem lapse uinuv intellekt: *peakene magab veel. (Teeli)* Nagu käesolevast järeldada võib, siis lisaks lapse teadvuse erinevatele etappidele, käsitleb Steiner uinuvat olekut ka kui vaimumaailmast lahus olemist, vaimumaailma teadlikku mittetunnetamist inimese maise eksistentsi vältel.

5.9. Maine sünd: eluküünal, sünniküünal

Kui sünnipäevaloos jõutakse hetkeni, mil inimene sünnib maisesse maailma, st vaimuteadusliku lähenemise järgi sünnib tema füüsiline keha, ühes veel uinuva vaimuga (vt ptk 5.10), süüdatakse küünal. Küünalt nimetatakse loo kontekstis kas eluküünal või sünniküünal, maailmaküünal.

Inimese elu, kui põlev küünal on laialt levinud võrdlus. Steiner kirjeldab küünlaleegi ja sulava küünlavaha sümbolit kui surmajõudude mõju inimese kehale, mis võimaldab tekkida mina-teadvusel.

Kõikjal õpitakse tundma keha tendentsi laiali pudeneda, liigenduda maa elementidesse; õpitakse tundma keha tahet laguneda. (..) Ülemeeleline pilk näeb füüsilist keha tema hävimises niisuguse põleva küünla võrdpildina.

Keha ilmneb talle kahaneva vahana ja mõni näeb isegi leeki. Teatakse, mis toimub kehas olevaga seeläbi, et kehas on pidev tendents hävida. Nii nagu küünla puhul ilmub vaha hävimisel leek, nii tekib inimesel surmajõududest see, mida tavaelus nimetatakse mina-teadvuseks. Seda mina poleks võimalik kunagi läbi elada, kui ei kantaks oma kehas surma. (..) (Steiner 2001, lk 26)

Sellest tulenevalt on Steineri sünniküünla võrdpildi sümbolid üldplaanis pisut teistsuguses seoses. Kui levinud võrdluses sümboliseerib küünlaleek süttinud elutuld, mis kahandab põledes küünalt – elu. Siis Steinerile on küünlaleek ise tagajärg, olemist algatavad jõud on küünlas endas. Leek ei ole mitte süttinud või süüdatud elu, sest elu on katkematu ja teisenev protsess, vaid miski, mis tekib (küünlas peituvate) surmajõudude tagajärjel.

5.10. Lapse areng maal

Sünnipäevaloo viimases osas kirjeldatakse sündinud lapse kasvamist ja tegemisi maal elatud eluaastate lõikes. Esimese eluaasta puhul kirjeldatakse eelkõige füüsilist arengut. See on ka loomulik, sest füüsiline areng on sellel etapil kõige intensiivsem ja annab ainek kirjeldusteks.

Edasi minnakse vastavalt õpetajate eelistustele – kas individuaalselt, lähtuvalt sünnipäevalapsest, või üldiselt, kasutades vahel mõnda salmi või laulukest. Arusaadavalt ei tooda loosse sotsiaalse eluga seonduvaid raskuspunkte ja eripärasid, probleeme kohanemisel. Steineril vaade lapse käitumisele võib pidada tavapärasest erinevaks, isegi ootamatuks.

Nimelt määratleb Steiner sündinud last kui vaimu, kellel on väga raske harjuda enda füüsilise kehaga. Mida tugevam on vaim, seda rahutum on laps, mida nõrgem vaim, seda tasasem, sest füüsiline keha talitseb teda rohkem. Samuti on võimalik vaimuteaduslikus plaanis tajuda lapses sünnieelse aja mõjutusi, sest maisesse olemisse laskunud vaim avaldab vastupanu ja mõjutab lapse käitumist. (Steiner 2018a, lk 57)

Steineri nägemuses lapse käitumise jälgimine väga kõnekas. Eelkõige häiriv käitumine - kisa ja jonn on vaimuteaduslikust vaatepunktist suisa kütkestavad. Steiner kirjeldab olukorda järgnevalt:

Sellele, kes on pühendunud vaimsetesse salateadustesse, pole tegelikult midagi kütkestavamast, kui vaadelda last. Last vaadeldes õpitakse tundma mitte maad, vaid taevast. (...) Kuulekate laste puhul on enamasti tegu sellega, et keha on neile raske. (...) Vaim ei suuda keha õigesti vastu võtta. Need lapsed on vaiksed, nad ei karju, istuvad palju, ei hulla. Vaim on neis loid, sest keha osutab vastupanu. (...) Lastes, kes pole nii paid, kes korralikult hullavad, lärmavad, kellega nähakse vaeva – nendes liigutab end vaim, muidugi saamatult, sest ta on äsja taevast maale ümber paigutatud, aga ta siiski liigutab end. (...) Mõnikord võib lapse metsik kisa tunduda tõepoolest tohutult kütkestav sel lihtsal põhjusel, et seeläbi kogetakse, millise martüüriumi teeb vaim esialgu läbi, kui ta tuleb alla lapse kehasse. (Steiner 2018a, lk 58)

Kuna laps suikus vaimuilmast tulles sügavasse unne, siis tema hingeline ja vaimne olemus magavad veel. (Steiner 2018b, lk 133). Seega ei ole laps enda käitumisest ise teadlik. Sellise uneleva oleku tagajana toob Steiner sisse Lävevalvuri kaitsva kuju (vt ptk 5.3).

Steiner arutleb antud teemal järgnevalt:

Laps peab tulema maailma, millesse ta sageli üldsegi ei sobi. Oleks suur traagika, kui ta peaks seda tegema teadlikult. (...) Laps vaid ei tea sellest midagi, ja see on hea. Lävevalvur hoiab teda, et ta sellest midagi teada ei saaks (Ibid, lk 60)

Kui koondada sünnipäevalugude sümbolid, ning võrrelda neid Steineri vahendatuga, siis ühisosa on suur. Eriti märgatav on see sünnipäevalugude algtekstides ja Steineri õpetustes. Mõlema puhul on esindatud erinevatest osadest koosnev sünnieelne maailm. Sünnipäevalugudes on seda nimetatud taevaks, taevariigiks, hingedemaaks. Steiner annab sellele enamjaolt nimeks vaimumaailm või *devachan*. Steiner nimetab sealseid osi maailmatasanditeks, regioonideks, sünnipäevaloos on need lihtsustatult taevaruumid. Tasandeid kirjeldatakse läbi looduspiltide. Kattuvad on ka taevase maailma tasandite läbimine, seal tehtav töö ja valitsev õnnetunne.

Inimene pole selles maailmas kunagi üks, suheldakse erinevate olenditega, teiste hingede ja inglitega. Ühine on ka kaitseingli käsitus. Ingel on kõrgem olend, kelle ülesanneteks on juhtida sündiva inimese teekonda ja kaitsta teda maises elus ning

tagada ta uinuv teadvusseisund maal. Ühtselt olulisel koha on sümbolina vikerkaar. Sünnipäevalugudes küll pigem piiritähise või ühenduslülina, Steineril vaimolendite ilmnemise ja inimese ning Jumala vahelise seotuse märgina. Samuti on esindatud taevakehad. Lugudes on taevakehad kas kaaslased või lihtsalt objektid, millest maale laskudes mõõdutakse. Steiner täpsustab seda, kui fikseeritud taevakehade mõju inimese maisele elule. Mõnes sünnipäevaloos on räägitud ka kuu, päikese ja tähtede poolt kaasa antavast helist – helisevast muinasjutust, mis annab inimesele jõudu maapealses elus. Paralleeli saab tuua Steineri sfääride muusikaga, mis jääb inimesse tema teadmata kõlana.

Otseseks kattuvuseks on ka taevased riided, mis jäävad sünnipäevaloos taevasse ootama ehk märk tagasipöördumisest. Steiner kinnitab riietumist erinevatesse ainelistesse vormidesse, näiteks maal olles on nendeks eeter- ja astraalkeha. Paralleeli saab tõmmata ühes sünnipäevaloo algvariandis öeldud mõttega, et vanemaid taevast märgates tundusid nad lapsele tuttavatena. Siin on võimalik näha seost vanemate ja lapse elust ellu kulgeva suhtega. Sarnasus on ka lugudes mainitud hinge uinumiseega.

Samas tuleb arvestada, et Steiner kombineerib oma maailmakäsitluses paljuski üldiseid kristlikke (taevas, maa, inglid, pöördumine taevasesse) ja idausunditest teosofia poolt üle võetud motiive (reinkarnatsioon, erinevad maailmatasandid, eeter-astraalkeha). Paljud sümbolitest on muutunud üldkasutatavateks ning ei pruugi seostuda antroposoofilise taustaga. Näiteks taevaseid riideid saab käsitleda, jättes kõrvale eeter ja astraalkehad, lihtsalt kui hinge erinevat olekut taevases maailmas. Päikest, kuud ja tähti lihtsalt kui kaunist olustikukirjeldust hinge taevast viibimisest, und aga sündiva lapse ebateadlikkusena.

Samas on Steineri käsitlus vaimumaailmast väga terviklik ja erinevad elemendid on omavahel tugevalt seotud. Seega on võimalik sünnipäevaloo antroposoofilist tausta avada sümbolite omavaheliste mõjude ja esinemissageduse kaudu. Steineri nägemuses on kesksel kohal inimese pidev, täiustuv areng, sellest tulenevalt antroposoofiliste elementide omavahelise seotud liini moodustavad järgmised sümbolid: erinevad taevased tasandid (taevaruumid) ja neid mööda edasi liikumine, sündiva inimese tehtav töö järgmiseks eluks, taevast edasi kestvad suhted ja nende

jätkumine maal, taevaste riiete hoiule jätmine ja riietumine uutega, vanematega elust ellu kanduv kontakt, uneseisund ehk kõigi inimeste unelev olek vaimumaailmaga suhestumisel, ingli roll uneseisundi esile kutsumisel, taevakehade mõju sündivale inimesele.

Leidub ka erinevusi sünnipäevalugude ja Steineri poolt räägitud vahel. Mõistena on selleks hingedemaa. Steineri jaoks eksisteerib see astraalsel tasandil, aste enne vaimumaailma. Samuti on inimene eelkõige vaim, mitte hing. Kuigi ka Steiner ise on kasutanud hinge nimetust vaimumaailmas. Sisulises plaanis eristub veel sünnipäevalugudes mainitud hinge uudishimu. Steineri järgi ei ole seal uudishimu, sest inimesel pole huvi välise maailma vastu, ta tegeleb seal vaid iseendaga.

Erinevus on ka lugudes, kus on otsustajana nimetatud Jumalat. Steineri nägemuses pole Jumal kunagi kõikvõimas ja kõiketeadev. See võtaks ära inimliku vabaduse. Samuti on sünnipäevalugudes Jumal ja kaitseingel need, kes viivad täide hinge soovi minna maale. Steiner näeb maale minekus paratamatust, mitte hinge vaba soovi. Maale minemine saab toimuma, kui inimene on arenenud sünni ja surma vahel punkti, kus tingimused vaimses maailmas on sellised, et ta ei saa seal enam viibida, kui on loodud tulevane eeter ja astraalkeha, mis teda kindla vanematapaari poole tõmbab.

Peale konkreetse loo, võib erinevusi leida ka sünnipäevalooga kaudsemalt seotud sümbolites, mis otseselt tekstis ei avaldu. Näiteks sünniküünla ja sündinud lapse käitumise puhul. Kuna Steiner kinnitab reinkarnatsiooni, ei süti sünniküünal maale tulekuga. Küünal on surmajõude kandva füüsilise keha võrdpildiks. Leegina põleb seal surmajõudude poolt tekitatud minateadvus.

Omalaadne ja üldlevinud vaadetest eristuv on ka Steineri arusaam lapse käitumisest. Raevukat ja jonnakat käitumist näeb ta mitte probleemina vaid kütkestava ilminguna - tugeva vaimu kehastumise märgina.

Kõiki eeltoodud erinevusi võib pidada väga loomulikuks. Sünnipäevaloo sümbolite puhul peab arvestama, et tegu on lihtsustatud ja lastele kohandatud looga. Vastasel juhul ei täidaks see sihtgrupile suunatud muinasjutu ülesannet. Kõiki antroposoofilisi motiive oleks võimatu peensusteni õiges vormis esitleda.

Kokkuvõte

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli kirjeldada waldorfpedagoogikas kasutatava sünnipäevaloo sümboleid ja sümbolite tõlgendusi erineva usulise taustaga lasteaiaõpetajate lugudes ning saadud materjali võrrelda Rudolf Steineri õpetustes esinevate tähendustega. Eesmärgi täitmiseks otsisin vastust kolmele uurimisküsimusele:

1. Millised on Eestis levinud waldorfpedagoogilise taustaga sünnipäevaloo struktuuri ja sümbolite variatsioonid?
2. Millised on sünnipäevalugudes esinevate sümbolite interpretatsioonid erineva usulise taustaga õpetajate hulgas kolme waldorfmetoodikat kasutava lasteaia näitel?
3. Kuidas on lugudes kasutatud sümbolid seotud Rudolf Steineri õpetusega?

Struktuuri ja sümboli analüüsi teostasin kirjaliku pärimuse ja vaatluse käigus kogutud erinevate lugude põhjal. Andmeanalüüsist selgus, et variatsioonid lugude struktuuris ja sümbolites on pigem vähesed. Sünnipäevalugudel on alati oma kindel ülesehitus ja tegevuspaikade järgnevus. Lood algavad muinasjuttudele omaste algusvormelitega. Lugudes kombineeritakse küll erinevaid sümboleid, aga sümbolid on sisuliselt samatähenduslikud. Kõigi lugude kesksed sümboliteks on kaitseingel, piiritähis (vikerkaar, taevaväravad) ning vanemate ootust väljendavad esemed (valmis sätitud pisikesed riided) ja tegevused. Veel kaks sageli esinevat motiivi on uneseisund ja taevased riided. Tugevamate waldorfmõtjutustega lood on pikemate ja detailsemate kirjeldustega ning seal kasutatakse tihti taevakehi. Struktuurilt saab eristada pikema ootusajaga lugusid, milles esinevad tegevuste kordused. Lisaks on lugusid, milles on tugevam seotus sünnieelse ja sünnijärgse maailma vahel (vanemad tunduvad hingele tuttavatena, mainitakse sünnieelsesesse maailma tagasipöördumist jms).

Erineva usulise taustaga õpetajate sümbolite tõlgendusi analüüsides jõudsin järeldusele, et usuline veendumus on looga suhestumise aluseks. Õpetajad, kes nimetasid end usukaugemateks, suhtusid loosse pigem kui tööülesandesse. Töölase suhtega õpetajad ei teinud muudatusi loo vormis. Kristliku lasteaia

õpetajate hulgas tõi isiklik tasand kaasa sümbolite kohandamise enda vaadetele vastavaks. Antroposoofilise veendumusega õpetajad jäid kindlaks loo algsele vormile. Kõige enam ilmnisid erinevad arusaamad vanemate ootusaja sümbolite kirjeldamisel. Esindatud oli traditsiooniline ootus – läbi naiselike ja mehelike ootust väljendavate tegevuste ning konkreetsest perekonnast lähtuv kirjeldus. Teine tundlik, erinevaid arvamusi põhjustav küsimus oli tänapäevaste erinevate peremudelite ja loo traditsioonilise sümbolpildi – kindla vanematepaari kasutamine. Taas võis täheldada, et nii mõnigi waldorfpedagoogilise taustaga õpetaja jäi kindlaks algsele vormile, rõhutades selle sümboolsust. Mitmed õpetajad aga kohandasid lugu vastavalt olukorrale.

Kristliku lasteaia õpetajad omistasid loole tihti antroposoofilise alatoon. Sageli püüti loost välja jätta antroposoofilistena mõjuvaid sümboleid (isikustatud taevakehad). Waldorfõpetajad kasutasid eranditult oma lugudes isikustatud taevakehi, kuid nende antroposoofilist päritolu nad vastustes esile ei toonud.

Waldorfpedagoogilise taustaga õpetajad nägid loos ka taassünniidee motiivi ja mõnel neist oli sellega isiklik kogemus. Mitmed kristlikud õpetajad taassünni motiivile tähelepanu ei pööranud või tõlgendasid seda teisiti. Õpetajate vastustest ilmnis ka sage ettevaatlik hoiak usuliste sümbolite kasutamisel. Seda kas isiklike ebaseeldivate kogemuste tõttu või pedagoogilistel kaalutlustel. Kõik õpetajad olid ühiselt arvamusel, et muinasjutte ei maksa kommenteerida. Loo mõistmine toimub aja jooksul.

Konkreetsete sümbolite interpretatsioonidest selgus, et sünnieelse elu kirjeldused olid kõigil õpetajatel pigem lakoonilised, vähedetailsed. Seda põhjendati eelkõige teadmatus ja austusega taevase maailma ees. Waldorfõpetajad keskendusid rohkem loo rituaalsele läbiviimisele. Valdav osa õpetajatest suhestusid looga väga isiklikul pinnal. Lugu tekitas emotsioone, kujutluspilte. Mitmete sümbolitega oli õpetajatel ka isiklik kontakt või kogemus. Kaitseingli kujund oli kõigis lugudes kesksel kohal ja tekitas äratundmist ka usukaugemates õpetajates. Lisaks konkreetsetele sümbolitele, millega loodi isiklikum side (kaitseingel, vikerkaar), esinesid loos sümboolid, mida kasutati tihti, kuid hilisemates arutlustes neil pikemalt ei peatunud (taevased riided, uneseisund). Eraldi ilmnisid õpetajate vastustest

sümbololukorrad ehk loo osad, millele anti sõnumit kandev tähendus (vanemate ootus, hinge ootus) ja uued sümbolid, mida loo algtekstides pole (looduskirjeldused üheksa ootuskuu lõikes).

Materjali sünnipäevaloo antroposoofilise tausta täpsustamiseks kogusin veebis olevast Steineri arhiivist ja raamatutena avaldatud loengumaterjalidest. Tulemusena saab välja tuua, et ühisosa Steineri õpetuste ja sünnipäevalugude koondsümbolite vahel on suur. Antroposoofiliste sümbolite seotud liini moodustavad järgmised elemendid ja sümbolid: sünnieelne maailm ja sündiva inimese sealsed ettevalmistused (tehtav töö), kaitseingel, teised kõrgemad olendid (Jumal, Valguse Valitseja), taevakehad ja taevakehade mõju (kuu, päikese, tähtede kingitused), sündi ootava inimese erinevad olemuslikud vormid (taevased riided), maailmatasandeid lahutav piiritähis (taevaväravad, vikerkaar), uneseisund ja reinkarnatsioon. Nii Steineri nägemuses kui ka mitmetes sünnipäevalugudes koosneb sünnieelne maailm erinevatest osadest. Steiner nimetab neid maailmatasanditeks, regioonideks, sünnipäevaloos on need taevaruumid. Mõlemal puhul on kirjeldatud sünnieelses elus valitsevat rahulolu ja õnnetunnet. Samuti on esindatud kaitseingel, kelle ülesanneteks on juhatada sündiv inimene alla maisesse maailma; panna ta unustama taevast elu, s.t. suigutada sügavasse unne, kaitsta teda maises elus. Otseseks ühisosaks saab pidada ka taevaseid riideid, mis sünnipäevaloos jäävad taevasse ootama ehk on märk tagasipöördumisest. Steiner kinnitab riietumist erinevatesse ainelistesse vormidesse, näiteks maal olles on nendeks eeter- ja astraalkeha. Mitmetes sünnipäevalugudes saab Steineri ideedele sarnaselt välja lugeda taassünniideed. Samuti on nii lugudes kui ka Steineri õpetustes esindatud taevakehad. Lugudes on taevakehad kas kaaslased või lihtsalt objektid, millest maale laskudes möödutakse. Steiner täpsustab seda kui taevakehade mõju inimese maisele elule. Mõnes sünnipäevaloos on räägitud ka kuu, päikese ja tähtede poolt kaasa antavast helist – helisevast muinasjutust, mis annab inimesele jõudu maapealses elus. Märkatav ühisosa Steineri õpetustega on sünnipäevalugudes unne suikumine maisesse eksistentsi naasmisel, mis vahel leiab aset inglil puudutuse läbi.

Steineri ja sünnipäevalugudes räägitu vahel ilmneseid ka mõned erinevused elementide ja sümbolite tähendustes. Üheks selliseks on vikerkaar.

Sünnipäevalugudes on vikerkaar piiritähis või ühenduslülili maa ja taeva vahel, Steineril aga vaimolendite ilmlemise ja inimese ning Jumala vahelise seotuse märk. Mõisteline erinevus on hingedemaa. Steineri jaoks eksisteerib see astraalsel tasandil, aste enne vaimumailma. Sisulises plaanis eristub veel sünnipäevalugudes mainitud hinge uudishimu. Steineri järgi ei eksisteeri sünnieelses maailmas uudishimu, sest inimesel pole huvi välise maailma vastu, ta tegeleb vaid iseendaga. Erinevus on ka lugudes, kus on otsustajana nimetatud Jumalat. Steineri nägemuses pole Jumal kunagi kõikvõimas ja kõiketeadev.

Eelnevat arvesse võttes võin kinnitada, et töös püstitatud eesmärk on täidetud ja uurimusküsimustest lähtuvalt on kirjeldatud sünnipäevaloo struktuur ja sümbolid ning erineva usulise taustaga õpetajate tõlgendused ja leitud ühisosa ja erinevused Steineri käsitlestega.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Altnurme, Lea. 2013. Uus vaimsus – mis see on? *Mitut usku Eesti III. Valik usundiloolisi uurimusi: uue vaimsuse eri*. Uibo, Marko (Toim.) Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 18–36.

Dahlin, Bo 2017. *Rudolf Steiner – The Relevance of Waldorf Education*. Gibbs, Paul (Ed.). Switzerland, Springer International Publishing

Fowler, James W.; Streib, Heinz; Keller, Barbara. 2004. *Manual for faith development research*. Atlanta (Ga.), Center for Research in Faith and Moral Development, Candler School of Theology, Emory University.

Friedlaender, Diane; Beckham, Kyle; Zheng, Xinhua; Darling-Hammond, Linda. 2015. *Growing a Waldorf-Inspired Approach in a Public School District*. Stanford, Stanford Center for Opportunity Policy in Education.

Given, Lisa M. 2008. *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research*. Los Angeles, Sage Publications.

Goldman, Ronald. 1974. *Readiness for religion: a basis for developmental religious education*. New York, Seabury Press.

Goldshmidt, Gilad. 2017. Waldorf Education as Spiritual Education. *Religion & Education*, 44:3, pp. 346–363.

Heelas, Paul. 2003 [1996]. *New Age Movement: The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*. Oxford, Blackwell Publishing.

Henry, Mary. 1992. School rituals as educational contexts: symbolizing the world, others and self in Waldorf and college prep schools. *Qualitative Studies in Education*, 5:4, pp. 295–309.

Hiielaid, Silja. 2007. *Waldorfpedagoogika lapsed*. Tallinn, Tallinna Pedagoogiline Seminar.

- Hsieh, Hsiu-Fang; Shannon Sarah E. 2005. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*, 15:9, pp. 1277–1288.
- Hyde, Brendan. 2010. Godly Play Nourishing Children's Spirituality: A Case Study. *Religious Education*, 105:5, pp. 504–518.
- Indlo, Piret. 2015. *Rudolf Steineri meeleõpetuse rakendamise waldorflasteaias*. Tallinn, Tallinna Ülikool.
- Kapferer, Judith. 1981. Socialization and the Symbolic Order of the School. *Anthropology & Education Quarterly*, 12:4, pp. 258–274.
- Kügelgen, von Helmut. 2004. The Sistine Madonna – A Symbol of the Eternal Spirituality in People. *Working with the Angels: The Young Child and the Spiritual World*. Howard, Susan (Ed.). North America, Waldorf Early Childhood Association.
- Laxen, Ulla. 2002. *Laul mis leidis sõnad: Mängu kaudu sisemise vabaduseni*. Tallinn, Kirjastus Ilo.
- Leijenhorst, Cees. 2006. Anthroposophy. *Dictionary of Gnosis and Western Esotericism*. Hanegraaff, Wouter.J. (Ed.). Netherlands, Koninklijke Brill, pp. 82–89.
- Loodus-Timmi, Sirje. 2013. *Alternatiivpedagoogilised õppevahendid ja nende kasutamine Põlvamaa lasteaedades*. Tallinn, Tallinna Ülikool.
- Maloney, Carmel. 2000. The Role of Ritual in Preschool Settings. *Early Childhood Education Journal*, 27:3, pp. 143–150.
- Metsalu, Triin. 2013. *Lapsevanemate põhjused waldorflasteaia eelistamiseks*. Viljandi waldorflasteaia näitel. Viljandi, Tartu Ülikool.
- Natale, Christine. 2011. Waldorf Kindergarten Birthdays. *The Wonder of Childhood*. <http://thewonderofchildhood.com/2011/07/waldorf-kindergarten-birthdays/> 22.11.2019.
- Nelke, Anne. 2014. *Õpetaja personaalse ja professionaalse identiteedi kooskõla ja töörahulolu ühe Eesti waldorfkooli õpetajate näitel*. Tartu, Tartu Ülikool.

- Nicol, Janni. 2007. *Bringing the Steiner Waldorf Approach to your Early Years Practice*. New York, Routledge.
- Oberman, Ida. 1997. *Waldorf History: Case Study of Institutional Memory*. Stanford, Stanford University.
- Oidjärv, Merilin. 2019. *Lastevanemate teadmised waldorfpedagoogikast ning waldorflasteaia eelistamine oma lapsele*. Tallinn, Tallinna Ülikool.
- Piibar, Anneli. 2017. *Waldorflasteaia õpetajate õpikogemused erialaste oskuste omandamisel*. Tartu, Tartu Ülikool.
- Pruuki, Heli. 2005. *Jutustan sinule loo*. Tallinn, EELK Laste- ja Noorsootöö Ühendus.
- Rabi, Siiri. 2017. *Õpetajate ja lastevanemate arusaamad steinerpedagoogikast ning valmisolek selle rakendamiseks*. Tallinn, Tallinna Ülikool.
- Raie, Olvi. 2016. *Uurimus waldorfkooli identiteedist ühe Eesti vanima waldorfkooli näitel*. Tartu, Tartu Ülikool.
- Rubin, Herbert J.; Rubin, Irene S. 2012. *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data. Third Edition*. Los Angeles; London; New Delhi; Singapore; Washington DC, SAGE Publications.
- Rudolf Steiner Archive & e. Lib. 2004. *Glossary of Indian-Theosophical Terms*. https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA093a/English/RSP1982/FndEso_glossary.html;mark=318,3,10#WN_mark 25.11.2019.
- Saldana, Johnny. 2011. *Fundamentals of qualitative research*. New York, Oxford University Press.
- Schihalejev, Olga. 2012. Narratiivid väärtuskasvatuse teenistuses. *Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses – miks ja kuidas?* Jung, Nelli; Parder, Mari-Liisa; Lille-Heinsar, Laura; Lõuk, Kristi; Tina, Mari-Liis (Toim.) Tartu, Eesti Keele Sihtasutus, lk 25–35.

- Scully, Patricia; Howell, Jacqueline. 2008. Using Rituals and Traditions to Create Classroom Community for Children, Teachers, and Parents. *Early Childhood Education Journal*, Springer, 36:3, pp. 261–266.
- Steiner, Rudolf. 1991. *Armastus ja selle tähendus maailmas*. Tallinn, Eesti Antroposoofilise Seltsi kirjastus.
- Steiner, Rudolf. 1995. *The Spirit of the Waldorf School: Lectures Surrounding the Founding of the First Waldorf School Stuttgart – 1919; An Essay from The Social Future February 1920*. Hudson, Anthroposophic Press.
- Steiner, Rudolf. 1996. *Sissejuhatus üleemeelisse maailmatunnetusse ja inimese määratlusse*. Tallinn, Eesti Antroposoofilise Seltsi kirjastus.
- Steiner, Rudolf. 1998. *Salateadus üldjoontes*. Tallinn, Eesti Antroposoofilise Seltsi kirjastusgrupp.
- Steiner, Rudolf. 2000. *Lapse kasvatamine vaimuteadlikust vaatekohast*. Tallinn, Eesti Antroposoofilise Seltsi kirjastus.
- Steiner, Rudolf. 2001. *Surmast ja inimhinge surematuse tähendusest*. Tallinn, Eesti Antroposoofilise Seltsi kirjastus.
- Steiner, Rudolf. 2004. *The Spiritual Ground of Education: Lectures presented in Oxford, England August 16–29, 1922*. Great Barrington, Anthroposophic Press.
- Steiner, Rudolf. 2005. *Kõrgema tunnetuse astmed: Kõrgema tunnetuse astmed; Kosmoloogia, religioon ja filosoofia; Hingeelust*. Tallinn, PreMark.
- Steiner, Rudolf. 2014. *Roosiristlik teosoofia*. Tallinn, PreMark.
- Steiner, Rudolf. 2015. *Kõrgema tunnetuse saavutamine*. Tallinn, PreMark.
- Steiner, Rudolf. 2018a. *Lapse kasvatamine*. Tallinn, PreMark.
- Steiner, Rudolf. 2018b. *Üldine inimeseõpetus kui pedagoogika alus*. Tallinn, PreMark.
- Steiner, Rudolf. 1905. *Foundations of Esotericism LECTURE XXII*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.

<https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA093a/English/RSP1982/19051024p01.html>
06.12.2019.

Steiner, Rudolf. 1906a. *At the Gates of Spiritual Science: Lecture V: Human Tasks in the Higher Worlds*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.
<https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA095/English/RSPAP1986/19060826p01.html>
06.12.2019.

Steiner, Rudolf. 1906b. *Esoteric Cosmology: Lecture XI: The Devachan World (Heaven)*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.
<https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA094/English/SGP1978/19060607p01.html>
06.12.2019.

Steiner, Rudolf. 1906c. *At the Gates of Spiritual Science: Lecture IV: Devachan*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.
<https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA095/English/RSPAP1986/19060825p01.html>
06.12.2019.

Steiner, Rudolf. 1908. *Universe, Earth and Man: The Kingdoms of Nature. Group-egos. The Centre of Man. The Kingdoms of Higher Spiritual Beings*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.
<https://wn.rsarchive.org/Lectures/Places/Stuttgart/19080806p01.html> 22.11.2019.

Steiner, Rudolf. 1909. *The Spiritual Hierarchies: LECTURE V*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.
<https://wn.rsarchive.org/search=mode?query=light+of+god&mode=context>
06.12.2019.

Steiner, Rudolf. 1912a. *The Threshold of the Spiritual World. Threshold/Spiritual World: VIII: Concerning the Guardian of the Threshold*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. https://wn.rsarchive.org/Books/GA017/English/GPP1922/GA017_c08.html
06.12.2019.

Steiner, Rudolf. 1912b. *The Spiritual Beings in the Heavenly Bodies and in the Kingdom of Nature: Lecture*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.
https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA136/English/SBC1981/SpiBei_index.html
05.12.2019.

Steiner, Rudolf. 1914. *Anthroposophy and Christianity*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/GA/GA0155/19140713a01.html> 04.19.2019.

Steiner, Rudolf. 1917. *Fall of the Spirits of Darkness* *Fall/Darkness: Lecture 12: The Spirits of Light and the Spirits of Darkness*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA177/English/RSP1993/19171026p01.html> 27.11.2019.

Steiner, Rudolf. 1919a. *The Foundations of Human Experience: Lecture I*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. https://www.rsarchive.org/Download/Foundations_of_Human_Experience-Rudolf_Steiner-293.pdf 27.11.2019.

Steiner, Rudolf. 1919b. *The Inexpressible Name, Spirits of Space and Time*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/GA/GA0296/19190817p01.html> 26.11.2019.

Steiner, Rudolf. 1921a. *The Alphabet: An Expression Of The Mystery Of Man*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/GA/GA0209/19211218p01.html> 25.11.2019

Steiner, Rudolf. 1921b. *Cosmic Forces in Man : THE SOUL LIFE OF MAN*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA209/English/APC1948/19211127p01.html> 22.11.2019.

Steiner Rudolf. 1921c. *Cosmosopy: Lecture II*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA207/English/AP1985/19210924p02.html> 22.11.2019.

Steiner, Rudolf. 1921d. *Fruits of Anthroposophy: Lecture 8*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA078/English/RSP1986/19210906p01.html> 22.11.2019.

Steiner, Rudolf. 1924. *Colour: Part Three: The Hierarchies and the Nature of the Rainbow*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.

<https://wn.rsarchive.org/Lectures/Dates/19240104v01.html> 23.11.2019.

Steiner, Rudolf 1928. *Anthroposophical Movement: Vol V*. Rudolf Steiner Archive & e.Lib. <https://wn.rsarchive.org/GA/GA0172/19161126p01.html> 25.11.2019.

Steiner, Rudolf 1959. *Cosmic Memory Prehistory of Earth and Man*, Rudolf Steiner Publications, Inc. Rudolf Steiner Archive & e.Lib.

https://wn.rsarchive.org/Books/GA011/English/RSPI1959/GA011_c02.html 25.11.2019.

Stehlik, Thomas. 2019. *Waldorf Schools and the History of Steiner Education An International View of 100 Years*. Palgrave Studies in Alternative Education.

Säde, Eget. 2013. *Alternatiivpedagoogika võtete kasutamine Tartumaa lasteaedades*. Tallinn, Tallinna Ülikool.

Tagel, Kärt. 2013. *Waldorflasteaed, selle pedagoogilised põhimõtted ja väärtused*. Tallinn, Tallinna Ülikool.

Uhrmacher, Bruce. 1995. Uncommon Schooling: A Historical Look at Rudolf Steiner, Anthroposophy and Waldorf Education. *Curriculum Inquiry*, 25:4, pp. 381–406.

Valk, Pille; Schihalejev, Olga. 2008. Lugudest ja nende loomisest. *Töid religioonipedagoogikast I*. Valk, Pille (Koost.) Tartu, Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 181–202.

Vilisaar, Maris. 2013. *Waldorflasteaedade lastevanemate arvamused ja hoiakud*. Tallinn, Tallinna Ülikool.

Anthroposophical background of Waldorf pedagogical birthday story and interpretations of the story among kindergarten teachers

Summary

The aim of this paper is to give an overview of the symbols and structure of the birthday story used in Waldorf pedagogy: describe the interpretations of symbols in the stories of kindergarten teachers from different religious backgrounds; to compare the interpretations of symbols with the meanings in Rudolf Steiner's philosophy. To achieve these goals, the following research questions were raised:

What are the variations in the structure and symbols of different birthday stories?

Which are the interpretations of birthday story symbols among teachers from different religious backgrounds?

What kind of meaning was given to the symbols of the birthday stories by Rudolf Steiner?

This study is a qualitative phenomenological research. In the study the following sources have been analyzed: transcripts of interviews and observations, texts of stories collected from teachers and Rudolf Steiner's archive and lecture materials. I started collecting data with observation and a semi-structured interview with kindergarten teachers. I interviewed 14 teachers from 3 kindergartens. 10 teachers were from a Christian kindergarten where Waldorf methodology is used among other methodologies, and 4 teachers were from kindergartens where only Waldorf methodology is used. In addition, I collected the texts of birthday stories used by teachers. The interviews and texts of birthday stories have been analyzed using a content analysis method. Steiner's philosophy has been analyzed by a summative content analysis method.

This paper consists of five chapters. In the first chapter, I describe the informants, the methods of data collection and analysis as well as the process of carrying out the research in more detail.

In the second chapter, I give an overview of the structure and symbols of different

birthday stories.

In the third chapter, I focus on the content analysis of the transcribed interviews, and the themes and sub-themes stemming from the analysis. I describe teachers' interpretations of symbols and their relation with the birthday story.

In the fourth chapter, I explain Rudolf Steiner's concept of spiritual science, approach to man, and the spiritual approach to a child's development.

In the fifth chapter, I observe the meanings given by Rudolf Steiner to the symbols used in birthday stories. I bring out the similarities and differences between Steiner's philosophy and the texts and interpretations of the birthday story.

The results of the analysis of the stories showed that the variations in the structure and symbols of the stories are minimal. Birthday stories always have a definite structure and sequence of activities. The stories combine different symbols, but the symbols have essentially the same meaning. The central symbols of all the stories are the guardian angel, the border mark (rainbow, gates of birth) and the objects and activities that express the expectation of the parents. Stories with stronger Waldorf influences have longer descriptions and often use celestial bodies. Some stories have a longer expectation in which there is a stronger connection between the prenatal and postnatal time.

Analyzing the interpretations of the symbols of teachers from different religious backgrounds, I came to the conclusion that religious belief is the basis of the relationship with the story. More religious teachers created a stronger personal connection with the story. Non-religious teachers rather defined the story as a work task and they did not make any major changes in the story. Christian kindergarten teachers, who had personal connection with the story, made changes and adapted symbols according to their own values and understandings. Teachers with an anthroposophical conviction retained the original form of the story. The most differing perceptions and understandings emerged in the description of parental expectation symbols. Another part of the story that caused different opinions was describing the child's life after birth. In both cases, the question was whether to modernize the story or maintain the traditional symbols.

In Christian kindergarten, the story was associated with anthroposophical background and anthroposophical symbols (personal celestial bodies) were often excluded by the teachers. Waldorf teachers used personalized celestial bodies in all their stories, but they did not point out their anthroposophical origins. Teachers with Waldorf pedagogical background also saw the motive of rebirth in the story. Christian teachers did not pay attention to the motive of rebirth or interpreted it differently. Teachers were often careful with using religious symbols. This attitude was caused by personal uncomfortable experiences and pedagogical considerations. All teachers were convinced that it was not necessary to comment on and explain the stories. Understanding the story takes place over time.

Interpretations of specific symbols showed that the descriptions of prenatal life were rather laconic and less detailed for all teachers. Most of the teachers had a personal connection with the story; it evoked emotions and imaginations. There were specific symbols that created a more personal connection (guardian angel, rainbow) and symbols that were often used but their meaning was not much discussed (heavenly clothes, sleep condition). The responses also revealed symbolic situations, the parts of the story which carried the message (the expectation of parents, the expectation of the soul), and new symbols that are not mentioned in the original source text.

The analysis of Steiner's archives and lecture materials revealed that the common ground between Steiner's teachings and the symbols of birthday stories is substantial. Anthroposophically related symbols are: the prenatal world and the preparations for the new life, guardian angel, other higher beings, celestial bodies and the effects of celestial bodies, different essential forms of the person/man who is waiting to be born, the border mark which separates the different stages/ planes of the world, sleep condition and reincarnation.

There were also some differences between Steiner's ideas and the birthday stories. One of these was the rainbow. In birthday stories, the rainbow is a border sign/marker or the connecting between earth and heaven; for Steiner, however, it is the manifestation of spirit beings and a sign of the connection between man and God. There is also a difference in birthday stories in reference to the parental world

as the world of souls. For Steiner, this exists on the astral plane, the stage before the spirit world. (In terms of content), The curiosity of the soul, which is mentioned in birthday stories, does not exist in the prenatal world according to Steiner, because man in the prenatal world has no interest in the outside world, he only focuses on himself. There is also a difference in the stories where God is mentioned as the decider. In Steiner's vision, God is never omnipotent or omniscient.

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Õpetaja tausta ja kogemust avavad küsimused:

- Kui kaua oled töötanud lasteaiaõpetajana?
- Kui kaua waldorfpedagoogikaga lasteaias?
- Kui pikk on Sinu kogemus sünnipäevaloo jutustamise ja sünnipäevaringide läbiviimisega?
- Palju erinevaid variante oled loost lugenud ja näinud?
- Kuidas looga esimest korda kokku puutusid?
- Milline nendest loo variantidest on Sinu jaoks olnud kõige üllatavam, meeldejäavam, erilisem?
- Kuidas Sinu lugu ja sünnipäevaring on ajas muutunud?
- Oled sa muudatused sisse viinud üksi või koos kolleegidega?
- Palun võrdle oma lugu teise õpetaja omaga.

Sünnipäeva üldine ülesehitus ja tegevused:

- Millest lähtud sünnipäeva erinevate osade jaotamisel (sünnipäevalugu, õnnitlusring – koos või eraldi, hommiku- või päevaringi ajal?)
- Millest lähtuvalt olete otsustanud rühmas sellise sünnipäeva ülesehituse ning ajaplaneerimise kasuks?
- Kui kaua on erinevatele osadele aega vaja?

Sünnipäevaloo ülesehitus ja sümboolika:

- Kuidas (mille põhjal) teed valiku sümbolitest, mida sünnipäevaloos kasutate (hing/täht, kaitseingel, taevased kaaslased jms)?
- Kuivõrd pead vajalikuks usuliste (kristlike, antroposoofiliste) motiivide rõhutamist?
- Mis võiks olla põhiemotsioon, sõnum lapse jaoks?
- Lool on oma tegevuspaigad ja järgnevused (taevane elu, ootus, sünn, maine elu) – mida soovid oma loos rõhutada, välja tuua?

Taevane elu

- Miks kasutate/ei kasuta loo jutustamisel rollimängu, teiste laste kaasamist?
- Millest lähtudes jaotad sellised rollid (kuu, tähed, kaitseingel vms)?
- Millest lähtud lapsevanemate lapse-eelse elu kirjeldamisel?
- Mõnes loos on öeldud: *vanemad tundusid tuttavana*. Mis Sulle sellega seostub?

Saabumine maale

- Miks lahendasid saabumise maale just sellisel viisil (läbi vikerkaareväravate, taevaväravate, pilvevati, rollimänguga, lihtsalt jutustades)?

Sünd ja elu maal

- Millal ja kuidas on sünnipäevaringis läbi viidud küünalde süütamine?
- Kui põhjalikult kirjeldad lapse eelnevaid eluaastaid?

Õnnitlusring

- Palun kirjelda, kuidas sünnib kingi idee.
- Millest lähtute kingituse meisterdamisel: kas kingituse meisterdamine on saladus?
- Kuidas otsustate, mida kingite (kõigile lastele sama kink, vanuseti erinev)?
- Miks oli õnnitlusring läbi viidud nõnda (kingitus sisestab soovi soovijale kõrva sisse jne)?

Laulude kasutamine

- Milliseid laule kasutate?
- Kust oled need laulud leidnud?

Sünnipäeva tähistamist puudutavad üldised küsimused

- Milliseid ootamatuseid on jutustamisel ette tulnud?
- Millised on olulised sõnumid, tähendused, mis võivad jääda lapsele arusaamatuks?
- Milliseid küsimusi on lastel tekkinud seoses looga?
- Kuidas lahendada olukorra, kui keegi lastest ei tule looga kaasa, vajab lisatähelepanu?
- Milliseid muudatusi oled teinud vastavalt sünnipäevalapse eale?
- Kuidas oled toiminud erinevate peremudelite puhul?

Lisa 2. Õpetajate religioosne enesemääratlus, isiklikud rituaalid ja suhestumine antroposoofia ning kristlusega

Kood	Religioosne määratlus	Rituaalid	Suhestumine antroposoofia ja kristlusega
Rutt, kristlik lasteaed	<p>Pole kindlat religiooni <i>Mul ei ole mingit kindlat religiooni. Ma isegi ei oska öelda, kes see on, ma tahaksin mõelda, et see on Jumal. Aga kindlasti on see midagi kõrgemat ja sellesse ma usun.</i></p>	<p>Pühadel kirikuskäik <i>Otseselt niimoodi, millega ma igapäevaselt tegeleks, sellist mul ei ole. Aga vahel, mõnikord ma käin ikka kirikus, ütleme jõulud ja sellised asjad. Ja vahel õhtul mõtlen ma oma päeva läbi ja palun teinekord, kui midagi halvasti on läinud, et läheks paremini.</i></p>	<p>Ei oska vastata – usuteema on kaugel <i>Näiteks eelistusi mul pole. Ma jään vastuse võlgu. Kindlasti võivad seal olla vastuolud, aga ma ütlen ausalt, ma ei ole sellesse süvenenud. Usuteema ei ole minu teema. Ma seda kõike austan, ma ei naeruväärista midagi, ma ei eita midagi, aga ma ei ole selles teemas niimoodi sees.</i></p>
Kaarin, kristlik lasteaed	<p>Luterlane <i>Ma usungi seda, et pärast elu ootabki põrgu või taevas, nii kuidas tekstides on kirjutatud või kuidas tõlgendada tekste. Aga et midagi ootab ja see on kahes variatsioonis ja no ma usun, et põrgu ongi olemas. No ma määratlen end luterlasena. Ja ütleme nii, et ikkagi need uskumused, et sul on kaitseingel ja sa saad palvetada ja Jumalaga rääkida, et see on andnud tuge, no terve elu ikkagi.</i></p>	<p>Palvetamine, Meie Isa palve <i>Väga pikalt oli enne magama minekut juba lapsest sisse harjutatud palvetamine. Kui on rasked ajad, siis ka, enne mingeid toiminguid palvetamine. Aga see ei ole näiteks nii sage, nii rituaalne. See on selline hästi puhas pöördumine Jumala poole. Mingeid rituaalseid abivahendeid, kristalle, kivisid minu elus kindlasti pole. Ja võibolla see ka, et kui ma palvetan, siis ma loen Meie Isa palve lõppu.</i></p>	<p>Kristlus on lähedasem <i>Muidugi on mulle kristlus lähemal, kui antroposoofia. Aga samas ei ole mingit mustvalget konflikti. Avatud kristlusel ja avatud suhtumisel on ka vahe. Siin on nii palju nüansse ja erinevaid võimalusi. Aga kui tekivad kahtlused, see kahtlus käibki usu juurde, tegelikult saab taandada kõik sellele, vähemalt ma usun, et inimesed tunnetavad ära, ikkagi selle hea ja kurja.</i></p>

<p>Ene, kristlik lasteaed</p>	<p>Kristlus ja loodususk <i>Et see kristlik pool oma inimlike väärtustega on see, mis on mulle oluline. Minus on ikka seda Mikitat ka. Ma olengi selline, kes läheb metsa ja siis ma räägin seal omaette. Ma räägin oma lilledega aias ka. Ma ei usu küll, et seal on mingisugune nähtav haldjas, aga ma tunnen ennast hästi.</i></p>	<p>Mõtlus, kontakt loodusega <i>Looduses käimine. Eriti suvel. Ärkan vara ja lähen aeda, kuulan ja siis ma oma mõttes teen sellised teatud toimingud kuhugi kõrgemale poole. Mulle see väga meeldib. Ma ei ole selline klassikaline palvetaja. Aga mõnikord on mul vajadus minna kirikusse, metsa või rabasse ja seal saada millekagi kontakti</i></p>	<p>Kristlus on lihtsam, selgem ja omasem <i>Ikka luterluse poole kindlasti. Sest et antroposoofia on ju ka väga segatud ristiusu, kristlusega. Aga seal tulevad igasugu veidrased asjad. Luterlus on minu jaoks lihtsam ja selgem ja tunnetuslikult omasem. Luterluses on antud see võimalus, et ma saan enda olemist usaldada ja võimalus tunda ennast nii nagu ma tunnen, mitte et ma pean pidevalt maagiaga tegelema.</i></p>
<p>Juulia, kristlik lasteaed</p>	<p>Universumi energia <i>See, millesse usun, ongi pigem selline universumi energia, selline baasseadus, et kus sisuliselt on ehk siis see nii-öelda jumalapilt ja siis tema kümme käsku ja mingisugused muud seadused - ma näen seda, mingi sellise ühtse jõuna. See ongi see looduseadus, mis, mis kehtestab meie toimimise maailmas. See on siis põhiline, ilmselt selline kõikehõlmav või, et kõige kergem mul on ilmselt seda seostada kõikjal olemas olemisega. See, et ta täidabki kõik. Iga selle õhu ja ruumiosakese.</i></p>	<p>Tänulikkuse rituaal või palve; palve hädahetkel. <i>Et kui mul tekib siis selline tänulikkuse tunne, siis ma kuidagi olen võimendanud seda. Tõesti niimoodi hingamisest ja välja ja püüan kuidagi maksimaalselt tunnetada. Ja siis endale ka noh, nagu deklareerida seda, et vot ma olen kõigega üks, et ma olen kõige selle osa ja suur tänu kõigele selle eest. Ja siis no palved on ikka ka olemas. Hädahetkedel, kui ma tunnen, et mu isiklik energia ei võimalda mulle piisavat nagu tuge.</i></p>	<p>Antroposoofia on lähedasem – idamaa religion, reinkarnatsioon. <i>Kui rääkida maailmapildist ja tunnetusest, siis antroposoofiline on mulle lähemal. Nii et ütleme selline nagu idamaa religiooniga segunenud mingi selline baasarusaamine, see reinkarnatsiooni mõtte näiteks. Ma lihtsalt tunnen, et selline esoteeriline osa on hästi suur. Et mina tõesti ei usu sõna otseses mõttes sellist nagu pärast surma paradiisi ja siis põrgu vahel jagamist, see kaotaks minu jaoks kogu mõtte.</i></p>

<p>Merle, kristlik lasteaed</p>	<p>Kõik on üks, inimesed nimetavad seda erinevalt. <i>Mul on selline uskumus, et on olemas mingi kõrgem jõud, mida siis erinevad usundid on nimetanud erinevat moodi. Et kokkuvõtlikult ei ole olemas erinevaid allah, jehoovasad, et kõik on see üks miski, mida inimesed on püüdnud enda jaoks sõnadesse panna.</i></p>	<p>Palvetamine lähtuvalt vajadusest, et saada raskel hetkel jõudu, julgust. <i>No mingit sorti palvetamisega ma ikka tegelen. Aga see ei ole igapäevane, see on pigem tunnetepõhine ja oleneb päevast. Kui ma tunnengi ülevoolavalt, et ma olen millegi üle nii tänulik. Ma ei oskagi öelda, kelle poole ma palvetan ja keda ma tänan. Et ei ole nii, et Jumal paranda kõik, aga ma ise ei taha midagi teha. Pigem kui ma palvetan ja on mingi soov, siis ma tahan, et ma ise suudaksin millegagi hakkama saada, ise tuleksin sellega toime.</i></p>	<p>Mõlemas on tõde <i>Mulle seostub antroposoofia rohkem kosmosest, energiast, tähtede seisust ja kristlastel on rohkem Jumal. Minu jaoks on selles kõiges tõde olemas. Ma ei saaks öelda, et üks vaade oleks lähemal kui teine. Ma ei tea antroposoofiat ja kristlust nii sügavalt, et ma oskaks neid võrrelda.</i></p>
<p>Oliivia, kristlik lasteaed</p>	<p>Avatud kristlane <i>Noo, selles mõttes on usk minu jaoks vaimsus, vaimne tee, mida mööda käia. See on see vaimutoit. Füüsiliselt elad õhust ja leivast, aga usk on see, mida hing vajab. Hingetoit. Mina klassifitseerin end kristlaseks, aga ma olen hästi tolerantne, avatud kristlane. Ja ma arvan, et minu kristlikus maailmapildis on hästi palju elemente, tahan ma või ei taha, alates maausust kuni budismini välja. No ma päris selline new agelik ei ole.</i></p>	<p>Palved, jutlus kirikus, Meie Isa palve <i>Kasvõi mõttes palve, enne mingit olulist asja. Aga see võib olla ka enne mingit mitte väga olulist asja. Mingi tänulikkuse palve, tänada millegi eest, Meie Isa palve. Kirikus käimine on ka oluline minu jaoks. Ma saan sealt ise nagu telje jälle paika. Ja peale selle ma naudin jutlusi. Ilmselt see ei oleks igas kirikus nii, aga kirikus mulle meeldib, et seal on nagu mida intellektuaalses mõttes pureda või närida.</i></p>	<p>Ei ole vastuolu, aga sõltub, mis tasandile minna. <i>Ma ei ole otsind seda vastuolu sealt. Ja siis on siin mingid autoriteedid, kes on kinnitanud, et vastuolu pole ja siis ma olengi uskunud neid. Aga ma jah ei tea põhjani. Ma saan aru, et see sõltub, kuhu, mis tasandile sa lähed. Seal võib ka väga esoteeriliseks minna.</i></p>

<p>Helen, kristlik lasteaed</p>	<p>Luterlane <i>Jaa, ma arvan, et kõige lihtsam ongi öelda, et ma pean ennast luterlaseks. Ja siis luterlusest tulenevalt ilmselt siis need usulised erinevused käivad minu kohta ka. No kristlane, luterlane. Ma ei oska siin pikka juttu ajada.</i></p>	<p>Terve elu on usuline rituaal <i>Võiks ju öelda, et kogu minu elu on usuline rituaal, kui see on minu elamise viis, siis on päevas palju hetki, kus ma mingitel hetkedel lähtun oma usust. See on see, et olles kristlane või usklik inimene, sa ei saa end lahti võtta sellest maailma kogemisest. Et see dimensioon on mulle olemuslik. Selles mõttes on mul väga raske eristada, et see on minu usuline käitumine.</i></p>	<p>Kristlus, luterlus <i>Antroposoofiast tean ma vaid katkeid, ma ei ole Steinerit nii põhjalikult lugenud. Kõik need erinevad sfäärid, eeterkehad ja kõik. Eks ma ikka olen luterlane. Need vähesed asjad, milles me oleme kindlad, millele me võime toetuda, see sobib mulle. Kõik muu on juba selline... Omad valikud teen ma enda arusaamadest lähtuvalt. Ma ei ütle kellelegi teisele, kuidas ta peaks tegema, aga minu valik kasvõi sünnipäevaloo ajal, ma saan ju rääkida sellest, millesse ma usun, ja see kaldub luterluse poole.</i></p>
<p>Urve, kristlik lasteaed</p>	<p>Kristlus üldiselt – armastuse religioon <i>Minu jaoks kõige olulisem usukomponent on see, et on olemas vaimne maailm, mis on meist ülem ja mille toetusel me siis kõik toimetame. Ja minu jaoks kristlus on armastuse religioon, et sa oled aktsepteeritud sellisena nagu sa oled ja sa oled oma igapäevastes tegudes Jumal poolt toetatud igal juhul.</i></p>	<p>Hommikul vaimse lausungi lugemine, erinevad pühad <i>Ega mul muud ei ole, kui ma iga hommik loen seda väikest vaimset lausungit ja siis ma mõtisklen selle üle. Igal aastal antakse seda välja. Ja siis kõik pühadega seotud asjad. Kuigi pidevalt ma kirikus ei käi. Ühegi koguduse liiga ma aktiivselt ei ole.</i></p>	<p>Neutraalne - ei näe vastuolu <i>Et on see sama ülestõusmise probleem. Et ainult Kristus tõusis üles ja see on ilmailus kujund, mis jälle kannab. Minu jaoks ei ole see probleem, kas ülestõusmine on ainult Jeesus Kristuse privileege või on see võimalus ka minul taas tulla. Minu jaoks jookseb see selles armastuse punktis taas kokku. Minu jaoks on ülim ikkagi see vaimne valgus ja armastus ning see jookseb seal kõrgel ühte punkti kokku.</i></p>

Gertrud, kristlik lasteaed	<p>Ei ole kindlat religiooni - usk kõrgemasse jõudu, universumisse</p> <p><i>Ma usun mingisse kõrgemasse jõudu. Ma ei ole kuskil mingis koguduses, mingi usu liige ma ei ole.</i></p> <p><i>Vahel ma mõtlen, et mis mulle kõige mugavam on, et universumi poole pöörduda, see ongi nagu see kõiksus. Aga konkreetne Jumal või keegi, seda mul ei ole. Pigem usun maailma headusesse, laiemalt ümbritsevasse kõrgemasse jõusse.</i></p>	<p>Loodus, esivanemate mälestamine, kristallid (kivid)</p> <p><i>Sellist igapäevast, rutiinset asja ei ole. Pigem ma suhestun loodusega ja hingedega. Ma pigem usun sellisesse hingestatusesse. Ja mingi selline nagu mälestamine, et kui ma mõtlen oma lahkunud isa ja vanaisa peale ja vanaema peale, siis nendega nagu suhtlemine. Et kirikus käimine. et vahel kui on rasked hetked, siis mul on ka kivid, mis mulle on toetuseks, aga ma arvan pigem, et see on selline platseebo.</i></p>	<p>Väga kindlaid veendumusi pole, pisut rohkem antroposoofia suunas</p> <p><i>Ma arvan, et ma olengi natuke sammuke antroposoofia suunas. Aga ma ei vastanda neid. Kuna ma pole kummaski, siis mul ei teki neid vastuolusid, et mul oleks äratundmine, kuidas need asjad peavad mingi kindla õpetuse järgi olema. Kui mul on mingid väga kindlad veendumused ja need lähevad vastuolli minu omadega, siis tekib vastandumine, konflikt. Aga mul ei ole pigem, natuke siit, natuke sealt. Väga tugevaid veendumusi selle koha pealt ei ole, millest kinni hoida.</i></p>
Paula, kristlik lasteaed	<p>Usk ei ole igapäevase elu osa</p> <p><i>Aga ma ei oska täpselt seletada, mida ma usun, see usk ei ole mu elu igapäevane osa. Võibolla ma kõige rohkem usun karmat. Üleloomulikke asju usun ka. Aga igapäevaelus see jääb kaugeks. Kaitseingleid ma usun küll.</i></p>	<p>Jõuludel kirikusse minek</p> <p><i>Aga jõuludel üritaks korra ikka kirikusse jõuda. Aga igal pühapäeval ma kirikus ei käi.</i></p>	<p>Neutraalne</p> <p><i>Kristlust tean muidugi rohkem. Mina võtan kõike pigem neutraalselt. Võibolla ma võtangi seda liiga neutraalselt.</i></p>
Ave, waldorf lasteaed	-	-	-

Teeli, waldorf lasteaed	<p>Usk kaitseinglitesse. Inglid on lähemal kui Jumal</p> <p><i>Mina usun kaitseinglitesse. Et igal inimesel on oma kaitseingel, et on olemas hingederiik ja on olemas taevased jõud, tugevamad jõud. Aga Jumal, ma ei arva, et see on Jumal, aga kui ma palvetan, siis ma ikka nimetan teda, tänan teda. Aga inglid on mulle lähemal.</i></p>	<p>Tänapalve kaitseinglile</p> <p><i>Jaa ikka. Näiteks ma tänan oma kaitseinglit selle päeva eest. Ja seda igal õhtul. Soovin kõigile head ööd. Hommikul ma tänan, et nad mu üles äratasid ja soovin kõigile ilusat päeva.</i></p>	<p>Antroposoofia</p> <p><i>Antroposoofiline on kindlasti mulle lähemal. Kindlasti. Teisi mul ei ole.</i></p>
Liina, waldorf lasteaed	<p>Kõrgemad jõud – Jumal, universum</p> <p><i>Ma usun kõrgemaid jõude. Seda võib minetada Jumalaks, aga vahel ma nimetan seda universumiks, taevasteks jõududeks. Ma usun ka seda, et kui ma midagi mõtlen, siis see võib teoks saada ja kui ma midagi palun, siis ma pöördun kellegi poole - ütleme siis kõrgemate jõudude poole.</i></p>	<p>Meie Isa palve, õhtupalve lapsele</p> <p><i>Aegajalt ma palvetan, aga seda on vähe. Kui ma kirikus käin teenistusel, siis ma ka loen Meie Isa palve. Ja siis, kui ma käin kellegi haua peal, siis ka ma loen Meie Isa palvet.</i></p>	<p>Neutraalne – üks ei välista teist</p> <p><i>Ma ei vastandaks neid. Samuti ei oska ma kumbagi eelistada. Üks ei välista teist. Ja ma ise olen ka neutraalne.</i></p>
Silvia, waldorf lasteaed	<p>Kristlus, antroposoofia</p> <p><i>Ütleme nii, et jumalasse ma usun. Aga ma nähtavasti olen selline passiivne uskuja. Ma ei käi kirikus. Nii et tegelikult ma pole kunagi päris ateist olnud. Ja mulle antroposoofia sobib. Selle mõttelaadi filosoofia sobib.</i></p>	<p>Küünalde põletamine, risti ette löömine, Meie Isa palve</p> <p><i>Ma armastan küünaid põletada. Vahepeal löön risti ette. Põlvedele ma küll ei põlvita. Ikka Meie Isa palvet loen. Aga ilma asjata ka Jumala sõna suhu ei võta.</i></p>	<p>Antroposoofia</p> <p><i>Antroposoofia väidab ka, et on jumalik maailmakorraldus. Aga mulle sobib selles mõttes antroposoofias see, et inimene siiski on väga tähtis. Ja tähtis on mitte ainult tema ise vaid inimeste kooslus. Maailma saab muuta ikkagi üheskoos.</i></p>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kaija-Liisa Jaadla

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose *Waldorfpedagoogilise sünnipäevaloo antroposoofiline taust ja lasteaiaõpetajate interpretatsioonid*, mille juhendaja on dr. Olga Schihalejev, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kaija-Liisa Jaadla

08.05.2020